

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท
กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี

A RELATIONSHIP OF POLICY ACTORS IN A WORKING GROUP OF THE RURAL
SUFFICIENT HOME PROJECT : CASE STUDY OF CHANTHABURI PROVINCE

กาญจนาพร สายทองคำ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2563

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท
กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

A RELATIONSHIP OF POLICY ACTORS IN A WORKING GROUP OF THE RURAL
SUFFICIENT HOME PROJECT : CASE STUDY OF CHANTHABURI PROVINCE

A Master's Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
(Public Administration)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

สารนิพนธ์

เรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา

จังหวัดจันทบุรี

ของ

กาญจนาพร สายทองคำ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาญาณ นักรัฟ)

ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กัลยา แซ่จั้ง)

ชื่อเรื่อง	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงาน โครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี
ผู้วิจัย	กาญจนาพร สายทองคำ
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชญานันท์ นักพื่อน

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่ออธิบายองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดงและโครงสร้างของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท (2) เพื่ออธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสารในการศึกษานี้ ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network) (2) แนวคิดการมีส่วนร่วม และ (3) แนวคิดการจัดการปกครอง (Governance) มาอธิบายองค์ประกอบของเครือข่ายคณะทำงานและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี พบว่า ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กร ชุมชนและภาคประชาชน เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ การจัดโครงสร้างการทำงานเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของสังคม ในลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่และเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเกื้อหนุนซึ่งพากัน ช่วยกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันในเชิงปฏิบัติจนสามารถพัฒนาไปสู่การประสานความร่วมมือของเครือข่าย โดยเฉพาะการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่นำไปสู่ความสำเร็จ ความท้าทายของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ คือการเชื่อมโยงประสานความร่วมมือระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการโครงการและทรัพยากรชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น

คำสำคัญ : เครือข่ายทางสังคม, ตัวแสดงทางนโยบาย, ความร่วมมือ

Title	A RELATIONSHIP OF POLICY ACTORS IN A WORKING GROUP OF THE RURAL SUFFICIENT HOME PROJECT : CASE STUDY OF CHANTHABURI PROVINCE
Author	KANJANAPORN SAIKONGKHAM
Degree	MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Assistant Professor Ph.D. Preechaya Nakfon

The purposes of this study are as follows: (1) to explain the composition and structure of policy actors in a working group of the rural sufficient home project: a case study of Chanthaburi Province; (2) to describe the relationship of policy actors in a working group in a rural sufficient home project in Chanthaburi Province. The purpose of this study was qualitative research by in-depth interviews and document analysis. The related concepts and theories including the following: (1) social networks; (2) participation; and (3) governance. It was found that the policy actors in a working group in Chanthaburi consisted of local leaders, community organizations and the sector of the people in a horizontal relationship. The organization of work is structured according to the potential of the characters and the context of the area. The focus was on participation in all sectors of society in terms of activity, cooperation, arising from activities through the exchange of resources and mutual support, which stimulates collaboration in practice until it can develop into the coordination of community. In particular, setting goals is a key condition of working in a network that leads to success, problem-solving and spatial development was a collaborative link between policy actors in a working group. This is an important mechanism that reflects the potential and ability to participate in project management and community resources and government agencies only are responsible for promoting and supporting operations.

Keyword : social network, policy actors, collaborative

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความกรุณาและความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชญาณ์ นักพ่อน อาจารย์ที่ปรึกษา และ อาจารย์ ดร. กัลยา แซ่อึ้ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ รวมถึงได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาจนสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย และมีความถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและคณาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ให้แก่ผู้วิจัยและให้คำแนะนำในระหว่างการศึกษาซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบคุณพี่ปรีชผู้พี่ที่คอยให้คำปรึกษาทางวิชาการ และเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคนที่ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณไอ้ต ตัง มินท์ และพี่ไผ่ เพื่อนสนิทที่คอยรับฟังปรับทุกข์และคอยเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาที่ให้ความเมตตาและความอนุเคราะห์ในการใช้วันลาสำหรับการศึกษาค้นคว้าสำเร็จลุล่วงได้

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ แม่ พี่สาว บ้า ลุง และทุกคนในครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจและช่วยสนับสนุนทุกอย่างสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

กาญจนาพร สายกองคำ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network).....	7
1.1 แนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม.....	7
1.2 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม	8
1.3 พัฒนาการของเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย.....	9
1.4 การสร้างเครือข่ายทางสังคม	10
1.5 องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม	11
1.6 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคม	13

1.7 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม.....	14
1.8 การจัดการเครือข่าย	15
1.9 การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม.....	17
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)	18
2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	18
2.2 กระบวนการสร้างมีส่วนร่วม	20
2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม.....	21
2.4 ระดับของการมีส่วนร่วม.....	22
2.5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม.....	23
3.แนวคิดการจัดการปกครอง (Governance)	24
3.1 แนวคิดการจัดการปกครองในบริบทของประเทศไทย	24
3.2 พัฒนาการของการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม	27
3.3 แนวคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ	32
4. นโยบายการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชนบท	38
4.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)	38
4.2 โครงการบ้านพอเพียงชนบท.....	39
4.3 หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบาย	39
4.4 กลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทระดับภาค.....	41
4.5 กลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในระดับตำบล	43
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
6. กรอบการศึกษา	49
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	50
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	50

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย.....	50
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	51
3.4 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	51
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
6. การนำเสนอข้อมูล.....	52
บทที่ 4 ผลการศึกษา	53
4.1 ตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี	54
4.1.1 เครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง	55
4.1.2 เครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน.....	60
4.1.3 เครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย	65
4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี.....	71
4.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง.....	71
4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน.....	81
4.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย	92
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	107
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	107
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	109
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	115

บรรณานุกรม	117
ประวัติผู้เขียน.....	123

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 เปรียบเทียบการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมยุคแรกกับยุคปัจจุบัน	31
ตาราง 2 วิธีการจำแนกประเภทของเป้าหมายในการประสานความร่วมมือ.....	33
ตาราง 3 ประเภทของกิจกรรมการประสานความร่วมมือตามแนวคิดของ Agranoff & McGuire	35
ตาราง 4 แสดงจำนวนการขอรับงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2563	62
ตาราง 5 แสดงจำนวนการขอรับงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2563	66
ตาราง 6 ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียง	70
ตาราง 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานในการขับเคลื่อนโครงการ บ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี	100

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบการศึกษา.....	49
ภาพประกอบ 2 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลขุนซ่องและพิกัดที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน	57
ภาพประกอบ 3 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลสะตอนและพิกัดที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน.....	61
ภาพประกอบ 4 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลบางกะไชยและพิกัดที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน	66

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับความยากจนของประชาชนโดยเฉพาะการพัฒนาและขยายตัวของเศรษฐกิจส่งผลให้ราคาที่อยู่อาศัยปรับตัวสูงขึ้นและไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย ปัญหาที่ตามมาคือความเหลื่อมล้ำด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินทั้งในเมืองและชนบท อาทิเช่น ชุมชนแออัด การบุกรุก จากสถานการณ์การครอบครองที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ปี 2558 - 2560 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 21.87 ล้านครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 15.26 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 และครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 6.12 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.6 (ศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย, 2560) โดยพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่จะ พบว่า ประชาชนประสบปัญหาที่อยู่อาศัยก่อสร้างมานานและมีสภาพชำรุดทรุดโทรม และไม่ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมหรือเป็นครอบครัวขยายที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ในบ้าน จำนวนหลายคนและมีความต้องการขยายหรือสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มเติมแต่มีรายได้ไม่เพียงพอจากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและความต้องการที่อยู่อาศัย ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านที่อยู่อาศัยทั้งในพื้นที่ชนบทและพื้นที่เขตเมือง

จากอดีตที่ผ่านมาความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย นับตั้งแต่ ปี 2547 ได้มีการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนจนในพื้นที่ชนบท หรือ “โครงการบ้านมั่นคง” โดยเริ่มดำเนินโครงการพื้นที่นำร่องและขยายผลไปทั่วประเทศ แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ครอบคลุมกลุ่มคนจนในประเทศ เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการบ้านมั่นคงที่ผ่านมาจะให้ความสำคัญกับความพร้อมของชุมชนและส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มคนจนในเขตชุมชนเมือง จึงทำให้การแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยที่ผ่านมาไม่ครอบคลุมพื้นที่อยู่อาศัยคนจนในชนบท ต่อมารัฐบาล (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ได้มีนโยบายเร่งด่วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีความมั่นคงเป็นและ มีข้อสั่งการในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2558 โดยมอบหมายให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ

และเอกชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559 -2568) มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของภาครัฐผ่านการขับเคลื่อนการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561)

การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ชนบท กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มอบหมายให้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เป็นผู้รับผิดชอบหลัก เนื่องจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กำหนดให้มีการดำเนินงานทั่วประเทศ จึงได้มีการจัดทำโครงการบ้านพอเพียงชนบทเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาล โดยมีแผนดำเนินการระยะสั้นภายในระยะเวลา 5 ปี (2559 - 2563) เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ 5,300 ตำบล จำนวน 352,000ครัวเรือน เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนและพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนยากจนและผู้มีรายได้น้อยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในรูปแบบการซ่อมแซม ปรับปรุง ต่อเติม หรือสร้างบ้านใหม่แทนหลังเดิมที่มีสภาพทรุดโทรม ที่อาจทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัย และพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น แม้ว่าสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะเป็นองค์กรของภาครัฐ แต่กลไกการดำเนินงานและหลักการสำคัญในการดำเนินงานโครงการ พอช. ได้มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการโดยใช้งบประมาณโครงการบ้านพอเพียงเป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เชื่อมโยงอย่างกว้างขวาง ทั้งผู้เดือดร้อน ท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงาน กลุ่มองค์กรภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สร้างเครือข่ายการทำงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เนื่องจากปรากฏการณ์ที่เรียกว่า wicket problems คือ ผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบาย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยง่ายและมักจะประสบความล้มเหลว หรือการชะงักงันของนโยบาย อันเนื่องมาจากการมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและไม่ใช่รัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายเข้ามาแสดงความเห็น จุดยืน และผลประโยชน์ หรือกล่าวได้ว่ามีตัวแสดงทางนโยบายในประเด็นสาธารณะนั้น เกินกว่าที่หน่วยงานของรัฐหน่วยใดหน่วยหนึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาได้เบ็ดเสร็จและครอบคลุม (พัชรี ลิโรธ, 2557) ส่งผลให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในฐานะองค์กรของภาครัฐที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามาเป็นกลไกหลักในการดำเนินโครงการ ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชนในตำบล ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการในการดำเนินกิจกรรมและการวางแผนการดำเนินงาน การประสานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนหรือระหว่างชุมชนในการซ่อมแซม

ที่อยู่อาศัย หรือการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ตามแนวความคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ Collaborative Governance (ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560) ซึ่งพบว่าแต่ละพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินโครงการในแต่ละชุมชน

ทั้งนี้ การดำเนินงานของคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปตามศักยภาพและความพร้อมของเครือข่ายคณะทำงาน โดยพบว่าการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายคณะทำงานในชุมชนของจังหวัดจันทบุรีมีความโดดเด่นในการทำงาน และเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เนื่องจากเริ่มมีการรวมตัวของกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายภาคประชาชนที่ขับเคลื่อนงานสังคมตามประเด็นที่ตนสนใจหรือมีอาชีพเกี่ยวข้อง ในปี 2540 ซึ่งมีคณะทำงานกองทุนเพื่อสังคมจังหวัดจันทบุรีเป็นแกนกลาง ในการดำเนินกิจกรรมความเคลื่อนไหวสำคัญของเครือข่ายในช่วง ปี 2541-2561 โดยมีกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมเป็นผู้สนับสนุน จึงเกิดการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เกิดกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งในการพัฒนาและจัดการตนเองและทำงานร่วมกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีจำนวนมากถึง 1,515 องค์กร และมีเครือข่ายอาสาสมัครภาคพลเมือง เป็นอีกรูปธรรมหนึ่งการจัดการตนเองในชุมชนท้องถิ่น การรวมตัวกันของคนทำงานจิตอาสาในแต่ละอำเภอ รวมจำนวน 239 เครือข่าย โดยมุ่งสร้างและขยายแนวความคิดการทำงานแบบบูรณาการ การทำงานร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายภายในชุมชน ผ่านการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ให้แต่ละส่วนได้เข้ามาเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติร่วมกัน ลักษณะการทำงานเป็นไปในรูปแบบเครือข่ายภาคประชาสังคมอย่างชัดเจน ผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่ (พลเดช ปิ่นประทีป, 2562)

สำหรับการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี เริ่มต้นดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2560 เป็นปีแรก จำนวน 212 หลัง งบประมาณจำนวน 3.8 ล้านบาท จากสำนักงานภาคกรุงเทพปริมณฑลและตะวันออก โดยมีการจัดสรรงบประมาณผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งเป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินการ มีการประสานเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรี เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินโครงการในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบและการบริหารจัดการโครงการให้เกิดความยั่งยืน เช่น การกำหนดเงื่อนไขหรือข้อตกลงในการจัดตั้งกองทุนบ้านพอเพียงชนบทในรูปของทุนหมุนเวียน เริ่มต้นจากการขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการจาก พอช. แล้วนำมาต่อยอดขยายผลการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้ครอบคลุมทั้งตำบล ส่งผลให้เกิดพื้นที่รูปธรรม

กระบวนการแก้ไขปัญหาของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนงานที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้มีกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระดับจังหวัด โดยเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรีและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ร่วมกันนำข้อมูลสถานการณ์ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ข้อมูลผู้เดือดร้อน และข้อเสนอแนะที่ต้องการนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่อยู่อาศัยและได้ร่วมกันจัดทำข้อเสนอการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยจังหวัดจันทบุรี ทั้งการแก้ไขที่อยู่อาศัยในเมืองและชนบทยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เกิดการบูรณาการและสนับสนุนแผนงาน งบประมาณ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดกลไกในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีให้ดีขึ้น เช่น การแต่งตั้งคณะทำงานภาคประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย รวมทั้งการทํ้าบันทึกความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกัน ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “คนจันท มีที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” เป็นต้นแบบการเรียนรู้ (โสภา สันตุโครต, 2562) การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท จังหวัดจันทบุรี ปรากฏผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมที่เด่นชัด คือ เกิดกลไกการประสานความร่วมมือระหว่างภาคีในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน โดยมีสภาองค์กรชุมชนทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือ มีการสร้างพื้นที่การทำงานร่วมกันและผลักดันให้การดำเนินโครงการสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง

จากที่มาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจมุ่งเน้นศึกษาตัวแสดงที่เข้ามาร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทกรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการขยายแนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการและการประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกการทำงานที่มีความโดดเด่นรูปแบบหนึ่งสำหรับการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของพื้นที่อื่นๆ หรือพื้นที่ที่มีลักษณะความสัมพันธ์ของรูปแบบเครือข่ายที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่ออธิบายองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

2. เพื่ออธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่จังหวัดจันทบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการ ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท โดยศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นการประสานงานและการติดต่อสื่อสาร การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร กิจกรรมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนทรัพยากร
3. ขอบเขตด้านประชากร คือ คณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาจากการดำเนินงานของ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลขุนซ่อง ตำบลสะตอน และตำบลบางกะไชย
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ขอบเขตระยะเวลาในการศึกษาการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท ตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ถึง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และ ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึง เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2564

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาเรียบเรียงและวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content analysis) การศึกษาองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานฯ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจกระบวนการและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนนโยบายบ้านพอเพียงชนบทในรูปแบบเครือข่ายสำหรับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือพื้นที่ที่มีบริบทการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่าย
2. กลไกและกระบวนการประสานความร่วมมือระหว่างตัวแสดงหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการประสานการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ตัวแสดงทางนโยบาย หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

เครือข่ายนโยบาย หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์หรือการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างองค์กรหรือตัวแสดงทางนโยบายที่แตกต่างกัน โดยมีกิจกรรมร่วมกันหรือมีเป้าหมายในการดำเนินงานตามนโยบายร่วมกัน มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนทรัพยากร หรือกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของนโยบายที่กำหนด

การขับเคลื่อนนโยบาย หมายถึง การดำเนินงานตามนโยบายหรือแผนงานโครงการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการบ้านพอเพียงชนบท หมายถึง โครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชนบทดำเนินการรูปแบบการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือสร้างบ้านสำหรับครัวเรือนที่ยากจนสนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทรับผิดชอบในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมโครงการ อยู่ในรูปแบบคณะทำงาน มีองค์ประกอบของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ กลุ่มองค์กรชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การประสานความร่วมมือหรือประสานการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในสังคม ได้แก่ หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาหรือกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมและประชาชน เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนภารกิจร่วมกันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสารทางวิชาการ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายและบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายโครงการบ้านพอเพียงชนบท เลือการศึกษากรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี ดังนั้นจึงต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network)
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)
3. แนวคิดการจัดการปกครอง (Governance)
4. โครงการบ้านพอเพียงชนบท
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network)

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม หรือ Social Network เป็นคำที่นิยมใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ในสังคมของมนุษย์ถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในฐานะความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปัจเจกบุคคลไปจนถึงความซับซ้อนในพหุสังคม และเป็นคำที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา นอกจากนี้ยังใช้อธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยร่วมกันผ่านกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย มีการกระจายตัวออกไปตามหน่วยย่อยต่างๆ ในสังคม (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547, น. 6-7) แนวคิดเครือข่ายทางสังคมช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ทางสังคมมากยิ่งขึ้น จากการขาดแคลนทรัพยากรในสังคมทำให้คนทุกคนพยายามมีปฏิสัมพันธ์กับ “คนที่จำเป็น” เพื่อลดความเสี่ยงทางสังคมให้ต่ำที่สุด และจะมีความสัมพันธ์กับคนที่ตนเชื่อถือหรือไว้วางใจ แนวคิด “เครือข่ายทางสังคม” จึงเป็นความสัมพันธ์ของคนสองคนขึ้นไปที่ยอมรับกฎกติกาและบรรทัดฐานในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างสมัครใจ (ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, 2549, น. 13)

ดังนั้น เครือข่ายทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่ออธิบายความสัมพันธ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลไปจนถึงความซับซ้อนในพหุสังคมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยร่วมกันผ่านกิจกรรม

1.2 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547, น. 36) ได้อธิบายความหมายของ “เครือข่ายทางสังคม” ในมิติของปฏิสัมพันธ์ของสังคมเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และเครือข่าย ทั้งที่เป็นกระบวนการ วิธีการ และกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนทางสังคม อันเกิดขึ้นด้วยกิจกรรมในสังคม อาทิ การติดต่อสื่อสาร การประสานผลประโยชน์ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ

เสรี พงศ์พิศ (2548, น. 12) ได้อธิบายความหมายของ “เครือข่ายภาคประชาสังคม” ความหมายในปัจจุบัน คือ กระบวนการทางสังคมที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เมื่อมองย้อนกลับไปในสมัยอดีตเราจะพบว่า “ทุนชุมชน” เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีคุณค่าครอบคลุมไปถึง “เครือข่าย” เพราะในอดีตเราอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ต่างพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เครือข่ายจึงเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในเบื้องต้นชีวิตและจิตใจของผู้คนที่เห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะในยามลำบากและขาดแคลน

กุลทัต หงษ์ชยางกูร และปรีชญานันท์ เทียงจรรยา (2560, น. 3) ได้อธิบายความหมายของเครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือกลุ่มองค์กร ที่สมัครใจที่จะ แลกเปลี่ยนข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการจัดระเบียบโครงสร้างของบุคคลในเครือข่ายอย่างเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ ความเชื่อถือ ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

เกษม นครเขตต์ (2554, น. 2) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมของประเทศไทยว่า การดำเนินงานลักษณะเครือข่ายเริ่มต้นจากความพยายามในการจัดตั้งเครือข่ายแล้วลงมือดำเนินการ โดยอาศัยตัวบุคคลในโครงสร้างเครือข่ายที่ออกแบบไว้เป็นกลไกดำเนินการ

อรณพ พงษ์วาท (2539: 3; วนิดา พรหมจันทร์, 2564: 4) ได้อธิบายความหมายของเครือข่ายว่าเป็นการเชื่อมโยงและความพยายามในการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติการกิจใดภารกิจหนึ่งร่วมกัน ซึ่งแต่ละฝ่ายยังคงมีการปฏิบัติการกิจหรือหน้าที่หลักของตนเองต่อไป โดยไม่ต้องสูญเสียอัตลักษณ์และปรัชญาของ

ตนเอง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจหรือตามความจำเป็น และอาจอยู่ในรูปแบบโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

จากการทบทวนความหมายของเครือข่ายทางสังคม หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่ม องค์กร มีปฏิสัมพันธ์ในสังคมลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายหรือภารกิจในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จ มีการติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน บนพื้นฐานความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1.3 พัฒนาการของเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พัฒนาการของเครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมตัวกันตามวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมร่วมกันเป็นหมู่คณะมากกว่าปัจเจกบุคคล เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนที่มีการพึ่งพาอาศัยกันเป็นเครือข่าย โดยอาศัยพื้นที่ทำมาหากิน ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมทำให้เกิดการรวมตัวและทำกิจกรรมร่วมกัน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ชนชั้นกลางได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการจัดตั้งกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นหน่วยงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีนโยบายด้านเศรษฐกิจเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างฐานการผลิต นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายเป็นจำนวนมาก (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547, น. 64-71) การพัฒนาที่เกิดขึ้นภายใต้แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจฉบับต่างๆ ที่ผ่านมามีได้ถูกวิเคราะห์ว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน เพราะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชุมชน วัฒนธรรม ทำให้สาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการเกษตรไปพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรม เน้นการรวมกลุ่มของภาคประชาชน การพัฒนาคนและชุมชนทั้งในเมืองและชนบทให้เข้มแข็ง

ภายหลังจากช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 มีกระบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรและผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ และได้มีการจัดตั้ง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เพื่อเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีแนวคิดในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและมีแนวคิดให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาเกิดการเชื่อมโยงองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนที่หลากหลายตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับนโยบาย ซึ่งปัจจุบันภาครัฐ กลุ่มองค์กร ภาคประชาชนและภาคเอกชน มีการปรับตัวเข้าหา

กันมากขึ้น มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ดำเนินการและเชิงประเด็นปัญหา โดยอาศัยเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของตนเอง และการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น การพัฒนาการของเครือข่ายในอดีตจนถึงปัจจุบันเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามมิติเวลาและบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน การเกิดขึ้นของเครือข่ายมีหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ที่นิยมนำมาใช้อธิบายคือรูปแบบของเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนเดียวกัน และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายในรูปแบบไม่เป็นทางการ เป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันของคนในชุมชน (ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, 2549, น. 83-85)

จากพัฒนาการของเครือข่ายทางสังคมจะเห็นได้ว่า เป็นไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กร ภาคประชาชนและภาคเอกชน มีการปรับบทบาทการทำงานร่วมกันและมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ดำเนินการและเชิงประเด็นปัญหา เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างคนในพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนเดียวกัน

1.4 การสร้างเครือข่ายทางสังคม

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547, น. 60) ได้อธิบายความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง “กลุ่ม” กับ “เครือข่าย” ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันทั้งในแง่ของพื้นฐาน ความคิด ความเชื่อ การมีส่วนร่วม ประสบการณ์ ดำเนินการตามพันธกิจและเป้าหมาย โดยเครือข่ายจะมีระดับการมีส่วนร่วมและการประสานงานการดำเนินการที่หลากหลายมากกว่ากระบวนการทำงานของกลุ่ม และภายในเครือข่ายนั้นส่วนใหญ่จะมี “จุดประสาน” หรือที่เรียกว่า “โหนด” หรือ “เครือข่ายย่อย” ภายในเครือข่ายใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งแต่ละโหนดและเครือข่ายย่อยจะมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายใหญ่มีการโยงใยกันอย่างกว้างขวางตามแผนงานหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น

การสร้างและพัฒนาเครือข่ายสามารถทำได้หลายวิธีภายใต้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ควรมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานว่าแท้จริงเครือข่ายคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กร และระหว่างรัฐ โดยข้อมูลจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการสื่อสารซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ และอาจเป็นสิ่งที่ทำลายความสัมพันธ์ได้เช่นกัน ดังนั้น การเกิดของเครือข่ายไม่ใช่แค่การให้บุคคลมาร่วมประชุมในเวทีที่เป็นทางการ แต่เกิดจากการที่บุคคล กลุ่มองค์กร มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการสนับสนุน

ให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เกษม นครเขตต์ (2554, น. 10) ได้ให้ข้อพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งไม่จำเป็นต้องเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นเสมอไป อาจมีความสัมพันธ์แบบหลวมๆ แต่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอก็สามารถช่วยให้การทำงานของเครือข่ายได้ดี

ดังนั้น การก่อตั้งเครือข่ายจึงเกิดจากพื้นฐานความคิด ความเชื่อ การมีส่วนร่วม ประสบการณ์ ดำเนินการตามพันธกิจและเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายไม่ใช่แค่การให้บุคคลมาร่วมประชุมในเวทีที่เป็นทางการ แต่เป็นการสนับสนุนให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดกระบวนการทำงาน การติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ ร่วมกัน ซึ่งอาจจะความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นหรือแบบหลวมๆ ก็ได้

1.5 องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2558) มนุษย์ได้สร้างเครือข่ายสังคมมาเป็นเวลานาน องค์ประกอบของเครือข่ายมีหน่วยของสังคมที่เป็น บุคคล กลุ่ม หรือองค์กร และสังคม มีการเชื่อมโยงโดยการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารจากการทบทวนแนวคิดเครือข่ายทางสังคม

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547, น. 48-49) กล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย มีดังนี้

1) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก เป็นองค์ประกอบสำคัญทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเพื่อให้เกิดเครือข่าย และสร้างระบบปฏิสัมพันธ์ในการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) จุดมุ่งหมาย การดำเนินกิจกรรมต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกันหรือการทำงานร่วมกันอย่างมีจุดหมาย

3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การเข้ามาร่วมกลุ่มเครือข่ายนอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้วย่อมต้องมีจิตสำนึกต่อสาธารณะ เมื่อเขาเห็นปัญหาหรือต้องการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมเป็นแรงขับที่นำไปสู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อร่วมอุดมการณ์ เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

4) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนของความเป็นเครือข่าย สิ่งที่เขาได้คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและและการแลกเปลี่ยนในกิจกรรมการมีของสมาชิก จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายให้มีพลังมากยิ่งขึ้น และยังเป็นกลไกสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร จะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้และยอมรับในกระบวนการทำงานร่วมกัน และยังช่วยรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถ้าหากระบบความสัมพันธ์ไม่ได้รับการตอบสนอง หรือไม่มีการติดต่อแล้วความเป็นเครือข่ายก็จะตกอยู่ในภาวะเสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายจำเป็นต้องยึดหลักของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและการสื่อสารภายในเครือข่าย โดยใช้กิจกรรมและข้อมูลเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของเครือข่ายนั้นๆ

กุลทัต หงษ์ชยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา (2560, น. 3) ในทางสังคมวิทยา เครือข่ายเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Network) ที่แตกต่างจากกลุ่ม โดย “กลุ่ม” จะมีขอบเขตอย่างชัดเจน มีความเป็นรูปธรรม มีโครงสร้างทางสังคม และรู้ว่าใครเป็นสมาชิก แต่ “เครือข่าย” เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีโครงสร้างที่ตายตัว แต่อาจมีการกำหนดโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายต่างมีความเป็นอิสระ ไม่มีฝ่ายใดสามารถบังคับอีกฝ่ายให้ทำอะไรได้ เนื่องจากแต่ละกลุ่มหรือองค์กร ต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ดังนั้นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่มหรือองค์กรมาก สมาชิกในเครือข่ายเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ

1) บั๊กเจก (individual) หมายถึง ตัวบุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิก ไม่มีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ แต่ละบุคคลอาจมีศักยภาพและความสัมพันธ์ที่กว้างขวางแตกต่างกัน

2) จุดประสาน หรือ องค์กรประสาน (node) หมายถึง สมาชิกที่เป็นกลุ่ม องค์กร หรือสถาบันที่มีศักยภาพในการ จัดการประสานเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ

3) เครือข่าย (network) หมายถึง สมาชิกที่มี เครือข่ายย่อย ๆ อยู่ข้างหลังและพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ตามจังหวะ โอกาสและประเด็นที่สนใจ

ดังนั้น องค์ประกอบของเครือข่าย จึงประกอบไปด้วยหน่วยย่อยของสังคมที่เป็นบุคคล กลุ่มองค์กร และภาคประชาสังคม ซึ่งมีการกำหนดขอบเขตของสมาชิกชัดเจน มีความเป็นรูปธรรม มีโครงสร้างทางสังคมหรือไม่มีโครงสร้างแน่นอนตายตัว แต่อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มองค์กร ต่างมีความเป็นอิสระต่อกัน

1.6 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี (2550: 257; ธีรวุฒิ ก่ายแก้ว, 2557:16) ได้อธิบายลักษณะของเครือข่ายแต่ละประเภทว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน และการเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายก็มีสาเหตุและปัจจัยที่เข้ามาสนับสนุนการก่อรูปเครือข่ายที่แตกต่างกันออกไป โดยสาเหตุของการเกิดของเครือข่าย มีดังต่อไปนี้

1) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นการเกิดขึ้นของเครือข่ายโดยที่ไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลจากความสัมพันธ์ในสังคมของมนุษย์ เช่น ความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์และนักเรียน ซึ่งมีลักษณะของความเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว เมื่อบุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่าย

2) เครือข่ายที่เกิดจากวิกฤตการณ์ทางสังคมของมนุษย์ เป็นผลจากการเกิดปัญหาหรือเหตุวิกฤตที่ขึ้นในสังคม ทำให้สมาชิกได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องเข้ามาร่วมมือกันแก้ไขปัญหาในรูปแบบของการรวมพลังและความร่วมมือกัน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในพื้นที่หรือชุมชนเดียวกัน การดำรงชีวิตร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน อาชีพเดียวกันหรือต้องทำงานเกี่ยวข้องกัน เป็นต้น จุดเริ่มต้นของเครือข่ายอาจเกิดจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหา มีความเป็นอิสระปราศจากการครอบงำซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์อยู่ในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนหรืออยู่ในแนวราบที่ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งอาศัยกัน

3) การเกิดจากวิวัฒนาการ เป็นการเกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในเครือข่าย เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือทำงานร่วมกันเป็นระยะเวลานาน ในลักษณะของกลุ่ม องค์การ แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย

4) การเกิดโดยการจัดตั้ง เป็นการเกิดขึ้นโดยมีผู้จัดตั้งหรือให้การสนับสนุนเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางประการ สามารถเชื่อมโยงสมาชิกเข้ามารวมกันเป็นเครือข่ายทั้งการจัดตั้งโดย ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เครือข่ายสหกรณ์ เครือข่ายของกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2548: 201; ธีรวุฒิ ก่ายแก้ว, 2557: 16) ได้สรุปลักษณะของเครือข่ายไว้ดังนี้

1) เครือข่ายเป็นกลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกัน เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือให้ความสนใจที่จะจัดตั้งขึ้นร่วมกัน

2) เวทีหรือพื้นที่ดำเนินกิจกรรมทางสังคม โดยสมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3) เครือข่ายสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่มีความต่อเนื่อง

4) สมาชิกต่างมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างการทำงานที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ

5) การเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน รวมทั้งการใช้เครื่องมือ (ทรัพยากร) ที่แต่ละฝ่ายมีหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

ซึ่งลักษณะของเครือข่ายทางสังคมแสดงให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายสามารถนำมาอธิบายกระบวนการทำงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

1.7 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547, น. 86-96) ได้แบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่าย ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) รูปแบบกระบวนการทำงานหรือกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มองค์กร เครือข่าย โดยอาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นหลักในการกำหนดกิจกรรมและประเด็นปัญหา เป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนออกจากกัน มีการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กร และเครือข่ายในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมปรึกษาหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในรูปแบบคณะกรรมการและการบูรณาการ โดยใช้กิจกรรมเป็นภารกิจในการทำงานร่วมกัน

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) รูปแบบเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มองค์กร โดยใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยในการหลักในการสร้างความร่วมมือกับภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะการทำงานของเครือข่ายจะอยู่ในแนวราบจากความสนใจประเด็นหรือปัญหาเดียวกันของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะมีลักษณะทั้งแนวดิ่งและแนวราบ โดยมีองค์กรหลักหรือหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการทำงาน เป็นผู้สนับสนุนการทำงานของเครือข่ายในระดับพื้นที่ ซึ่งเครือข่ายในระดับพื้นที่จะมีอิสระในการดำเนินงานภายใต้ศักยภาพของตนเอง

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ เป็นรูปแบบเครือข่ายที่มุ่งเน้นการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของหน่วยงานหรือโครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งลักษณะของเครือข่ายประเภทนี้จะก่อตัวตามภารกิจของกลุ่มผลประโยชน์ ผ่านกระบวนการเสริมสร้าง การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภารกิจและกิจกรรม และเป้าหมายของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะมีความหลากหลาย โดยเครือข่ายภาครัฐเป็นกระบวนการจัดตั้งที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีการครอบงำเรื่องของทุน ทรัพยากรและการบริหารจัดการ ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนจะมีความสัมพันธ์ในแนวราบภายใต้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมชุมชน

แม้ว่าเครือข่ายภาคประชาชน จะมีกิจกรรมและความต่อเนื่องบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและระบบวัฒนธรรมชุมชน ความเชื่อ ความไว้วางใจ และการเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงและสานสัมพันธ์ของเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และการทำงานร่วมกับภาครัฐ รวมถึงเข้าร่วมเป็นเครือข่ายหรือภาคประชาสังคมในระดับต่าง ๆ แต่ข้อจำกัดของเครือข่ายภาคประชาชนก็พบว่ายังขาดการจัดระบบการจัดการตนเองและการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากภาครัฐ รวมถึงการจัดการเครือข่ายเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547, น. 76-81) อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของเครือข่ายมีอยู่หลากหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่นิยมนำมาใช้อธิบายคือ รูปแบบของเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนเดียวกัน และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในพื้นที่ ความสัมพันธ์ลักษณะของการเป็นเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ เป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันของบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชน (ชินสัคค สุวรรณัจฉกรีย, 2549, น. 83-85)

1.8 การจัดการเครือข่าย

ปาริชาติ และ ชัยวัฒน์ (2546: 8; พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547: น. 153-154) ได้เสนอแนวทางในการทำงานและการจัดการเครือข่ายไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1) เครือข่ายประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย สมาชิกในเครือข่ายส่วนใหญ่จะให้ความสนใจในการทำงานร่วมกัน โดยมีแนวคิด วิธีการทำงาน เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ในการดำเนินการร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายจึงต้องให้การยอมรับและคำนึงถึงความหลากหลายของสมาชิก

2) เครือข่ายที่ดีและมีประสิทธิภาพจะต้องมีกระบวนการที่เกื้อหนุนความสามารถของสมาชิกในฐานะปัจเจกบุคคลให้สูงขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนากลุ่มและ

เครือข่ายให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกันและยังหมายถึงการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิก

3) เครือข่ายที่ดีและมีประสิทธิภาพจะต้องมีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ เครือข่ายจะต้องมีวิธีการจัดการกับข้อมูลข่าวสาร และการกระจายระบบสารสนเทศให้กับสมาชิกได้เข้าใจความหมายหรือมุมมองในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งข้อมูลสารสนเทศจะต้องเป็นฐานข้อมูลที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาเครือข่าย

4) เครือข่ายจำเป็นต้องมีชุมทาง (hub) ที่หลากหลาย โดยชุมทางหรือเรียกว่า “ศูนย์ประสานงาน” ควรมีกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ และมีบทบาทหน้าที่สื่อสารเรื่องราว ข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกทราบ โดยเฉพาะข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์และกิจกรรมความเคลื่อนไหวของเครือข่าย

5) เครือข่ายจำเป็นต้องมีผู้จัดการเครือข่าย (network manager) ทำหน้าที่ช่วยดูแลกิจกรรมและวิเคราะห์ความต้องการของสมาชิกในเครือข่าย โดยการสนับสนุนการบริการตามที่สมาชิกต้องการ เช่น การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การกำหนดยุทธศาสตร์ และเป้าหมายในการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยผู้จัดการเครือข่ายอาจเป็นเพียงผู้ที่สมาชิกในเครือข่ายมอบหมายให้ดำเนินการแทนสมาชิกในบางช่วง

เสรี พงษ์พิศ (2548: 209; ธีรวิทย์ กายแก้ว, 2557น. 17) เครือข่ายองค์กรชุมชนมักจะเริ่มต้นรวมตัวกันเป็นเครือข่ายหลวมๆ แบบ “ธรรมชาติ” มากกว่า ไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความลงในเอกสารให้ดูเป็นทางการยุ่งยาก แต่องค์กรต้องการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการทำงานเป็นเครือข่ายต้องดำเนินการ 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ร่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้รู้สาเหตุความเป็นมาในการก่อตั้งเครือข่าย ความจำเป็นที่จะต้องมีการเครือข่าย และเครือข่ายนี้ต้องทำอะไร

2) บอกเป้าหมายและวัตถุประสงค์

3) กำหนดแผนการดำเนินงาน

4) กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน

5) กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ

6) เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก

7) เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กร

8) จัดหาทุนในการดำเนินงาน

1.9 การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2558, น. 126) มนุษย์ได้สร้างเครือข่ายสังคมมาเป็นเวลานาน องค์ประกอบของเครือข่ายมีหน่วยของสังคมที่เป็น บุคคล กลุ่ม หรือองค์กร และสังคม มีการเชื่อมโยงโดยการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสาร เมื่อเครือข่ายสังคมเป็นกลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมจึงเน้นที่บุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้าด้วยกันเป็นจุดสำคัญ การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมจึงไม่เพียงเป็นวิธีการวิเคราะห์ แต่เป็นกลุ่มของทฤษฎีโมเดลและการประยุกต์ที่อธิบายแนวคิดของความสัมพันธ์และกระบวนการความสัมพันธ์ที่อธิบายโดยการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยของแต่ละบุคคล การวิเคราะห์เครือข่ายสังคมเป็นการศึกษากลุ่มของความสัมพันธ์ซึ่งเป็นกลุ่มของบุคคลหรือตัวแสดง รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล วิธีการอธิบายความสัมพันธ์ของเครือข่ายสังคมมีการอธิบายด้วยกราฟและตาราง

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Corolan. 2014: 4-5; น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2558: 124-125) ประกอบด้วย

- 1) Actor ศูนย์กลางของการวิเคราะห์เครือข่าย คือ ความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยสังคมที่เรียกว่า Social Units หรือ actors และความสัมพันธ์หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
- 2) Ties เชื่อมโยง Actors เข้าด้วยกันว่าเป็นการเชื่อมโยงแบบใด เช่น
 - a. การคุยกันหรือส่งข้อความถึงกัน
 - b. การพักอาศัยอยู่ในทำเลเดียวกัน
 - c. การอยู่ในกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน
 - d. การเห็นว่าบุคคลนั้นเป็นมิตรหรือศัตรู
 - e. การรับรู้ว่าคุณคนนั้นเป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติ มีตำแหน่งหน้าที่ใด
 - f. การมีทางเลือกที่สามารถเลือกได้
- 3) Group เป็นระดับขั้นพื้นฐานของเครือข่ายสังคม คือ การเชื่อมโยงระหว่างบุคคลหรือตัวแสดงที่สร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างบุคคล 2 คนการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลสองคนทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบ dyad ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของการวิเคราะห์เครือข่ายสังคม ดังนั้น dyad จึงเป็นกลุ่มของ actors แต่ในขณะที่ triads เป็น triads of actors ซึ่งการวิเคราะห์เครือข่ายจึงไม่เกี่ยวข้องกับ dyads, triads หรือ subgroups

4) Relation จะถูกรวบรวมจากหลายจุดเชื่อมโยงหรือ Ties เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง ซึ่งจะมีการวัดความสัมพันธ์ว่าเป็นกลุ่มของ Ties ที่เชื่อมโยงกันในกลุ่ม ระหว่าง actors สำหรับกลุ่มของแต่ละบุคคลสามารถวัดได้หลายความสัมพันธ์

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเครือข่ายทางสังคม หมายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การติดต่อสื่อสาร การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านกระบวนการทำงานของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งนักวิชาการหลายคนพยายามจำแนกโดยใช้คุณลักษณะของสมาชิก พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ กิจกรรม วัตถุประสงค์และโครงสร้างของเครือข่ายเป็นเกณฑ์ บางเครือข่ายมีรูปแบบเป็นทางการและมีการรวมอำนาจ โดยมีการสื่อสารผ่านองค์กรที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายที่มีความเข้มแข็ง แต่บางเครือข่ายก็มีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการและมีการกระจายอำนาจ โดยเน้นการติดต่อกันโดยตรงระหว่างสมาชิกในเครือข่ายซึ่งมักจะเกิดขึ้นในระดับรากหญ้าหรือองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจขององค์กรระดับล่างในการศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท เพราะสิ่งสำคัญของทำงานรูปแบบเครือข่าย คือกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในสังคมอย่างต่อเนื่องในการร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาและรักษาความเป็นเครือข่ายให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการที่มนุษย์ร่วมกันวางแผนที่จะต่อสู้กับธรรมชาติ การทำกิจกรรมใดตามลำพังยากที่จะประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ ด้านชีววิทยา สรีรวิทยา เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น กิจกรรมที่จะประสบความสำเร็จจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือสนับสนุน (Contribution) การรับผิดชอบร่วมกัน (Responsibility) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้ภารกิจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดย สมบัติ นามบุรี (2562, น. 184-186) ได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ของนักวิชาการชาวต่างประเทศและนักวิชาการชาวไทยไว้หลายท่าน ดังนี้

Berkley (1975) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจและการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทหรือส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การสมาชิกในพื้นที่หรือชุมชนเดียวกัน จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกัน 4 ประเด็น ดังนี้ 1) การร่วมตัดสินใจ 2) การเสียสละและร่วมลงมือปฏิบัติตามที่ได้อัดสินใจ 3) การร่วมแบ่งปันผลประโยชน์จากการปฏิบัติงาน 4) การประเมินผลการดำเนินโครงการ

สมบัติ นามบุรี (2562) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม

สัญญา เคนาภูมิ (2551) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่สมาชิกได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การวางแผน การลงมือปฏิบัติตามโครงการ และการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกเกิดขึ้นจากความสมัครใจ ความพึงพอใจ และแต่ละฝ่ายรับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการ อาจจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม อยู่ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ตัดสินใจ และติดตามผล

วิภา เทียงธรรม (2554, น. 54-55) ได้ให้นิยามของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ 1) นิยามในลักษณะทางการเมือง การมีส่วนร่วม หมายถึง การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง คือ ประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการหรือรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม การใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างของภาคประชาชนสามารถเข้ามาแสดงบทบาทและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการและแก้ไขปัญหาด้วยตัวชุมชนเอง 2) นิยามในลักษณะของกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เช่น การค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร การบริหารจัดการ การติดตามผล ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา ซึ่งเป้าหมายและกิจกรรมในการพัฒนาที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน นอกจากนี้ ภายใต้อธิบายของ “การมีส่วนร่วม”

ยังประกอบด้วยคำ 2 คำ ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คือ “การเป็นหุ้นส่วน” (partnership) และ “การเข้าไปเกี่ยวข้อง” (involvement)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์กร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเป็นการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจให้กับประชาชนหรือชุมชน ในลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น การลงมือปฏิบัติ การตัดสินใจและติดตามผล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ รูปแบบของความร่วมมืออาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเกิดขึ้นจากความสมัครใจและความพึงพอใจร่วมกัน โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการและแก้ไขปัญหาด้วยตัวชุมชนเอง

2.2 กระบวนการสร้างมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประสบความสำเร็จ ไม่อาจเกิดขึ้นเพียงแค่การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อสร้างกระบวนการความชอบธรรมในการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐเพียงเท่านั้น แต่การมีส่วนร่วมต้องแสดงให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ การที่ผู้ดำเนินการจะชักชวนบุคคลหรือหน่วยงานใดให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ จะต้องสร้างความเชื่อมั่นว่าบุคคลเหล่านั้น จะได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ ในการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง และการอภิปราย และต้องถูกบูรณาการในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอย่างเหมาะสม ซึ่ง Creighton (2005; นันทิดา จันทร์ศิริ, 2558: 113-114) ได้เสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การวิเคราะห์การตัดสินใจ (Decision Analysis) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการตัดสินใจว่าใครจำเป็นที่จะอยู่ในคณะทำงาน ด้านการวางแผนขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบ สภาพแวดล้อมของการตัดสินใจ กำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น และเงื่อนไขในการตัดสินใจ โดยอาจจะวิเคราะห์ว่ามีผลกระทบในวงกว้างเพียงใด หรือส่งผลกระทบในวงกว้างและรุนแรงหรือไม่ ส่งผลกระทบต่อบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม

2) การวางแผนกระบวนการ (Process Planning) ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดกิจกรรมและเทคนิคการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหา เทคนิคหรือแนวทางในการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ในการนำมาประยุกต์ใช้ดำเนินการแต่ละขั้นของการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เช่น การตัดสินใจ การกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ

3) การปฏิบัติตามแผน (Implementation Planning) ขั้นตอนนี้เป็นการนำแผนที่ได้กำหนดไว้หรือกิจกรรมโครงการไปปฏิบัติจริง และประเมินผล ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องอาศัยการวางแผนเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่ดีในกระบวนการเริ่มต้น เพื่อให้กระบวนการสามารถดำเนินการต่อเนื่องตามลำดับ สอดคล้องและบรรลุเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน

จากการศึกษา เห็นได้ว่ากระบวนการสร้างมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมาก ที่ต้องอาศัยการวางแผนเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่ดีในระยะเริ่มต้น และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานแต่ละขั้นของกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

สำนักงานพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (วุฒิไกร นภามาศ, 2011, น. 36-38) ได้ให้ความหมาย การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดระเบียบบริหารราชการ การจัดโครงสร้าง ทศนคติในการบริหารราชการ และการกำหนดแนวทางของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยภาครัฐสามารถดำเนินการได้ในหลายมิติ ตามความสามารถและความเหมาะสม หรือความต้องการพื้นฐานของแต่ละสังคม การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับอันจะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561, น. 11-12) โดยมีลักษณะสำคัญ คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีการสื่อสารสองทาง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดการดำเนินงาน

2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วม มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแค่การเข้ามามีส่วนร่วมตามกฎหมายหรือปราศจากความขัดแย้งเท่านั้น

Huntington & Nelson (1975; สมบัติ นามบุรี, 2562: น. 186-187) เห็นว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาได้จากกิจกรรมและการบริหาร ซึ่งต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ตั้งแต่ระดับของกิจกรรมซึ่งจะเป็นระดับขั้นพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่

ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือสามารถแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยมีหลักการพิจารณาลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) กิจกรรม สามารถพิจารณาได้จากกิจกรรมที่ประชาชนสามารถเข้ามาร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง การลงประชามติ การชุมนุมประท้วง ในกรณีที่โครงการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐส่งผลกระทบต่อประชาชน

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างของหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กร จะต้องมีการจัดโครงสร้างตามสายการบังคับบัญชา พิจารณาลักษณะของการมีส่วนร่วมได้จาก

- แนวราบ ผู้ปฏิบัติงานทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอภาคกันในตำแหน่ง การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในแนวราบเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่าเทียมกัน

- แนวตั้ง การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นตามสายบังคับบัญชา เช่น มีผู้บังคับบัญชา และผู้ปฏิบัติงาน มีฝ่ายแผนกลดหลั่นตามลำดับ มีการตรวจสอบการทำงานตามลำดับขั้นตอน ซึ่งจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- การมีส่วนร่วมในแนวราบและแนวตั้ง สามารถเกิดขึ้นได้บางครั้งอาจจะต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานร่วมกันในแผนกหรือฝ่ายอื่น อาจต้องมีการแสดงบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตนเองทั้งในแนวราบและแนวตั้ง

2.4 ระดับของการมีส่วนร่วม

สมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา ระบบราชการ, 2561) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ ตั้งแต่ ระดับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ถึงระดับการมีส่วนร่วมที่มากขึ้น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561, น. 13-15) ดังนี้

ระดับที่ 1 (To Inform) การแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับรู้และรับทราบเกี่ยวกับ กิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานราชการ เป็นระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิ พื้นฐานของประชาชน ที่ต้องได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารงานของหน่วยงานราชการ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ครบถ้วนและประชาชน สามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้

ระดับที่ 2 (To Consult) การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานหรือการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐ ได้อย่างมีอิสระและเป็นระบบ ผ่านกระบวนการรับฟังความเห็น การพูดคุยปรึกษาหารือ ซึ่งอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ประเด็นสำคัญที่ประชาชนได้เสนอแนะไปเป็นแนวทางในการกำหนด ปรับปรุง แก้ไขและการตัดสินใจนโยบายและพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระดับที่ 3 (To Involve) การที่หน่วยงานราชการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนการโครงการ และวิธีการทำงาน หน่วยงานราชการทำหน้าที่จัดระบบ อำนาจความสะดวก ยอมรับ การเสนอแนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในรูปแบบกรรมกรที่มาจากตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ 4 (To Collaborate) การที่หน่วยงานราชการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนหรือภาคีในการดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมของหน่วยงาน

ระดับที่ 5 (To Empower) การเสริมอำนาจประชาชน เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทการตัดสินใจในการบริหารงาน มุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของภารกิจ และสามารถเข้ามาดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมแทนหน่วยงานราชการ โดยที่หน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะอยู่ในระดับสูงสุด

สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจและติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้ภารกิจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ลักษณะของการมีส่วนร่วมความต้องการพื้นฐานในแต่ละสังคม

2.5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

วิธนา เทียงธรรม (2554, น. 60) ได้สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในกระบวนการวางแผนการดำเนินโครงการ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เช่น การวิเคราะห์สภาพปัญหา การวางแผนและ

การตัดสินใจเลือกกิจกรรมในการนำไปปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการนำทรัพยากรเข้ามาใช้ในโครงการ เช่น อาสาสมัคร กลุ่มจิตอาสา อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การดำเนินการตามแผนงานหรือกิจกรรมโครงการ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือผลงานร่วมกัน คือ การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนหรือระดมทรัพยากร เช่น การสละแรงกาย เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ ด้วยความเต็มใจ การประสานงานและการบริหารจัดการร่วมกัน ในฐานะผู้ปฏิบัติในโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เกิดจากการใช้ประโยชน์จากสาธารณูปโภคที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมพัฒนาและเป็นพื้นที่หรือทรัพยากรสินส่วนกลางของชุมชน และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน เช่น ระบบไฟฟ้า สนามกีฬา

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในการวัดและวิเคราะห์ผลจากการปฏิบัติงาน ทั้งข้อดี ข้อผิดพลาด ปัญหาหรืออุปสรรค เพื่อหาแนวทางการจัดการและการแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประเมินผลสำเร็จของโครงการเป็นระยะ โดยส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่ประเมินผลของการใช้จ่ายงบประมาณที่จัดสรรนั้น

อย่างไรก็ตาม การสร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่หรือชุมชน จำเป็นต้องอาศัยการทำงานที่มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน เช่น คณะกรรมการดำเนินงาน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในโครงสร้าง มีลักษณะของเครือข่าย

จากการทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วม สามารถนำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย ปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงด้วย กิจกรรม การติดต่อสื่อสาร การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านกระบวนการทำงานของเครือข่าย ที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันและมีโครงสร้างการทำงานร่วมกัน มีแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายมีในดำเนินโครงการหรือมาประสานเชื่อมโยงกัน เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ

3.แนวคิดการจัดการปกครอง (Governance)

3.1 แนวคิดการจัดการปกครองในบริบทของประเทศไทย

“Governance” หรือที่เรียกว่า “การบริหารการปกครอง” เป็นแนวคิดที่มีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมไปถึงคำต่างๆ ได้แก่ เครือข่ายนโยบาย (policy network) การจัดการสาธารณะ การประสานความร่วมมือของหลายภาคส่วน และหุ้นส่วนภาครัฐและเอกชน ก่อนที่จะเป็นการบริหารปกครองแบบประชาธิปไตย ดังที่รู้จักกันในปัจจุบัน เริ่มต้นจากแนวคิดการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม ซึ่งปรากฏอยู่ในแนวคิดรูปแบบราชการ (Bureaucratic Model) ที่ยึดค่านิยมของหลักความสามารถในการเป็นกลาง มีเหตุผล มีประสิทธิภาพ และความเป็นมืออาชีพ นักบริหารรัฐ

กิจภายใต้แนวคิดนี้จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการปกครอง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของฝ่ายที่มาจากทางเลือกตั้ง แต่จะรับผิดชอบในส่วนของการนำนโยบายสาธารณะและเป้าหมายของนโยบายไปดำเนินการผ่านโครงสร้างระบบราชการของหน่วยงานของรัฐบาล การจัดส่งบริการสาธารณะจะดำเนินการจากบนลงล่างตาม เน้นการให้ความสำคัญต่อโครงสร้างสายการบังคับบัญชา (ไพศาล บรรจสุวรรณ์, 2554, น. 10)

นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 การศึกษานโยบายสาธารณะจะพบว่า ผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบาย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยง่ายและมักจะประสบความล้มเหลว หรือการชะงักงันของนโยบายดังกล่าว จากปรากฏการณ์ที่เรียกว่า wicket problems เนื่องจากต้องข้องเกี่ยวกับหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและไม่ใช่รัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายความเห็น จุดยืน และผลประโยชน์ เกินกว่าที่หน่วยงานของรัฐหน่วยใดหน่วยหนึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาได้เบ็ดเสร็จและครอบคลุม แต่ขณะเดียวกันมีหลายหน่วยงานที่มีภารกิจซ้อนทับกันและการมีตัวแสดงนโยบายอีกจำนวนมาก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมที่เข้ามาเกี่ยวข้อง (พัชรี สีโรต, 2557, น. 2) การจัดการปกครอง (governance) จึงเริ่มได้รับความเชื่อถือและหลายประเทศนำไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากมีความเชื่อว่าแนวทางการจัดการปกครองจะช่วยแก้ไขปัญหามานานไกลกว่าการประสานงานที่มีประสิทธิภาพหรือการทำงานในลักษณะเครือข่าย และสามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ได้แก่ ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาเกิดความยั่งยืนโดยที่ระบบราชการไม่สามารถดำเนินการได้

สภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้สังคมการเมืองพัฒนาเป็นรัฐพหุนิยม (Pluralism State) มากขึ้นทำให้เครือข่ายองค์กรทางสังคมเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาทางสังคมรวมทั้งในกระบวนการนโยบายสาธารณะของประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ภาคประชาสังคมล้วนมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในแง่ที่สมาชิกของแต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กร ต่างมีประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางสังคม การใช้ภูมิปัญญาความรู้ และเครื่องมือทางปัญญาที่มีอยู่ในการทำงาน การดำเนินชีวิต รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นผลดีต่อตนเองและสังคมโดยรวมมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อย ๆ ในสังคม ประกอบด้วย ปัจเจกชน องค์กร ภาคเอกชน องค์กรประชาสังคม และองค์กรของรัฐไปจากเคย ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นไปในแนวตั้งเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวนอนมากขึ้น กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับสังคมการเมืองแบบพหุนิยมหรือ

พัฒนาเป็นสังคมนगरเมืองแบบภาคีร่วมรัฐกับสังคมแบบเสรี (Liberal Corporatism-Societal) มากขึ้น เป็นเหตุปัจจัยกระตุ้นที่ก่อให้เกิดข้อเรียกร้องการแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ของเครือข่ายองค์กรประชาสังคม องค์กรภาคเอกชน ทำให้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการสังคมนगरเมืองให้มีความเหมาะสมมากขึ้นทั้งในด้านการส่งมอบบริการสาธารณะและการจัดระบบการปกครอง (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2549, น. 20-26)

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้รัฐที่มีอำนาจรวมศูนย์แบบเดิม ไม่สามารถปรับตัวทัน ส่งผลต่อการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ นำไปสู่ความพยายามในการปรับตัวของภาครัฐและเป็นการปรับตัวที่สำคัญสองครั้งติดต่อกัน จะได้ว่าการจัดการปกครองมีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปของภาครัฐที่เกิดขึ้น (พัชรี สีโรส, 2557, น. 4-6) การปฏิรูปครั้งแรก ได้รับอิทธิพลมาจากฐานแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) และทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (rational choice theory) การปฏิรูปในครั้งนี้ต้องการให้ภาคสาธารณะถอนตัวออกจากภารกิจบางอย่าง และใช้วิธีการแข่งขันทางและนำเทคนิคหรือวิธีการบริหารจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้กับภาครัฐ เป็นการผสมกันระหว่างแนวคิดเรื่องการบริหารงานภาครัฐแบบใหม่ (new public management) และหลักการทำให้เป็นตลาด ส่งผลให้ภาครัฐมีขนาดเล็กลงและคล่องตัวมากยิ่งขึ้นและสามารถจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการทำสัญญาจ้าง (contracting out) หน่วยงานภาครัฐสามารถว่าจ้างภาคเอกชนทำงานหรือให้บริหารแทนภาครัฐ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการให้บริการที่ประกอบด้วย หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานที่ตั้งขึ้นเฉพาะเจาะจง องค์กรอาสาสมัคร และภาคเอกชน แต่ก็ยังคงพบปัญหาที่เกิดจากการขาดการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานและการมุ่งเน้นการแข่งขันในทุกด้าน รูปแบบวิธีการทำงานซึ่งทำให้บุคลากรของภาครัฐทำตัวแบบเอกชน มีผลต่อจริยธรรมในการให้บริการประชาชน การปฏิรูปครั้งที่สอง มีเป้าหมายเพื่อลดปัญหาด้านการประสานงานและปัญหาในการเป็นผู้นำทาง (steering) ของภาครัฐด้วยการใช้เครื่องมือซึ่งอยู่ในรูปของเครือข่าย (Network) และการทำงานด้วยวิธีการเป็นหุ้นส่วน (partnerships) โดยคาดหวังว่าการใช้เครื่องมือดังกล่าวจะช่วยให้การจัดตั้งการบริหารงานภาครัฐมีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งการมีเครือข่ายและการทำงานด้วยวิธีการหุ้นส่วนไม่ได้มุ่งเน้นโครงสร้างสายการบังคับบัญชา แต่มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพ (state capacity) ของรัฐและการกำกับดูแล (oversight) ในการปฏิรูปครั้งนี้จึงเน้นที่การบริหารเครือข่าย เช่นเดียวกันกับที่ Rhodes(1996; พัทรี สีโรส, 2557: 6) ได้กล่าวไว้ “การจัดการปกครองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารเครือข่าย” (governance is about managing network)

พัชรี สิริโรธ (2557, น. 3) ซึ่งเป็นนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับพลวัตของนโยบายสาธารณะในประเทศไทยได้เขียนอธิบายแนวคิดการปกครอง การปฏิรูปภาครัฐกับการจัดปกครอง และได้ยกตัวอย่างนักวิชาการกลุ่มที่ศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและให้คำอธิบายความหมายของการจัดการปกครองไว้ ดังนี้

Mark Bevir (2012) ได้ให้ความหมายของการจัดการทางปกครองจะช่วยแก้ไขปัญหการทำงานของภาครัฐ จากเดิมที่เคยเน้นที่สถาบันที่เป็นทางการ เช่น รัฐบาล คณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติ โดยตระหนักถึงกิจกรรมหลากหลายที่ทำให้เส้นแบ่งระหว่างภาครัฐกับสังคมเลือนลางไป มุ่งเน้นความสนใจกับกระบวนการที่ซับซ้อนและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระหว่าง การปกครอง หมายถึงกำเนิดของกระบวนการปกครองอันใหม่ที่ผสมผสานกันและมีขอบเขต อำนาจหลายชั้น โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนหลากหลายที่ทำงานอยู่ในเครือข่ายด้วยกัน

Rhodes (1997) หมายถึง เครือข่ายระหว่างองค์กรด้วยกันเองที่มีลักษณะพึ่งพิงซึ่งกันและกัน แต่ขณะเดียวกันสมาชิกของเครือข่ายก็ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระของตนเอง (self-organizing) มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันมีการสร้างกติกาในการอยู่ร่วมกัน (rules of the game) และเครือข่ายนี้อยู่เป็นอิสระจากภาครัฐอย่างชัดเจน

Pierre and Peters (2000) มีความเห็นแตกต่างโดยเห็นว่าการจัดการปกครอง (governance) และรัฐบาลที่ทำการปกครอง (government) มิได้แยกจากกันเด็ดขาดแต่ การจัดการปกครองเป็นการเสริมการทำงานของรัฐบาล เมื่อพูดถึงการจัดการปกครองจึงหมายถึง แนวทางในการสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการสร้างและดำเนินนโยบาย จึงครอบคลุมถึงสถาบัน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล ธุรกิจ องค์กรประชาชนเป็นต้น และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบัน ในกระบวนการปกครอง (process of governing)

3.2 พัฒนาการของการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม

ท่ามกลางบริบทของการบริหารกิจการสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะระหว่างองค์กรทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือ ภาคประชาสังคม โดยมีแนวคิดที่ได้รับการศึกษาและถูกนำไปปฏิบัติคือแนวคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือซึ่งมีการพัฒนาทั้งในด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้อย่าง ต่อเนื่องในหลายประเทศ (ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560, น. 287) เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไข ปัญหาและความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน ที่เป็นทางออกของปัญหาที่เกิดจากการบริหารกิจการสาธารณะในรูปแบบเดิม นำไปสู่ความพยายามในการปรับตัวของภาครัฐและ เป็นการปรับตัวที่สำคัญติดต่อกันจำนวนสองครั้ง

พัชรี สีโรธ และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ (2560, น. 139-143) ได้อธิบายการบริหารงานภาครัฐของรัฐบาลไทย จากระดับการรับฟังความคิดเห็นและบทบาทของประชาชนถูกจำกัดแค่เป็นผู้เสนอความคิดเห็นต่อการกำหนดนโยบายและจัดทำโครงการของหน่วยงานภาครัฐ เปลี่ยนเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการบริหารราชการของหน่วยงานภาครัฐ แนวคิดการจัดการปกครองที่ถูกนำมาใช้ ดังนี้

Participatory Governance เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ แนวใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการทำงานของระบบราชการในระบบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ หรือไม่ตอบสนองตรงตามปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากหน่วยงานส่วนกลางอยู่ไกลพื้นที่และไม่เข้าใจสภาพปัญหาของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนร่วมมือกันจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง โดยไม่รอภาครัฐเข้ามาช่วย ปรากฏการณ์ความร่วมมือดังกล่าวเกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ประชาชนสามารถสร้างเวทีพูดคุยปรึกษาหารือและร่วมมือกัน เพื่อค้นหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาและร่วมกันตัดสินใจกำหนดทางเลือก โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กระบวนการดำเนินการไปได้ โดยให้คำปรึกษาหรือสนับสนุนงบประมาณ หรือข้อมูลวิชาการต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือที่เรียกว่า การเสริมอำนาจหรือสร้างศักยภาพ (empowerment) แสดงให้เห็นว่าประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยตรง สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของประชาชนในการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ด้านต่างๆ และประสบการณ์ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ มาร่วมกันจัดการและแก้ไขปัญหา ซึ่งเรียกกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างเต็มรูปแบบเช่นนี้ว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

Collaborative Governance หรือการบริการกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน การที่ภาครัฐที่รับผิดชอบในการจัดทำนโยบายหรือโครงการที่มีหน่วยงานมากกว่าหนึ่งหน่วยงานเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง และมีภาคอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเสียกับประเด็นปัญหาเข้ามาร่วมด้วย โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบการกำหนดนโยบายหรือโครงการจะต้องมีการจัดเวทีพูดคุยร่วมกัน ระหว่างตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและตัวแทนภาคธุรกิจเอกชน และตัวแทนที่มาจากภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาทำความเข้าใจและร่วมพูดคุยเพื่อหาแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาและสร้างความร่วมมือในการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยในการพูดคุยสนทนาจะใช้หลักการและเหตุผลอย่างรอบคอบ รับฟังปัญหาของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและตั้งใจเพื่อร่วมกันหาทางออก

ที่เหมาะสม ซึ่งความยากขึ้นอยู่กับการที่จะทำอย่างไรให้หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรทั้งภาครัฐและไม่ใช้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องยอมเข้ามาร่วมพูดคุย ดังนั้น Collaborative Governance จึงเป็นการสร้างการยอมรับและความไว้วางใจ เพื่อให้ปัจเจกบุคคลและองค์กรที่มีความหลากหลายทั้งในด้านจุดยืนและผลประโยชน์ของตนหรือกลุ่มพวกพ้อง เข้ามาร่วมมือพูดคุยกัน เพื่อจัดการและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะพบเห็นการจัดเวทีแบบนี้กับประเด็นปัญหาที่เรียกว่า Wicked Problems ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณะที่มีความซับซ้อนยุ่งยากเพราะมีหน่วยงานจากหลายภาคส่วน ความหลากหลายของผลประโยชน์และความหลากหลายระดับของการปกครอง (พัชรีและพรทิพย์, 2560: น. 6) การใช้อำนาจและการตัดสินใจไม่สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน โดยเฉพาะปัญหาระดับชุมชนหรือท้องถิ่น ขณะเดียวกันตัวแสดงที่มีใช้รัฐ เช่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม มีศักยภาพที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น ทำให้หน่วยงานรัฐจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรร่วมกับตัวแสดงเหล่านี้ในการตัดสินใจเพื่อบรรลุเป้าหมายการดำเนินงาน ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่ามีกรณีนำ Collaborative Governance ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการให้บริการสาธารณะอย่างกว้างขวาง (พัชราภา ตันตราจิน, 2563, น. 6)

จากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น Collaborative Governance เป็นวิธีการในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ภาครัฐนำมาใช้ในการวางแผน กำหนดกฎระเบียบหรือกำหนดนโยบาย ในการบริหารจัดการประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยงาน และหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้เบ็ดเสร็จ จำเป็นต้องทำงานร่วมกันโดยใช้วิธีการประสานงาน (Coordination) และสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเช่น หน่วยงานราชการด้วยกันเอง ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ในการศึกษาของ พัชรี สิริวรส และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ (2560, น. 142-148) ได้นำเสนอผลการศึกษาคความพยายามของรัฐบาลไทยในการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการแผ่นดินที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางของอำนาจและมีโครงสร้างอำนาจแบบบนลงล่าง ไปสู่การบริหารราชการแผ่นดินที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance)” เนื่องจากบริบทของนโยบายที่เปลี่ยนและปัญหาสาธารณะมีความซับซ้อนมากขึ้น และต้องเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ทำให้รูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมปรับเปลี่ยนเป็น “การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance)” โดยสามารถแบ่งพัฒนาการของแนวคิดทั้งสองในบริบทของการบริหารงานภาครัฐของไทยเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่แรก พัฒนาการของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมยุคแรก ก่อนปี พ.ศ. 2554 มาจากกรอบแนวคิด Participatory Governance ซึ่งการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมยุคนี้ เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2546 – 2554 จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมแบบ Participation Governance มีการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมากขึ้น มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ของหน่วยงานระดับจังหวัด โดยมีภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน และปรับเปลี่ยนรูปแบบของรัฐจากเคยเป็นผู้มีบทบาทโดดเด่นในทางบริหารจัดการ เปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในดำเนินงานกับประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการบริหารงานของภาครัฐในปัจจุบันมีความซับซ้อนและการแก้ไขปัญหามีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ ดังนี้

1) กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทและอำนาจของรัฐ การกระจายอำนาจทำให้รัฐบาลส่วนกลางต้องถ่ายโอนภารกิจหลายๆ อย่างให้รัฐบาลท้องถิ่นการบริหารงานของหน่วยงานรัฐเป็นการบริหารจัดการที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคลและองค์กรหลายฝ่าย ยกตัวอย่างเช่น การจัดบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่ภาครัฐไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดทำได้เองฝ่ายเดียว ทำให้เส้นแบ่งระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนและภาคประชาชนไม่ชัดเจนและคาบเกี่ยวกันอย่างมาก

2) การบริหารงานภาครัฐจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม เช่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนยากต่อการแก้ไข และมีหลายหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหลายระดับการปกครอง (ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น) เข้ามาเกี่ยวข้อง และบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะข้ามรัฐ ทำให้การบริหารงานจำเป็นต้องขับเคลื่อนในลักษณะร่วมมือกัน (collaborative governance)

ช่วงที่สอง การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึงปัจจุบัน โดยทิศทางการบริหารราชการมุ่งเน้นการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องแบบหุ้นส่วนความร่วมมือ โดยนำแนวคิด Collaborative Governance เข้ามาผสมผสานกับแนวคิด Participation Governance และให้น้ำหนักกับ Collaborative Governance มากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมและผลักดันให้ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตระหนักและให้ความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือผ่านการบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมหรือดำเนินการแทนในภารกิจของ

หน่วยงานภาครัฐ โดยเห็นได้ชัดจากการที่สำนักงาน ก.พ.ร ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2556 – 2561 และการกำหนดให้มีประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีการกำหนดให้มีการส่งเสริมการบริหารราชการระบบเปิดและการสร้างเครือข่ายการพึ่งพากันในรูปแบบพันธมิตร (พัชรี ลิโรส และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ, 2560, น. 13)

ตาราง 1 เปรียบเทียบการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมยุคแรกกับยุคปัจจุบัน

	การจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม ยุคแรก (พ.ศ. 2546 - 2554)	การจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน)
ฐานคติของแนวคิด	การจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม Participatory Governance	การจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน Collaborative Governance
หน่วยงานเจ้าของ โครงการ	จังหวัด	ส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่าและ จังหวัด
ผู้เข้ามามีส่วนร่วม	ภาครัฐระดับจังหวัดและ ภาคประชาชน	หน่วยงานรัฐจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและภาคประชาชน
ลักษณะการเข้าร่วม	ประชาชนเข้าร่วมภายใต้การดูแลและ การกำหนดทิศทางโดยภาครัฐระดับ จังหวัด	การทำงานแบบเป็นหุ้นส่วน ทำงานใน ลักษณะเครือข่าย มีการกำหนดบทบาท แต่ละภาคส่วนอย่างชัดเจนและร่วมกัน รับผิดชอบ
ระดับการเข้าร่วม	สูงกว่าระดับการรับฟังความคิดเห็น (Consult) แต่ยังไม่พัฒนาไปถึงระดับ ร่วมคิดร่วมทำ	ระดับร่วมคิดร่วมทำ (Collaboration)
บทบาทของ หน่วยงานภาครัฐ	เป็นผู้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ จังหวัด ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้า มาร่วมตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว	ทำหน้าที่เป็น Facilitator ทำงานร่วมกับ ภาคส่วนต่างๆ ในแบบเป็นหุ้นส่วนความ ร่วมมือและมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของ ชุมชน สร้างองค์ความรู้/พัฒนานวัตกรรม / สร้างโครงสร้างพื้นฐาน
ผลที่รับจาก การเข้าร่วม	มีการเรียนรู้ การถอดบทเรียน ภาครัฐยอมรับและปรับแผนความ ต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน	- เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาชนมีรายได้ สูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น - ชุมชนรู้ถึงความเป็นเจ้าของโครงการ

ที่มา: พัทรี ลิโรส และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ (2560, น. 154-155)

จากการศึกษาพัฒนาการของการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างระหว่างจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมของสำนักงาน ก.พ.ร. ยุคแรก ที่มุ่งเน้นแนวคิด Precipitation Governance กับยุคปัจจุบันที่เป็นการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่มีองค์ประกอบของ Collaboration จะเห็นได้ว่าการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มีหน่วยงานรับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว มีการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมแต่อยู่ในระดับสูงกว่าระดับการรับฟังความเห็น (Consult) แต่ยังไม่พัฒนาไปถึงระดับร่วมคิดร่วมทำ (Collaboration) เหมือนกับการทำงานแบบมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลากหลาย มุ่งเน้นความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม มีลักษณะของการทำงานในลักษณะของเครือข่าย มีการกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันอย่างชัดเจน

3.3 แนวคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ

3.3.1 การจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ

การจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ หรือ การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน หรือ การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative Governance) เป็นการบริหารงานภาครัฐในรูปเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ และสามารถกระทำได้ผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เนื่องจากการบริหารจัดการผ่านความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย หลายองค์กร เพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นการสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ศศิธร ทองจันทร์ (2559, น. 26-27) ได้อธิบายลักษณะของการสร้างความร่วมมือในการทำงานที่ปรากฏใน 3 ลักษณะ ดังนี้

การประสานงาน (Co-ordination) เป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงในการประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการบางอย่างร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ในรูปการประสานความร่วมมืออาจเกิดขึ้นระหว่างองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในภาคส่วนเดียวกันหรือคนละภาคส่วนของสังคม

การประสานความร่วมมือ (Co-operation) เป็นการปฏิสัมพันธ์ของความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงทางสถาบันทาง ระหว่างกลุ่ม เครือข่ายองค์กร ที่อยู่ต่างภาคส่วนกัน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม/ชุมชนสังคม ในลักษณะการประสานความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ซึ่งมักจะอาศัยกลไกการบริหารจากระเบียบกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี

การเข้ามามีมือกันทำงาน (Collaboration) เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างตัวแสดงในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคน ที่เข้ามามีมือกันทำงาน ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานหรือองค์กรที่มาจากภาคส่วนเดียวกันหรือต่างภาคส่วนกัน เพื่อร่วมมือกันดำเนินการกิจ ภายใต้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์และการจัดโครงสร้างองค์กรที่เป็นทางการ เช่น การเข้ามามีมือกันจัดตั้งในรูปแบบของคณะทำงาน (Working group) หรือทีมงานโครงการ (Project) ที่มาจากตัวแทนของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การเข้ามามีมือกันทำงาน มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนด

3.3.2 เป้าหมายของการประสานความร่วมมือ

Vangen and Huxham (2020) เสนอว่า เป้าหมายของการประสานความร่วมมือสามารถจำแนกประเภทได้อย่างน้อย 6 วิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะช่วยให้ผู้มีบทบาทในการประสานความร่วมมือและกำหนดเป้าหมายเข้าใจการประสานความร่วมมือได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น

ตาราง 2 วิธีการจำแนกประเภทของเป้าหมายในการประสานความร่วมมือ

ระดับ (Level)	(1) ระดับเครือข่ายความร่วมมือ (collaboration) (2) ระดับองค์กร (organization) (3) ระดับปัจเจกบุคคล (individual)
ที่มา (origin)	(1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก(external stakeholders) (2) สมาชิกองค์การ
ความจริงแท้ (authenticity)	(1) แท้จริง (genuine) (2) เทียม (pseudo)
ความเกี่ยวข้อง (relevance)	(1) กระบวนการ (process) (2) สารสำคัญ (substance)
เนื้อหา (content)	(1) แบบพึ่งพิง (dependent) (2) แบบอิสระ (independent)
ความเปิดเผย	(1) เปิดเผย (explicit) (2) ไม่ระบุ (unstated) (3) แอบแฝง (hidden)

ที่มา : ดัดแปลงจาก Vangen and Huxham (2010; ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560: 293)

จากตารางข้างต้น ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์ (2560, น. 293-294) ได้อธิบายการจำแนกประเภทของเป้าหมายตามระดับของเป้าหมาย สามารถพิจารณาได้สามระดับ คือ เป้าหมายในระดับของการประสานความร่วมมือ (collaboration level) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมต่างเข้าใจว่าต้องการที่จะบรรลุสิ่งใดร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายประเภทนี้ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของการประสานความร่วมมือ ในทางตรงกันข้ามเป้าหมายระดับองค์การและบุคคล ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการจูงใจและนำไปสู่การกระทำที่ขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือในทางปฏิบัติ การจำแนกประเภทตามที่มาของเป้าหมาย อาจมีที่มาจากสมาชิกภายใน (members) ทั้งระดับองค์การและบุคคล แต่ในอีกทางหนึ่งเป้าหมายมีที่มาจากองค์การหรือบุคคลภายนอก (external stakeholders) เช่น รัฐอาจเป็นผู้มีบทบาทในการผลักดันให้องค์การหรือบุคคลเข้ามาร่วมประสานความร่วมมือ หรือหากพิจารณาประเภทของเป้าหมายตามความจริงแท้ของเป้าหมาย จะพบว่าเป้าหมายที่นำเสนอโดยสมาชิกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกอาจเป็นเป้าหมายแท้จริง (authentic aims) แต่อาจมีเหตุผลที่ทำให้ไม่ได้ระบุถึงเป้าหมายแท้จริงที่ต้องการ ยกตัวอย่าง เช่น การไม่สนใจกับเป้าหมายที่ถูกกดดันจากภายนอก หรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้เป้าหมายแท้จริงที่กำหนดไว้สอดคล้องกับความเป็นจริงลดลง หรือองค์การอาจกำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งนั่นอาจทำให้เป้าหมายนั้นไม่ใช่เป้าหมายที่แท้จริงของการประสานความร่วมมือก็เป็นได้ ซึ่งลักษณะเหล่านี้เรียกว่าเป็นเป้าหมายเทียม (pseudo aims)

หากพิจารณาได้จากความเกี่ยวข้องของเป้าหมายที่มีต่อการประสานความร่วมมือ โดยบางเป้าหมายอาจเป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ (process) ของการประสานความร่วมมือ แต่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการประสานความร่วมมือ แต่ในขณะที่ยังเป้าหมายอีกประเภทยังเกี่ยวข้องกับการประสานความร่วมมือ ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายที่เป็นสาระสำคัญของ (substant) การประสานความร่วมมือ หรือการพิจารณาจากเนื้อหาของเป้าหมาย เป้าหมายอาจมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์สำคัญของการประสานความร่วมมือ ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายอิสระ (independent) แต่ในขณะที่บางเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีการประสานความร่วมมือ ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายพึ่งพิง (dependent) ที่ต้องเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับเป้าหมายอื่นๆ และวิธีการจำแนกประเภทของเป้าหมายวิธีสุดท้าย คือ การพิจารณาว่าเป้าหมายนั้นถูกอภิปรายหรือนำเสนออย่างเปิดเผย (explicit) แคล่ไหน หรือเป้าหมายบางประเภทอาจไม่รับการเปิดเผยกับผู้เข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายแอบแฝง (hidden) ที่สามารถเกิดขึ้นโดยทั่วไป ในทางปฏิบัติการที่

จะเอ่ยถึงเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทุกเป้าหมายอาจเป็นไปได้ยากเนื่องจากโอกาสที่จำกัด ซึ่งอาจจะไม่ใช่เหตุผลที่ปิดบังเป้าหมายเหล่านั้น

จากการศึกษาประเภทของเป้าหมาย จะเห็นได้ว่าในการประสานความร่วมมือมีประเภทของเป้าหมายหลากหลายรูปแบบ หากพิจารณาตามวิธีการจำแนกก็จะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจการประสานความร่วมมือได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ

3.3.3 กระบวนการและกิจกรรมการประสานความร่วมมือ

การทำความเข้าใจกิจกรรมของการประสานความร่วมมือ (collaborative activities) สามารถกระทำได้ในมิติแบบพหุมิติ (multi-dimension) หรือแบบเส้นตรง (Linear dimension) โดยในแบบพหุมิติของ ทอมสันและเพอร์รี่ (Thomson & Perry: 2006: 22; จัตุรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560: 294) มองว่าเราสามารถมองการประสานความร่วมมือได้ในลักษณะกระบวนการแบบวนซ้ำ (iterative and cyclical) ที่มีสิ่งนำต่างๆ เช่น ระดับการพึ่งพากันที่สูง ความต้องการแบ่งปันทรัพยากร และความเสี่ยงที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการดังกล่าว จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการประสานความร่วมมือ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ในห้ามิติด้วยกัน ได้แก่ การปกครอง การบริหาร การเห็นชอบร่วมกัน ปทัสถานว่าด้วยความเชื่อใจและการช่วยเหลือกันและกัน

และอำนาจอิสระขององค์การ นำไปสู่ผลลัพธ์ต่างๆ เช่น การบรรลุเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนทรัพยากร การแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะย้อนกลับมาสู่การเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งนำที่ทำให้เกิดกระบวนการนี้ และกระบวนการนี้ก็จะวนซ้ำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ สำหรับมิติแบบเส้นตรง Agranoff & McGuire (2003: 69; จัตุรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560: 294) ได้นำเสนอผลการวิจัยที่ศึกษาการประสานความร่วมมือของรัฐบาลท้องถิ่น แล้วสรุปออกมาเป็นกรอบการวิเคราะห์การประสานความร่วมมือใน 2 มิติด้วยกัน ได้แก่ การอธิบายการประสานความร่วมมือในแนวนอน ซึ่งประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูลและการแสวงหาการปรับเปลี่ยน และการอธิบายการประสานความร่วมมือในตั้ง ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการร่วมโครงการ (ตาราง 3)

ระนาบของ มิติเชิงเส้นตรง	ประเภทของกิจกรรม	กิจกรรม
แนวนอน	การแสวงหาข้อมูล	- การแสวงหาข้อมูลทั่วไปของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม - การแสวงหาทุนให้กับแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม - การแสวงหาการตีความมาตรฐานและกฎต่างๆ - การแสวงหาแนวทางทั่วไปของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม - การแสวงหาความช่วยเหลือทางเทคนิค
แนวตั้ง	การกำหนดนโยบายและ แผนยุทธศาสตร์	- การได้รับความช่วยเหลือในการกำหนดนโยบาย - การได้เป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือแบบหุ้นส่วนอย่างเป็นทางการ - การได้เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบาย/การกำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน - การเข้าร่วมโดยแรงผลักดันของนโยบาย
	การแลกเปลี่ยน ทรัพยากร	- การมองหาทรัพยากร การเงินและการคลัง - การใช้แรงจูงใจด้านการเงินและการคลังร่วมกัน - การทำสัญญาเพื่อวางแผนและการนำไปปฏิบัติ
	การร่วมโครงการ	- การสร้างการร่วมมือแบบหุ้นส่วนในการดำเนินงาน/แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม - การแสวงหาความช่วยเหลือทางเทคนิค
	การแสวงหาวิธีการ ปรับเปลี่ยน	- การผ่อนปรนความเข้มงวดของกฎระเบียบ - ความยืดหยุ่น หรือการยกเว้นระเบียบ - การผ่อนปรนเชิงสถาบัน - การเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่เป็นทางการ - การแสวงหาทุนใหม่ๆ ให้กับแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่มีลักษณะต้นแบบ - การเรียกร้องดุลพินิจให้การดำเนินโครงการ

ที่มา: ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์ (2560, น. 295)

พัชรภา ดันตราจิน (2563, น. 151) ได้นำเสนอปัจจัยที่จำเป็นและอุปสรรคในการเลือกแนวทางการมีส่วนร่วม ซึ่งพบว่าแนวทาง Collaborative Governance มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับนโยบายสาธารณะทุกชนิดหรือส่วนใหญ่ แต่จากผลการศึกษาสามารถยืนยันได้ว่าการมีส่วนร่วมคิดและร่วมทำระหว่างรัฐกับตัวแสดงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐไม่ใช่เพียงอุดมคติทั่วไป แต่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม หากขาดศักยภาพหรือปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างความร่วมมือทางเลือกนี้ ก็อาจไม่ก่อให้เกิดผลอะไร อีกทั้ง อาจนำไปสู่ความร่วมมือแต่เพียงในนาม ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อไม่สามารถนำกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญหลักๆ มาเข้าร่วมในกระบวนการเสนอความเห็นและตัดสินใจ เช่น กรณีร่าง พรบ.ทรัพยากรน้ำและป่าชุมชนของไทย ที่ไม่สามารถนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มที่มีอิทธิพลเข้ามามีส่วนร่วม หรือการปรับเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง ดังนั้น การนำแนวทาง Collaborative มาใช้จำเป็นต้องอาศัยความตั้งใจและความอดทนอย่างมากของหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งต้องใช้เวลาในการสร้างความเชื่อใจและความเชื่อมั่นต่อแนวทางเลือก Collaborative ของภาคส่วนต่างๆ ที่มีต่อรัฐว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้จริง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนตระหนักถึงความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วม ซึ่งประสบความสำเร็จ ในประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยหรือใช้ได้ในการท้วงติงหรือกรอบกฎหมายเอื้ออำนวย

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการปกครอง (Governance) และแนวคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ (Collaboration Governance) สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะและเป้าหมายของการประสานความร่วมมือ ระดับความร่วมมือ รูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทผ่านขั้นตอนการทำงานและการดำเนินกิจกรรม โดยสามารถใช้แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวเป็นตัวอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการประสานความร่วมมือในกระบวนการนํานโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

4. นโยบายการแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชนบท

4.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ปัจจุบันการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อผู้มีรายได้น้อย รัฐบาลได้สร้างเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาผ่านรูปแบบนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมาย และพัฒนากลไกและระบบบริหารจัดการที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพผ่านการเชื่อมโยงแผนระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น เพื่อบอกหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย จึงได้จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559 – 2568) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะยาว มุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนเข้าถึงสิทธิในที่อยู่อาศัย และเสริมสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้สูงอายุ ผ่านโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย หรือสนับสนุนเป็นมาตรการช่วยเหลือทางการเงินให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยทั่วประเทศ ซึ่งแนวนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

สำหรับการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบท ดำเนินการภายใต้ “โครงการบ้านพอเพียงชนบท” เป็นโครงการหนึ่งที่อยู่ภายใต้แผนปฏิบัติการดังกล่าว ซึ่งเป็นแผนระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและกรอบงบประมาณในการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยหรือมีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มองค์กรภาคประชาชน และหน่วยงานในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหา เนื่องจากเป็นคนที่ทำงานอยู่กับปัญหาหรือพื้นที่ประสบปัญหาและรับทราบความต้องการทรัพยากรของพื้นที่เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้เกิดการตั้งศักยภาพในการทำงานและจัดการกับปัญหาด้วยชุมชนเอง โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รับมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยทั่วประเทศ (เขตเมือง/ชนบท) จำนวน 1,044,510 ครัวเรือน เพื่อให้เป็นแผนในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

4.2 โครงการบ้านพอเพียงชนบท

โครงการบ้านพอเพียงชนบท เป็นหนึ่งในแผนงานยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559-2568) เป็นแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชนบทที่มีแผนการดำเนินการในระยะเวลา 5 ปี จำนวน 352,000 ครัวเรือน รับผิดชอบโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2561, น. 5) ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเชื่อมโยงเครือข่าย กลุ่มหรือองค์กรชุมชนตำบลที่มีทุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายที่ดินชนบท กองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การการเงินชุมชน ฯลฯ สร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

ปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเป็นปัญหาพื้นฐานของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท จากการสำรวจข้อมูลสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2556 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 20.167 ล้านครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยประมาณ 15.1 ล้านครัวเรือน ส่วนที่เหลือยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 4.6 ล้านครัวเรือน และในกลุ่มนี้เป็นผู้มีรายได้น้อย ที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ประมาณ 2.7 ล้านครัวเรือน โดยในพื้นที่ชนบทมีประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยและที่ดิน ทั้งบ้านที่ก่อสร้างมานานแล้วมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ไม่มั่นคง ไม่ได้ปรับปรุงซ่อมแซมและครอบครัวยายที่มีอายุจำเป็นต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีรายได้น้อยไม่เพียงพอ

สำหรับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่ดินและที่อยู่อาศัยในชุมชนได้มีที่อยู่อาศัยดีขึ้น มีความมั่นคง โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนได้ดูแลและช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยที่เป็นผู้ยากจนในการดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุง ต่อเติมบ้านหรือสร้างใหม่แทนบ้านเดิมที่มีสภาพทรุดโทรมที่อาจเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัยได้ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งสามารถวางแผนจัดการที่ดินและที่อยู่อาศัยร่วมกันในระดับพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสามารถเชื่อมโยงกับงานพัฒนาในด้านต่างๆ ในตำบล

4.3 หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบาย

ปัจจุบันการปฏิรูประบบราชการใหม่ได้มีการปรับปรุงรูปและภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานรัฐให้มีความชัดเจนและสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาตามประเด็นความรับผิดชอบเกิดความรวดเร็ว คล่องตัว สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินภารกิจในรูปแบบขององค์การมหาชน โดยมีการขับเคลื่อนภารกิจผ่านการส่งเสริมและสนับสนุน

การขับเคลื่อนงานพัฒนาของสภาองค์กรชุมชน โดยมุ่งเน้นให้สภาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นหลักในการขับเคลื่อนงานพัฒนา และประสานงานกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านเครื่องมือทางนโยบายในรูปแบบของโครงการพัฒนาต่างๆ

กลไกการทำงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นระบบการทำงานเชิงรุก มีการระดมตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงาน เพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานและแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพของปัญหา ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยโครงสร้างของแต่ละพื้นที่และสภาพปัญหาที่แตกต่างกันอาจมีข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในฐานะผู้รับผิดชอบนโยบายและเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรไม่ได้เผชิญกับสภาพปัญหาในพื้นที่โดยตรงจึงไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาก็กำหนดมาอาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการแก้ไขปัญหาก็แท้จริง การแก้ไขปัญหาเชิงรุกและบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานในระดับพื้นที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้จากการระดมทรัพยากรที่เพียงพอต่อการจัดการกับปัญหา

สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณและบุคลากรผู้รับผิดชอบการดำเนินงานมีการกำหนดกรอบการจัดสรรงบประมาณออกเป็นปีงบประมาณให้สำนักงานภาคฯ เป็นหน่วยรับผิดชอบหลักในการการบริหารจัดการงบประมาณในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทของสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ ขณะเดียวกันการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณนอกจากตัวแสดงหลักจะเป็นผู้กำหนดกรอบการจัดสรรงบประมาณแล้ว ยังได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ผู้ขอรับการสนับสนุนจัดทำโครงการเพื่อขอรับงบประมาณ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบสามารถบริหารจัดการและเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ และลดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในการปฏิบัติการ

ในส่วนของการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ตัวแสดงทางนโยบายและขั้นตอนการนำโครงการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติหรือการดำเนินงานในระดับพื้นที่ เป็นบทบาทภารกิจของสำนักงานภาคฯ จะมีการมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติการพื้นที่ ทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ และประสานการทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชน ตลอดจนบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยเน้นรูปแบบการประสานความร่วมมือทั้งในระดับนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ชัดเจนเพื่อให้ทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4.4 กลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทระดับภาค

การจัดสรรงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทหน่วยงานส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดกรอบการจัดสรรทรัพยากรกระจายไปยังสำนักงานภาค ซึ่งมีอำนาจในการบริหารจัดการโครงการและหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติการในระดับภาคภายใต้กรอบเงื่อนไขเชิงโครงสร้างเชิงภารกิจ ซึ่งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้กำหนดแนวทางการดำเนินโครงการไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้สภาองค์กรชุมชนทั่วประเทศใช้เป็นแนวทางในการจัดการและดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากขั้นตอนการชี้แจงนโยบายในระดับจังหวัด เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจนโยบาย เพื่อให้สภาองค์กรชุมชนเตรียมพร้อมความพร้อมในการจัดทำโครงการพัฒนาสำหรับการขอรับการจัดสรรทรัพยากรโครงการ ซึ่งจะต้องดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนกำหนดไว้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561, น. 10-21) โดยมีขั้นตอนดังนี้

เวทีประชุมชี้แจงโครงการสภาองค์กรชุมชนจังหวัด เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพื้นที่ของสำนักงานภาค จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสร้างพื้นที่กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลและขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด ผ่านเวทีการประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งจะมีตัวแทนของสภาองค์กรชุมชนตำบลทุกแห่งในจังหวัดเข้าร่วมประชุมในเวทีดังกล่าว รวมถึงตัวแทนขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดซึ่งเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อรับฟังการชี้แจงนโยบายและติดตามการดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ ของสถาบันฯ ขั้นตอนการเสนอโครงการ สำหรับการขับเคลื่อนงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทสถาบันฯ มุ่งเน้นให้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยจะมีขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำ คำปรึกษาและประสานงานงานโครงการระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล โดยสภาองค์กรชุมชนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนการเสนอโครงการตามที่สถาบันฯ กำหนดไว้

ขั้นตอนการพิจารณากลับกรองโครงการระดับจังหวัด กลไกการทำงานของขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด เป็นตัวแทนที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอๆ ละ 2 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการประสานงาน การให้คำแนะนำและติดตามการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงเป็นผู้พิจารณากลับกรองและเสนอความเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณภายใต้กรอบแนวทางการดำเนินงาน หลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการในระดับจังหวัด ก่อนที่จะเสนอโครงการไปยังสำนักงานภาค

ขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติโครงการระดับภาค ในการพิจารณาอนุมัติโครงการบ้านพอเพียงชนบท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้มีการกำหนดกลไกการพิจารณาอนุมัติโครงการผ่านคณะกรรมการ จำนวน 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการพิจารณาโครงการภาคกรุงเทพ ปริมณฑล และตะวันออก ซึ่งมีหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบโครงการตามที่คณะทำงานระดับจังหวัดเสนอมา ภายใต้แนวทางการดำเนินงานโครงการและกรอบการจัดสรรงบประมาณของสำนักงานภาคฯ และคณะอนุกรรมการภาคกรุงเทพ ปริมณฑลและตะวันออก มีหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติโครงการตามที่คณะกรรมการพิจารณาโครงการภาคฯ ให้ความเห็นชอบโครงการตามที่เสนอมา

การจัดสรรงบประมาณ เมื่อคณะอนุกรรมการภาคฯ ได้มีมติอนุมัติโครงการบ้านพอเพียงชนบทเรียบร้อยแล้ว สำนักงานภาคกรุงเทพ ปริมณฑลและตะวันออก จะดำเนินการจัดสรรงบประมาณ ไปยังสภาองค์กรชุมชน โดยมีการกำหนดแนวทางและเงื่อนไขในการเบิกจ่ายงบประมาณอย่างชัดเจน เพื่อให้สภาองค์กรชุมชนตำบลที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณนำไปปฏิบัติตามระเบียบการเบิกจ่ายเงินของสถาบันฯ

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่าการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและเครื่องมือการปฏิบัติงานของโครงการให้มีความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงาน มีการจัดลำดับและแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน และมีการกระจายอำนาจการกำกับดูแลและการบริหารจัดการจากหน่วยงานส่วนกลางไว้ที่สำนักงานภาค เพื่อสามารถกำกับดูแลการดำเนินการและกระจายทรัพยากรในการจัดการแก้ไขปัญหาครอบคลุมทุกพื้นที่ ขณะที่การจัดการระดับภาคมีไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ ระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น

ในส่วนขั้นตอนการนำไปปฏิบัติการจริงมีตัวแสดงจำนวนมากหลายที่เข้าสู่กระบวนการปฏิบัติจะเห็นถึงความแตกต่างโครงสร้างและบทบาทของตัวแสดงในแต่ละระดับ เนื่องจากถูกกำหนดให้มีบทบาทแตกต่างกันออกไปตามลำดับของการจัดสรรทรัพยากรและความต้องการของทรัพยากรในระดับปฏิบัติการ ต้องอาศัยอำนาจของตัวแสดงในขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อระดมทรัพยากร และกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวนโยบายกำหนด

4.5 กลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในระดับตำบล

สำหรับขั้นตอนการเตรียมจัดทำโครงการสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นตัวแสดงหลักในจัดทำโครงการและแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และกลุ่มองค์กรชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นกลุ่มองค์กรในระดับพื้นที่และทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในตำบล และความต้องการทรัพยากรในการจัดการแก้ไขปัญหา ซึ่งในขั้นตอนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของหน่วยปฏิบัติมีกลไกการดำเนินงาน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561, น. 7-8)ดังนี้

เวทีสร้างความเข้าใจโครงการบ้านพอเพียงระดับตำบล มีการประชุมตัวแทนเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และกลุ่มผู้เดือดร้อน เพื่อชี้แจงเกี่ยวสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายโครงการ วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ โดยงบประมาณตามนโยบายโครงการบ้านพอเพียงชนบทจะสนับสนุนงบประมาณให้ 18,000 บาท/ครัวเรือน โดยจะสนับสนุนเพียงค่าวัสดุสำหรับการก่อสร้าง ไม่มีในส่วน of ค่าแรงสำหรับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ มีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขร่วมกัน เช่น การจัดตั้งกองทุนบ้านพอเพียงของตำบล รูปแบบการบริหารจัดการกองทุน ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรีและเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตกลงร่วมกันว่า ต้องมีการจัดตั้งกองทุนบ้านพอเพียงของแต่ละตำบล โดยมีการตั้งระเบียบข้อบังคับร่วมกันระหว่างคณะทำงานและกลุ่มผู้เดือดร้อน ทั้งนี้ การจัดตั้งกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการบริหารจัดการทุนร่วมกันโดยคนในชุมชน

การแต่งตั้งคณะทำงานบ้านพอเพียงระดับตำบล คณะทำงานชุดนี้มีหน้าที่ในการประสานงานโครงการบ้านพอเพียงระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด เจ้าหน้าที่สถาบันฯ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นตัวแทนที่มาจากเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนตำบล ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และภาคประชาสังคมในตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน (ทั้งตำบล) การขอรับการสนับสนุนโครงการสภาองค์กรชุมชนตำบลจะต้องดำเนินการสำรวจและจัดทำข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนทั้งตำบล โดยประสานความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ท้องถื่น อสม. และ อพม. ร่วมดำเนินการ คณะทำงานจะร่วมกันพิจารณาจัดลำดับความเดือดร้อนและความจำเป็นเร่งด่วนของผู้เดือดร้อน และนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์และจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาครอบคลุมทุกมิติในระดับตำบล เพื่อใช้แผนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การรับรองข้อมูล เมื่อสภาองค์กรชุมชนและคณะทำงานบ้านพอเพียงระดับตำบล ดำเนินการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนทั้งตำบลเรียบร้อยแล้ว ต้องจัดให้มีเวทีประชาคมเพื่อรับรองข้อมูลผู้เดือดร้อน และแผนงานระดับตำบล โดยมีคณะทำงานและกลุ่มผู้เดือดร้อนในตำบลเข้าร่วม ประชุมประชาคม เพื่อพิจารณาจัดลำดับความเดือดร้อนและรับรองข้อมูลในระดับตำบลร่วมกัน

จัดทำโครงการเสนอขอรับงบประมาณ คณะทำงานรวบรวมเอกสารการขอรับการสนับสนุนโครงการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารเกี่ยวกับผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน รายละเอียดสภาพปัญหาและภาพถ่าย เมื่อรวบรวมเสร็จส่งไปยังขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด ซึ่งจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบเอกสารและพิจารณากลับกรองโครงการเบื้องต้นในระดับจังหวัด ก่อนเสนอขอรับงบประมาณไปยังสถาบันฯ

การดำเนินงานตามโครงการ เมื่อสภาองค์กรชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณ ต้องประสานแจ้งกลุ่มผู้เดือดร้อนเพื่อชี้แจงรายละเอียดการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและการเบิกจ่ายงบประมาณตามแนวทางการดำเนินงานของสถาบันฯ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการติดตามผลการดำเนินงานปรับปรุงที่อยู่อาศัย ระหว่างดำเนินการและภายหลังการดำเนินการแล้วเสร็จตามระยะเวลาที่โครงการกำหนด

การรายงานผลการดำเนินงาน กรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการตามงวดงาน หรือรายงานผลการดำเนินการให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทราบผลการดำเนินงาน และรับการตรวจรับคณะกรรมการตรวจรับการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการเตรียมจัดทำโครงการพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนตำบล แต่ละตำบลก็จะมีกลไกการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการในระดับตำบลและระดับจังหวัด หรือที่เรียกว่า “ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งเป็นคณะทำงานที่มาจากตัวแทนพื้นที่ของแต่ละอำเภอ เข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะทำงานในระดับจังหวัด เป็นตัวแสดงที่เข้ามาสนับสนุนและหนุนเสริมการทำงานขององค์กรชุมชน ทั้งนี้ ในส่วนของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งจะต้องดำเนินงานตามกรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สภาองค์กรชุมชนจะมีอิสระในการดำเนินงานในการประสานงานกับหน่วยงานภาคีขึ้นอยู่กับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ละพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทและความสัมพันธ์ของสภาองค์กรชุมชนตำบลกับหน่วยงานในพื้นที่

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ดังนี้

ศิริรักษ์ สิงหเสม (2554) ศึกษาเรื่องเครือข่ายนโยบายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยกรณีศึกษาเฉพาะจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ มีตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากและมีรูปแบบการจัดการตามโครงสร้างการจัดการตามนโยบายที่ให้หน่วยงานราชการดำเนินการประกอบด้วย หน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ และหน่วยท้องถิ่น ในการจัดการปัญหา แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติเข้าสู่วิกฤติรูปแบบการจัดการกลับปรากฏเฉพาะในหน่วยงานท้องถิ่นขนาดเล็ก เนื่องจากท้องถิ่นขนาดเล็กขาดแคลนทรัพยากรสำหรับการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรจากหน่วยจังหวัดและหน่วยอำเภอ รูปแบบปฏิสัมพันธ์กับหน่วยการจัดการในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างหน่วยจัดการอย่างเข้มข้น ซึ่งตรงกันข้ามกับหน่วยท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีขีดความสามารถในการประสานความร่วมมือร่วมกับตัวแสดงอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรได้โดยตรง ส่งผลให้รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยจังหวัดหน่วยอำเภอมีปฏิสัมพันธ์ในระดับบางเบาตาม ความถี่ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากร

จากผลการศึกษา การจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ จะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการจำนวนมาก ซึ่งตัวแสดงหลักในการจัดการประกอบไปด้วย หน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ และหน่วยท้องถิ่น โดยรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงมีเงื่อนไขของทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง แต่เมื่อพิจารณารูปแบบการจัดการในภาพรวมจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงมีการพึ่งพาอาศัยกัน

พันธุ์ศิริ ธนาริยวงศ์ (2556) ศึกษาเรื่องเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย หมู่บ้านแก้งก่อ ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่า การจัดการภัยพิบัติของหมู่บ้านแก้งก่อ มีตัวแสดงเข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมากและมาจากแหล่งที่หลากหลาย ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมีรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการตามกฎหมายและความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ และจากความสมัครใจช่วยเหลือทำให้หมู่บ้านแก้งก่อเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ได้จากการระดมของตัวแสดงภายในหมู่บ้านและตัวแสดงภายนอก

ในการจัดการ ทั้งนี้ บทบาทของตัวแสดงภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เป็นเครือญาติ เพื่อช่วยเหลือตนเองเบื้องต้นเป็นหลักการพึ่งตนเองที่เห็นได้อย่างเด่นชัด

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยของหมู่บ้านเก่าก่อมีตัวแสดงเข้ามาร่วมในการจัดการจำนวนมาก และมีบทบาทในรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่บทบาทของตัวแสดงภาคประชาชนกลับเด่นชัด เนื่องจากมีการระดมทรัพยากรภายในหมู่บ้านในการจัดการภัยพิบัติบนฐานทรัพยากรในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อช่วยเหลือตนเองเบื้องต้นและการช่วยเหลือกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ของเครือญาติ

สร้อยญา จุฑานิล และ พลอย สืบวิเศษ (2557) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรูปแบบเครือข่ายของสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของระบบราชการ ซึ่งไม่สอดคล้องกันในบริบทของเครือข่าย ส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้าและยังเป็นอุปสรรคต่อการออกแบบเครือข่ายขององค์กร ทำให้การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการติดต่อสื่อสาร การสื่อความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารงานในรูปแบบเครือข่ายของมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการทำงานของระบบราชการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทการทำงานรูปแบบเครือข่าย ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้าและการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญหากการสื่อสารคาดเคลื่อนจะทำให้สมาชิกในเครือข่ายขาดการรับรู้และเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานเครือข่ายและยังขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนงาน

ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และ พงสุข ชำของ (2561) ศึกษาเรื่องการให้ความสำคัญกับเครือข่ายในทางนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ: มุมมองเชิงวิพากษ์และกรอบการวิเคราะห์ สำหรับข้ามพ้นสัญญาที่กลวงเปล่า พบว่า ในการศึกษาในนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ ในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับแนวคิดเครือข่ายมากเป็นพิเศษ เพราะสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นสังคมเครือข่ายมากขึ้น และแนวทางการกำหนดนโยบายที่เน้นบทบาทภาครัฐและการปกครองที่เน้นการจัดการแนวตั้งถูกมองว่าไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป จึงจำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนผ่านแนวคิดด้านการพัฒนาเครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการ ในเชิงเครือข่ายในแนวระนาบมากขึ้นแต่ ในขณะที่แนวคิดเครือข่ายถูกให้ความสำคัญขึ้นมาแต่

แก่นสารของแนวคิดนี้ถูกมองว่าเป็นเพียงวาทศิลป์ วาทกรรมที่สวยหรูหรือพันธะที่กลวงเปล่า แต่ซ่อนปัญหาในเชิงโครงสร้างที่เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจ ซ่อนความสัมพันธ์ในแนวคิดในภาพลักษณ์เชิงระนาบที่ยังคงอิงระบบกลไกระบบราชการและระบบตลาดเช่นเดิม เปิดช่องว่างใหม่ที่นำไปสู่ความไม่โปร่งใส สร้างความไม่เป็นประชาธิปไตย และผลิตซ้ำ ความไม่เป็นธรรม นอกจากการเสนอมุมมองเชิงวิพากษ์กรอบดังกล่าว ยังเสนอให้มุ่งวิเคราะห์ไปที่ปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายด้วยการผนวกการวิเคราะห์เครือข่ายเข้ากับการวิเคราะห์การสร้างความร่วมมือ ประชาธิปไตยและความเป็นธรรม การเปิดพื้นที่ให้เกิดการปรึกษาหารือที่มีคุณภาพ รวมถึง ศักยภาพและความเป็นอิสระของตัวแสดงในเครือข่าย

จากผลการศึกษาพบประเด็นในมุมมองนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ ในยุคปัจจุบันภายใต้แนวคิดเครือข่าย จากการจัดการปกครองที่เน้นการดำเนินงานรูปแบบเครือข่ายและการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายมากยิ่งขึ้น แต่ยังพบว่าความสัมพันธ์ในแนวราบมักซ่อนความสัมพันธ์ในแนวคิดที่ยังคงอิงกลไกระบบราชการและระบบตลาด แม้ว่าความสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนินงานจะเป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือข่าย แต่ก็ยังคงต้องคำนึงถึงระเบียบแบบแผนของทางราชการเช่นเดิม ปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายและการสร้างความร่วมมือ

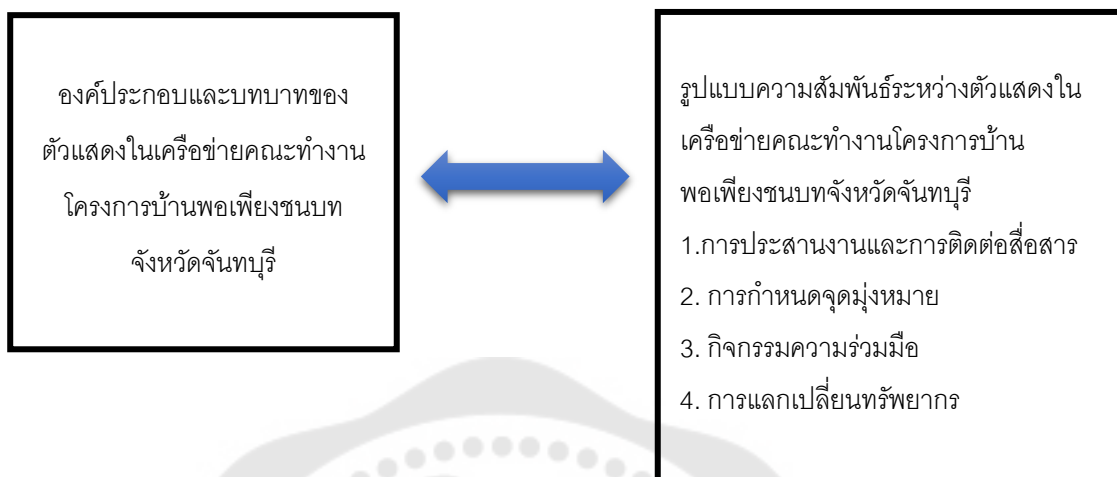
สุพัฒพงศ์ แยมอิม (2561) ความเป็นหุ้นส่วนนโยบายในการบริหารฟื้นฟูคลองสาธารณะในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารฟื้นฟูคลองสาธารณะในกรุงเทพมหานครเป็นนโยบายการพัฒนาเมืองที่เกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาล ที่มุ่งจัดโครงสร้างระบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองผ่านทางกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ได้กำหนดแนวทางและมาตรการไว้แล้ว รัฐบาลซึ่งให้การสนับสนุนจึงมีบทบาทเป็นผู้จัดการนโยบายและให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติตามข้อสั่งการ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย รวมถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ตัวแสดงในนโยบายทั้งหมดจึงมีบทบาทความสัมพันธ์เชื่อมโยงในความร่วมมือแบบเป็นหุ้นส่วนนโยบาย

จากผลการศึกษามีการอธิบายรูปแบบนโยบายสาธารณะในมิติการพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานครในแบบเป็นหุ้นส่วนกัน โดยสะท้อนจากบทบาทความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในนโยบายทั้งหมด จะเห็นได้ว่ากระบวนการนโยบาย อยู่ภายใต้แบบแผนการตัดสินใจและการขับเคลื่อนงานแบบบนลงล่าง มีการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางและมอบหมายหน่วยงานผู้รับผิดชอบไปปฏิบัติ แต่รูปแบบการดำเนินงานมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ

และกลุ่มประชาชน ตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการนโยบายจึงมีความสัมพันธ์ในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนทางนโยบาย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจสรุปได้ว่าสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นสังคมเครือข่ายมากขึ้น การจัดการปกครองจึงมุ่งเน้นการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่าย พิจารณาได้จากการกระบวนการสั่งการที่เน้นการจัดการแนวดิ่งและการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายในแนวระนาบมากขึ้น แต่แนวทางการกำหนดนโยบายหรือการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเป็นบทบาทของหน่วยภาครัฐ แม้ว่ารูปแบบการดำเนินงานจะเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือข่าย แต่ในทางปฏิบัติยังคงต้องคำนึงถึงระเบียบแบบแผนของทางราชการเช่นเดิม สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดง และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ผ่านกระบวนการการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการและปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่าย

6. กรอบการศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบการศึกษา

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ผู้ศึกษาได้ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) และแนวคิดการปกครอง (Governance) มาอธิบายองค์ประกอบของเครือข่ายคณะทำงาน และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี โดยสรุปเป็นประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1) การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร คือ การพูดคุยหรือการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติงานของเครือข่ายคณะทำงาน เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นไม่เกิดความซ้ำซ้อน ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย คือ การกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ หรือกระบวนการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการร่วมกัน

3) กิจกรรมความร่วมมือ คือ การใช้กิจกรรมเป็นภารกิจในการทำงานร่วมกันของเครือข่าย เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล

4) การแลกเปลี่ยนทรัพยากร คือ กระบวนการระดมทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรของเครือข่ายคณะทำงาน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษาตัวแสดงภายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท และความสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ
4. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบฯ หนังสือสั่งการ และแนวทางการดำเนินงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Interview) สำหรับตัวแทนคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท 3 ตำบล ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เนื่องจากต้องการศึกษาข้อมูลตัวแสดงและการดำเนินงานของเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

3.2.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งประธานคณะทำงานเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งคณะกรรมการ ตำบลละ 2 ราย เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลตัวแสดงและการดำเนินงานระหว่างเครือข่ายคณะทำงานอย่างครอบคลุมและดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไป

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย คือ สมาชิกในเครือข่ายคณะกรรมการ บ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ในพื้นที่ 3 ตำบล ประกอบด้วย

- 1) ตำบลขุนซ่อง จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานคณะกรรมการ รองประธาน คณะทำงาน และเลขานุการคณะทำงาน
- 2) ตำบลสะตอน จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานคณะกรรมการ รองประธาน คณะทำงาน และตัวแทนคณะทำงาน
- 3) ตำบลบางกะไชย จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานคณะทำงาน ตัวแทนคณะทำงาน และเลขานุการคณะทำงาน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวแสดงหลักในพื้นที่ และข้อมูลทุติยภูมิโดยการรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Analysis) การศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ผลการศึกษาวิจัย ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ โครงการ บ้านพอเพียงชนบท กลุ่มองค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยอาจใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อบันทึกการสนทนา กล้องถ่ายภาพและสมุดบันทึก เพื่อบันทึกข้อมูลและบันทึกภาพระหว่างการ เก็บข้อมูล

3.4 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การออกแบบสัมภาษณ์ตามแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานในรูปแบบ เครือข่าย เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียง ชนบทเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ท่าน ดังนี้

1. ผศ.ดร.ปรีชาญาณ นกพื่อน	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มศว
2. อ.ดร.กัลยา แซ่อึ้ง	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มศว

เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความกระชับและรัดกุม และสามารถนำไปใช้รวบรวมคำตอบ ครอบคลุมประเด็นเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ มาตีความและวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content analysis) และการอธิบายเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย และการวิเคราะห์จากเอกสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการ ผลการศึกษาวิจัย ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านพอเพียงชนบท กลุ่มองค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงนำผลที่ได้จากการศึกษามาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ตามยุทธศาสตร์พัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และแผนพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559 - 2568) มีเป้าหมายหลักในการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ชนบท สามารถเข้าถึงและได้รับการตอบสนองการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยได้อย่างทั่วถึง กระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและมีศักยภาพในการระดมทรัพยากรในการจัดการแก้ไขปัญหา โดยใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการเตรียมความพร้อมและเปิดพื้นที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมภาคส่วนต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ผ่านการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นระบบ ซึ่งกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทของจังหวัดจันทบุรีมีการกำหนดบทบาทในเชิงโครงสร้างการทำงานในรูปแบบของคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทระดับตำบล แต่งตั้งขึ้นโดยสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ตามแนวทางนโยบายที่สนับสนุนการแก้ไขปัญหาผ่านการบูรณาการและความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ทำให้กระบวนการบริหารจัดการโครงการของแต่ละพื้นที่มีความพร้อมและสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การเชื่อมโยงตัวแสดงในการเข้ามาร่วมในเครือข่ายขึ้นอยู่กับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ละพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ในส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอำนาจของคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในการบริหารจัดการโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามนโยบายกำหนด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท สะท้อนให้เห็นถึงหลักการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิด “การดำเนินงานและบริหารจัดการในรูปแบบเครือข่าย” ด้วยบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม ภาครัฐจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกลไกการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการและแก้ไขปัญหาสาธารณะในระดับท้องถิ่น มุ่งเน้นการส่งเสริมการทำงานรูปแบบเครือข่ายที่มีการประสานความร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ในการประสานการทำงานผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การคิด วางแผน ตัดสินใจและ

ร่วมกันปฏิบัติ ภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ ตามลำดับขั้นตอนของแผนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

หากพิจารณาไกลในทางปฏิบัติแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือและการจัดการแบบมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสังคม โดยเปิดพื้นที่ให้สมาชิกพื้นที่ที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการในการจัดการและแก้ไขปัญหาสาธารณะ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแลการนำนโยบายไปปฏิบัติและการสนับสนุนงบประมาณผ่านสภาองค์กรชุมชน จะเห็นได้ว่าหากหน่วยงานภาครัฐดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียวอาจจะไม่ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงจำเป็นต้องอาศัยสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการทำงานในระดับพื้นที่เป็นหน่วยปฏิบัติ คือ เครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ทั้ง 3 ตำบล คือ ตำบลขุนซ่อง ตำบลสะตอน และตำบลบางกะไชย ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 ตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี มีการใช้กลไกการดำเนินงานในรูปแบบคณะทำงานโครงการ โดยให้สภาองค์กรชุมชนตำบล ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือกับตัวแสดงภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ และเป็นหน่วยรับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงานภาคกรุงเทพ ปริมณฑลและตะวันออก (พอช.) เพื่อร่วมกันบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยผ่านโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้เป็นไปตามแนวทางการดำเนินโครงการฯ และรับผิดชอบในการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมการปรับปรุง ซ่อมแซม ที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ สำหรับขอบเขตหรือคุณลักษณะของตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท ถูกกำหนดให้เป็นไปตามนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบทและเจตนารมณ์กฎหมายที่ต้องการให้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือและเป็นตัวกลางการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในระดับพื้นที่ ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นให้องค์กรชุมชนทุกระดับใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา

และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเวทีกลาง ให้มีบทบาทในการรับฟังและเสนอปัญหา พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข รวมไปถึงสามารถเสนอความต้องการที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ดังนั้น การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน จึงประกอบไปด้วยคณะกรรมการและที่ปรึกษาที่มาจากตัวแทนของผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชน เข้ามาร่วมเป็นตัวแทนจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นทางการเพื่อให้มีสถานะทางกฎหมายรองรับในการดำเนินงานและเชื่อมโยงงานพัฒนาด้านต่างๆ การเชื่อมโยงเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีตัวแสดงที่หลากหลายภาคส่วนในพื้นที่

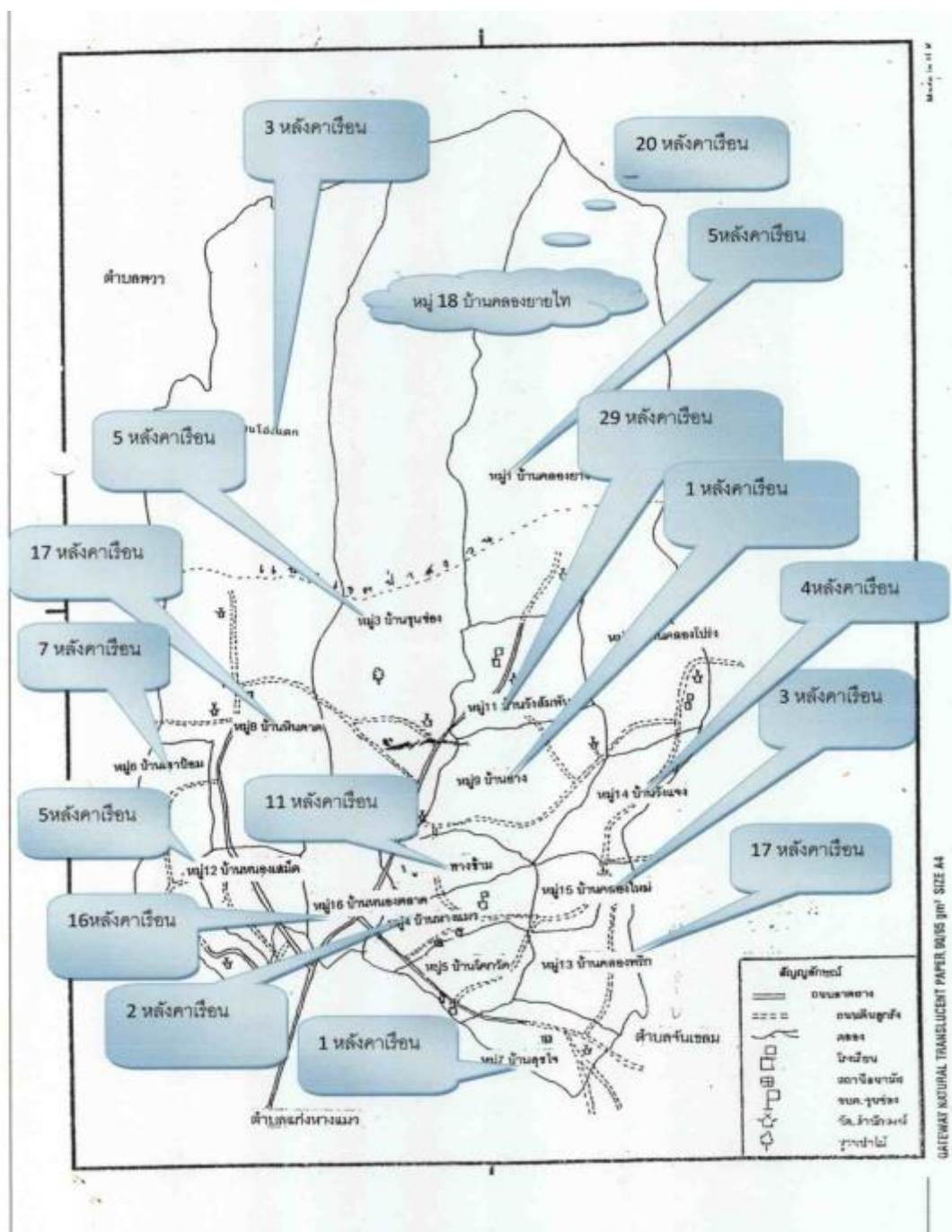
ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทใน 3 พื้นที่ของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีแรกจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ตำบลขุนซ่อง ตำบลสะตอน และตำบลบางกะไชย ดังนี้

4.1.1 เครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง

ตำบลขุนซ่องเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี หากเดินทางไปยังตัวอำเภอแก่งหางแมวระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร และมีระยะทางห่างจากศาลากลางจังหวัดจันทบุรี 75 กิโลเมตร มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 หมู่บ้าน มีครัวเรือนประชากรจำนวน 5,811 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 12,200 คน พื้นที่ตำบลขุนซ่องมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของประชาชนในพื้นที่มีลักษณะเป็นกลุ่มและบ้านเดี่ยวเรียงกันอยู่บริเวณริมสองฝั่งข้างทางของถนน และกระจายห่างออกไปอยู่บริเวณพื้นที่เกษตรกรรม สภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนที่มีสภาพเสื่อมโทรม ไม่มีความมั่นคง บางครัวเรือนเป็นครอบครัวขยายมีสมาชิกหลายครอบครัวอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน หรือมีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรหลานในครอบครัว และเป็นครัวเรือนยากจน ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับซ่อมแซม ปรับปรุงที่อยู่อาศัย บางครัวเรือนเป็นผู้ประสบปัญหาทางสังคม ผู้สูงอายุหรือผู้พิการและมีฐานะยากจนซึ่งมีรายได้ครัวเรือนไม่เพียงพอในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของตนเอง สภาพที่อยู่อาศัยสะท้อนให้เห็นว่าตำบลขุนซ่องผู้ประสบความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ ยังพบว่าประชาชนบางส่วนมีปัญหาเรื่องสิทธิในการถือครองที่ดินเป็นปัญหาสำคัญและข้อจำกัดในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนของหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา เนื่องจากการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจะต้องมีการถือครองที่ดินถูกต้องตามกฎหมาย

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตำบลขุนซ่องเริ่มต้นจากภาครัฐได้มีการกำหนดนโยบายโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่อง เพื่อดำเนินงานแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 การทำงานในระยะเริ่มต้นจำเป็นต้องมีเครือข่ายเข้ามาช่วยกันขับเคลื่อนการทำงาน ช่วงเริ่มต้นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่อง มีการเปิดพื้นที่ประชุมสร้างความเข้าใจการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนพื้นที่เมื่อสามารถสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันได้อย่างลงตัว มีแกนนำจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ที่เข้าใจการดำเนินงานโครงการและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่ จึงมีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานโครงการ ที่ผ่านมามีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จำนวน 56 ครัวเรือน และปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 32 ครัวเรือน รวมจำนวนงบประมาณที่ขอรับการสนับสนุนทั้งสิ้น 88 ครัวเรือน ภายหลังไม่ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) แล้ว แต่ยังมีการดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันผ่านการบริหารจัดการงบประมาณผ่านกองทุนบ้านสร้างวินัย ทั้งนี้ กองทุนบ้านสร้างวินัยเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการงบประมาณโครงการบ้านพอเพียง การดำเนินงานจึงในรูปแบบของทุนหมุนเวียนทำให้สามารถนำมาต่อยอดงานพัฒนาที่อยู่อาศัยและด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในพื้นที่

ภาพประกอบ 2 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลขุนช่องและพื้นที่ที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน
ด้านที่อยู่อาศัยจำแนกรายหมู่บ้าน

4.1.1.1 ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

ตำบลขุนซ่อง

คณะทำงานบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง มีการแต่งตั้งคณะทำงานที่เป็นไปตามแนวทางนโยบายที่มุ่งสร้างและขยายแนวคิดการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ ซึ่งตัวแสดงหลักเป็นคณะกรรมการในสภาองค์กรชุมชน องค์ประกอบของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงาน มีจำนวน 17 คน ประกอบไปด้วย ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่อง จำนวน 3 คน ผู้นำท้องที่ จำนวน 4 คน ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน และกลุ่มองค์กรชุมชน จำนวน 8 คน สามารถจำแนกตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานได้ ดังนี้

(1) ผู้นำท้องที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 13, 16, 18 และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 เป็นบุคคลที่มีศักยภาพและมีความน่าเชื่อถือในพื้นที่ และเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี ในการดำเนินงานในระยะแรกของสภาองค์กรชุมชนได้เชิญผู้นำเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน มีผู้นำท้องที่ที่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานและให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการทำหน้าที่ประสานงานระหว่างเครือข่ายและกลุ่มผู้เดือดร้อน การสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนในชุมชน และการพิจารณาจัดลำดับความจำเป็นและเร่งด่วนในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของประชาชน ตลอดจนการประสานกับหน่วยงานภายในและภายนอกเครือข่าย ทั้งนี้ การศึกษาพบว่าโครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นโครงการใหม่ ขณะนั้นผู้นำท้องที่หลายท่านไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ โดยมองว่าไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ต่อมาเมื่อเครือข่ายคณะทำงานสามารถดำเนินงานจนเกิดรูปธรรมที่ชัดเจน ปัจจุบันผู้นำท้องที่ที่ไม่ได้เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานในระยะแรกก็ได้ให้ความร่วมมือและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายในฐานะผู้นำท้องที่เป็นอย่างดี

(2) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลขุนซ่อง และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลขุนซ่อง ซึ่งเข้ามาร่วมในฐานะปัจเจกบุคคลและที่ปรึกษาสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่อง จึงมีความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนและเห็นความสำคัญของการดำเนินการช่วยเหลือและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และยังเป็นการแก้ไขปัญหาสาธารณะผ่านโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย ขณะที่การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นไปที่การจัดสวัสดิการทางสังคมตามนโยบายของภาครัฐ และการประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ เป็นหลัก การเข้ามาร่วมในคณะทำงาน

ผู้นำท้องถิ่น จึงมีบทบาทในการเชื่อมประสานหน่วยงานภายนอกและหนุนเสริมการทำงานของคณะทำงานได้เป็นอย่างดี

(3) กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน ได้แก่ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่อง ตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชนประกอบไปด้วย ประธานสภาองค์กรชุมชน กรรมการ และเลขานุการ ซึ่งเป็นแกนหลักที่ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างเครือข่ายและประสานงานโครงการร่วมกับเครือข่ายและหน่วยงาน พอช. ส่วนคณะทำงานที่เข้ามาร่วมในนามตัวแทนจากกลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่ม อสม. และกลุ่ม อพม. ตัวแสดงเหล่านี้ล้วนเป็นแกนนำที่มาจากกลุ่มองค์กรในชุมชน มีบทบาทและขอบเขตอำนาจหน้าที่ซ้อนทับกันภายในเครือข่าย หรือมีบทบาทภารกิจคล้ายคลึงกัน บางส่วนยังมีบทบาทเป็นหนึ่งในคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินโครงการเป็นอย่างดี เนื่องจากตัวแสดงในเครือข่ายมีการทำงานทั้งด้านพัฒนาสังคมและด้านจิตอาสาร่วมกันมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องจึงมีความคุ้นเคยในการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี ซึ่งแต่ละกลุ่มได้นำฐานข้อมูลสถานการณ์และปัญหาด้านสังคมในชุมชนของแต่ละกลุ่มมาใช้เชื่อมโยงการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยร่วมกัน เช่น ฐานข้อมูลผู้พิการ ฐานข้อมูลผู้สูงอายุ ฐานข้อมูลด้านสาธารณสุข และกลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ช่วยให้สามารถลงพื้นที่ปฏิบัติงานบริบทพื้นที่ชุมชนและกลุ่มผู้เดือดร้อน สามารถติดตามการดำเนินงานกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด รวมถึงมีความสามารถในการเชื่อมโยงภาคส่วนอื่น ๆ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา เช่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน

4.1.1.2 ลักษณะที่โดดเด่นของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง

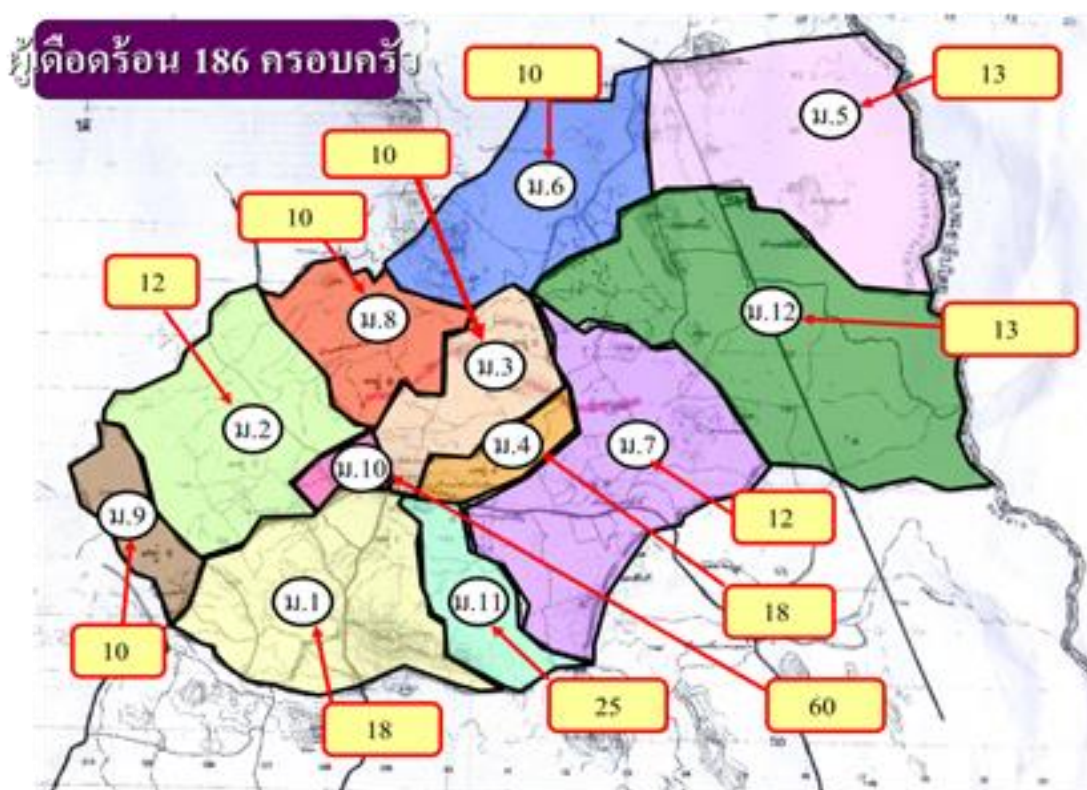
จากการศึกษา พบว่า ลักษณะของตัวแสดงในเครือข่ายมีความโดดเด่นในทางการบริหารจัดการโครงการอยู่ที่ การมีตัวแสดงที่มาจากกลุ่มจิตอาสาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และสมาชิกในเครือข่ายมีลักษณะบทบาทและภารกิจคล้ายคลึงกัน ลักษณะการทำงานจึงเป็นรูปแบบการทำงานในแนวราบ โดยใช้ประเด็นกิจกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในการพูดคุยปรึกษาหารือการดำเนินการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งตัวแสดงเครือข่ายมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ต่างนำศักยภาพและทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาใช้ในการทำงานของเครือข่าย ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเชื่อมโยงทรัพยากรที่ตัวแสดงแต่ละส่วนถือครองอยู่ ในการเสริมศักยภาพและการทำงานของเครือข่าย ยกตัวอย่าง เครือข่ายอาสาสมัคร อพม. และ อสม. ช่วยสนับสนุนฐานข้อมูลการสำรวจกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ประสบปัญหาทางสังคม เนื่องจากเป็นหน่วยที่ทำหน้าที่

ดูแลความเป็นอยู่และดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และสามารถประสานกลุ่มผู้นำท้องถิ่น และท้องถิ่นดำเนินการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านและรับรองข้อมูลความเดือดร้อนให้กับผู้เดือดร้อนที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ ยังประสานงานหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อน เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี (พมจ.) หรือร้านค้า หน่วยงานภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อระดมทรัพยากรให้เพียงพอในการดำเนินงาน

4.1.2 เครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน

ตำบลสะตอน ตั้งอยู่ในอำเภอสอยดาว มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาหรือที่ราบสูงมีบางพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบลุ่ม มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 3,766 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 9,330 คน สภาพที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่มีความหลากหลาย มีการกระจายของบ้านเรือนในชุมชนอยู่เป็นกลุ่มและกระจายห่างออกไปตามพื้นที่เกษตรกรรม ปัญหาที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ส่วนใหญ่มีสภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรม ไม่มีความมั่นคงแข็งแรง ประกอบกับผู้อยู่อาศัยมีฐานะยากจนมีรายได้น้อยและมีรายได้ไม่แน่นอน หรือด้อยโอกาสทางสังคม ผู้สูงอายุ และผู้พิการ บางครัวเรือนไม่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ดินที่เป็นของตนเอง ต้องอาศัยอยู่กับญาติหรือเช่าที่ดินผู้อื่น

การดำเนินงานบ้านพอเพียงชนบทของตำบลสะตอน เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2560 โดยนางสรินยา พูลเวช ซึ่งเป็นตัวแทนของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด ได้เข้าร่วมประชุมรับฟังแนวทางการดำเนินโครงการ แล้วจึงได้ประสานแจ้งมายังประธานสภาองค์กรชุมชนว่า สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีนโยบายโครงการแก้ไขที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้ต่ำ โดยให้สภาองค์กรชุมชนเป็นองค์กรหลักในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ประธานสภาองค์กรชุมชนจึงได้เรียกประชุมแกนนำของแต่ละหมู่ เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มดำเนินโครงการเป็นปีแรกและมีความเร่งด่วน การสร้างเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน จึงเป็นการเชื่อมโยงแกนนำหลักของแต่ละชุมชน ประกอบไปด้วย ตัวแทนของสภาองค์กรชุมชน ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชน และตัวแทนผู้นำท้องที่ ซึ่งตัวแสดงที่เข้ามาร่วมส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการที่ร่วมกันจัดตั้งและขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชน และเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเข้าใจการดำเนินงานเป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 3 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลสะตอและพื้นที่ที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน
ด้านที่อยู่อาศัยจำแนกรายหมู่บ้าน

การดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาตำบลสะตอน มีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563) ตามแผนพัฒนา ที่อยู่อาศัยของตำบลสะตอน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2565 จำนวนทั้งสิ้น 186 ครัวเรือน ได้รับ งบประมาณและดำเนินโครงการแล้วเสร็จ จำนวนทั้งสิ้น 108 ครัวเรือน ดังตาราง

ตาราง 4 แสดงจำนวนการขอรับงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2563

ปีงบประมาณ	ได้รับงบประมาณ (ครัวเรือน)	งบประมาณ (บาท)
2560	56	1,008,000
2561	31	558,000
2562	10	180,000
2563	11	198,000
รวม	108	1,944,000

ที่มา : ฐานข้อมูลโครงการบ้านพอเพียงชนบทสำนักงานภาคกรุงเทพ ปริมณฑลและ ตะวันออก

4.1.2.1 ตัวแสดงในเครือข่ายคณะกรรมการโครงการบ้านพอเพียงชนบท ตำบลสะตอน

การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน กำหนดกลไก การดำเนินงานโครงการ โดยแบ่งคณะทำงานออกเป็น 2 คณะ คือ คณะทำงานบริหารโครงการ บ้านพอเพียง ซึ่งเป็นคณะทำงานหลักที่ทำหน้าที่ในการประชุมระดับจังหวัด การบริหารจัดการ งบประมาณและอำนวยความสะดวกการทำงานทั้งในด้านการประสานเชื่อมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนหลักที่มาจาก คณะทำงานประสานงานในพื้นที่ เป็นกลไกที่ทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่หมู่บ้าน จำนวน 25 คน ประกอบไปด้วย ผู้นำท้องที่ จำนวน 3 คน และแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชนและ ภาคประชาชน จำนวน 22 คน ซึ่งสามารถแจกแจงตัวแสดงในคณะกรรมการฯ ดังนี้

(1) ผู้นำท้องที่ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 และ 10 เป็นตัวแทนผู้นำท้องที่บางส่วนเท่านั้นที่เข้าร่วม เป็นผู้นำที่มาจากตัวแทนของชุมชน มีบทบาทในการเป็นคณะทำงานและตัวแทนประสานงานกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ในระยะแรกผู้นำท้องที่ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ แต่ภายหลังก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะทำงาน ในการประสานหน่วยงานภายนอก เช่น การประสานไปยังหน่วยงานทหารในพื้นที่ เพื่อขอรับการสนับสนุนแรงงานในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ไม่มียงบประมาณในการจ้างแรงงานช่าง การประสานแรงงานจิตอาสาในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนและสละทรัพย์สินบางส่วนในการดูแลแรงงานจิตอาสาที่เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ของตนเอง

(2) กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน จำนวน 22 คน ประกอบด้วย ตัวแทนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลสะตอ จำนวน 4 คน ประกอบไปด้วย ประธานสภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการ และเลขานุการ ซึ่งเป็นแกนหลักในพื้นที่และทำหน้าที่ในการประสานงานโครงการและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับตัวแสดงในเครือข่าย

ตัวแทนจากกลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 12 คน ได้แก่ กลุ่มพัฒนาอาชีพคลองขนุน หมู่ที่ 3 และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปหน่อไม้ หมู่ที่ 3 กลุ่มฉาปนกิจ หมู่ที่ 5 และ 12 กลุ่มทรัพย์สินบูรณอรรคิต หมู่ที่ 6 และกลุ่มเกษตรผสมผสาน หมู่ที่ 6 และ 10 กลุ่มพลังงาน หมู่ที่ 8 กลุ่มเกษตรพอเพียง หมู่ที่ 10 เป็นเครือข่ายกลุ่มอาชีพในชุมชนที่มีประสบการณ์ทำงานรูปแบบของกลุ่มและการบริหารจัดการทุนชุมชน เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มีการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง จนเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในการทำงาน การเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานนอกจากจะช่วยประสานงานกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ สามารถหนุนเสริมการบริหารจัดการกองทุนของตำบลได้เป็นอย่างดี

ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาชน จำนวน 4 คน ได้แก่ กลุ่มคนพิการ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสวัสดิการชุมชน หมู่ที่ 2, 6, 7 ตัวแสดงแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์ทำงานและมีฐานข้อมูลที่สามารถนำมาหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายได้เป็นอย่างดี เช่น ฐานข้อมูลคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน การเชื่อมโยงการทำงานด้านสวัสดิการร่วมกับโครงการ

ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เคยได้รับความช่วยเหลือในการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ได้เข้ามาเรียนรู้การทำงานของเครือข่ายมีการพัฒนาตนเองและนำความรู้ความสามารถที่ตนเองมีเข้ามาหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายคณะทำงาน เช่น การจัดบันทึกการประชุม งานเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ตัวแสดงล้วนเป็นแกนนำหลักของแต่ละหมู่บ้านและบางส่วนเป็นคณะกรรมการในสภาองค์กรชุมชนตำบลสะท้อน มีความเข้าใจการดำเนินงานพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนและวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท เนื่องจากมีความคุ้นเคยและขับเคลื่อนงานพัฒนาเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ มีบทบาทและหน้าที่ในการประสานงานส่วนใหญ่เน้นบทบาทและหน้าที่ตามพื้นที่รับผิดชอบและอาศัยเป็นหลัก เนื่องจากรู้จักกลุ่มผู้เดือดร้อนและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี ทำให้การประสานงานเกิดความคล่องตัว รวมถึงการประสานงานหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ ยังพบว่า เมื่อดำเนินการไปสักระยะมีประชาชนได้ขอเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานในฐานะผู้เดือดร้อน ซึ่งเป็นผู้ที่เคยได้รับการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย โดยใช้ความรู้และความสามารถ เข้ามาช่วยหนุนเสริมการทำงาน เช่น ด้านเทคโนโลยี เข้ามาช่วยในการทำเอกสารเสนอโครงการ การรวบรวมข้อมูล และรายงานผลการดำเนินโครงการ

4.1.2.2 ลักษณะที่โดดเด่นของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทสภาองค์กรชุมชนตำบลสะท้อน

จากการศึกษาพบว่า ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะท้อน มีลักษณะของตัวแสดงที่มาจากตัวแทนเครือข่ายกลุ่มและองค์กรชุมชน ซึ่งเข้าร่วมในฐานะที่เป็นแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานและรับรู้และรับทราบปัญหาในพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีการแบ่งกลไกการทำงานหลักและคณะทำงานหลักที่ทำหน้าที่บริหารโครงการกับประสานงานออกจากกัน แต่มีการติดต่อสื่อสารและการรับรู้และความเข้าใจตรงกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย จึงไม่เกิดการงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน ทำให้การประสานการทำงานและเชื่อมโยงการทำงานภายในพื้นที่เกิดความคล่องตัว การทำงานของเครือข่ายจึงเป็นรูปแบบการทำงานในแนวราบ สามารถเชื่อมโยงการทำงานอย่างเป็นระบบ และคณะทำงานทุกคนมีอำนาจในการตัดสินใจในระดับที่เหมาะสมร่วมกัน เนื่องจากคณะกรรมการส่วนหนึ่งเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ ทรัพยากร และวิธีการดำเนินการเป็นอย่างดี สามารถกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันในเชิงปฏิบัติ รวมถึง

ความสัมพันธ์ที่กว้างขวางของตัวแสดงสามารถเชื่อมประสานกับผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่นในการหนุนเสริมการทำงานของเครือข่าย

4.1.3 เครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทชนตำบลบางกะไชย

ตำบลบางกะไชย ตั้งอยู่ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีการแบ่งเขตการปกครอง จำนวน 9 หมู่บ้าน มีครัวเรือนประชากร จำนวน 1,256 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 3,900 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป ประมงน้ำเค็ม เช่น ทำนากุ้ง เลี้ยงปลา เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มในบริเวณทิศเหนือและตอนกลางของตำบล ทิศใต้จรดทะเลเป็นแนวยาว มีพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณรอบตำบล ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกจรดปากน้ำจันทบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ลักษณะการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่มกระจายทั่วไปบริเวณริมถนน และตามริมฝั่งทะเล สภาพปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้เดือดร้อนส่วนใหญ่ครอบครัวยากจนมีรายได้น้อยและมีฐานะยากจน บางครัวเรือนมีสมาชิกอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก หรือเป็นผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง กลุ่มผู้เดือดร้อนมีรายได้น้อยไม่เพียงพอในการดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย มีสภาพบ้านเรือนชำรุดทรุดโทรมและมีสภาพไม่ปลอดภัย ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

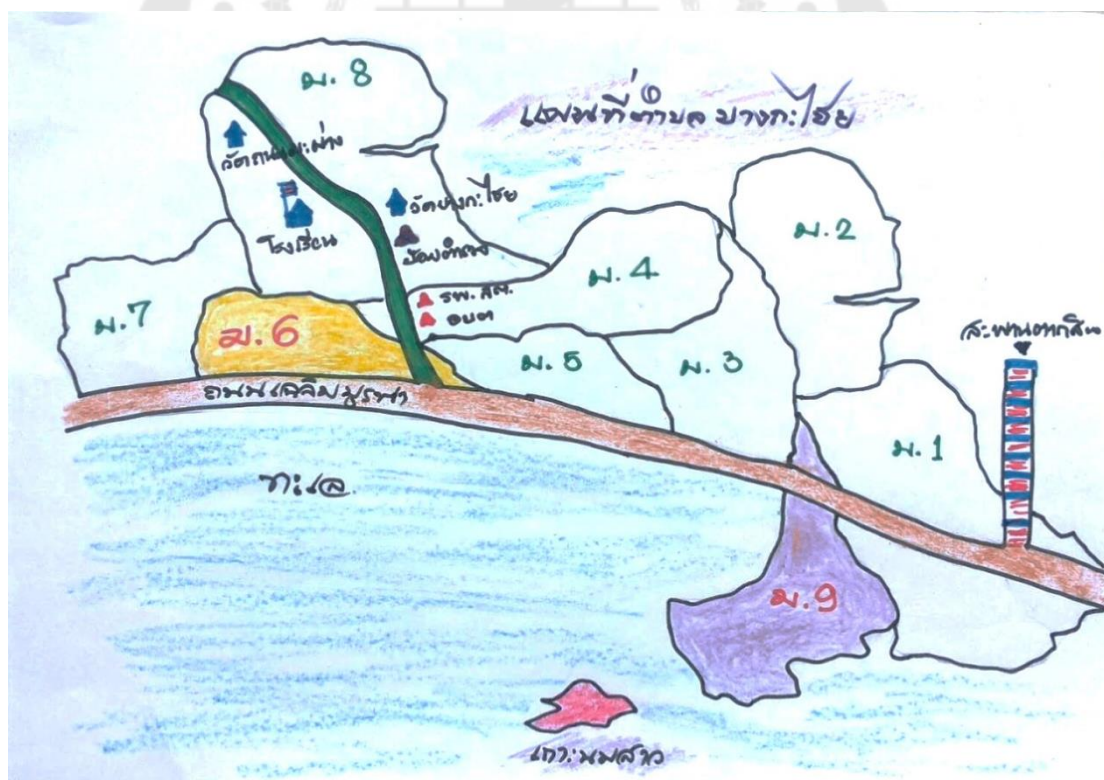
ในระยะเริ่มต้นการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกะไชยได้เข้าร่วมประชุมเพื่อรับนโยบายโครงการจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และได้กลับมาเชิญประชุมเครือข่ายระดับตำบล ประกอบไปด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. และสมาชิก อบต. และกลุ่มองค์กรชุมชน เพื่อชี้แจงโครงการและแนวทางการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ และร่วมพูดคุยถึงเรื่องสถานการณ์ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของแต่ละหมู่บ้าน เมื่อที่ประชุมเห็นว่าปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่มีกลุ่มผู้เดือดร้อนจำนวนมาก จึงมีการเชื่อมโยงแกนนำของแต่ละหมู่บ้านเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญต่อการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มองค์กรในชุมชน ส่งผลให้มีศักยภาพในการประสานงานระหว่างเครือข่ายสามารถกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการจัดการปัญหาในชุมชนได้ดี

สำหรับการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลบางกะไชย เริ่มขอรับการสนับสนุนงบประมาณในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 เป็นปีแรก และมีการขอรับงบประมาณต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมามีการจัดสรรงบประมาณและดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้วในปี พ.ศ. 2563 จำนวนทั้งสิ้น 110 ครัวเรือน พิจารณาได้จากข้อมูลตาราง 5

ตาราง 5 แสดงจำนวนการขอรับงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2563

ปีงบประมาณ	ได้รับงบประมาณ (ครัวเรือน)	งบประมาณ (บาท)
2560	56	1,008,000
2561	32	576,000
2562	10	180,000
2563	12	216,000
รวม	110	1,980,000

ที่มา: ข้อมูลการจัดสรรงบประมาณสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและตะวันออก

ภาพประกอบ 4 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ตำบลบางกะไชยและพิกัดที่ตั้งกลุ่มผู้เดือดร้อน

ด้านที่อยู่อาศัยจำแนกรายหมู่บ้าน

4.1.3.1 ตัวแสดงในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงตำบล

บางกะไชย

โครงสร้างคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย มีคณะทำงานจำนวน 24 คน ประกอบด้วยตัวแทนประสานงานที่มาจากแกนนำแต่ละหมู่บ้านๆ ละสองคน จำนวน 18 คน และตัวแทนทำหน้าที่เบิกจ่ายงบประมาณ จำนวน 3 คน และทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีโครงการ 3 คนซึ่งสามารถแจกแจงตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการฯ ดังต่อไปนี้

(1) ผู้นำท้องที่ จำนวน 9 คน เป็นตัวแทนที่มาจากผู้นำทางปกครอง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจในการทำงานของคนในตำบล เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี และมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจากการขับเคลื่อนประเด็นงานพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ กำนัน หมู่ที่ 9 และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ทำหน้าที่เป็นคณะทำงานและตรวจสอบบัญชีโครงการบ้านพอเพียงชนบท และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 9 มีบทบาทหน้าที่ในการสำรวจข้อมูลและพิจารณาจัดลำดับกลุ่มผู้เดือดร้อนร่วมกับผู้นำหมู่บ้านอื่น ๆ ในพื้นที่ รวมถึงการประสานงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายและผู้เดือดร้อนในพื้นที่รับผิดชอบ ในขณะนั้น ผู้นำท้องที่บางหมู่บ้านยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ แต่ก็ให้ความร่วมมือในการประสานงานและหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายเป็นอย่างดี เช่น การสำรวจข้อมูลและการรับรองข้อมูลให้กับผู้เดือดร้อน

(2) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลบางกะไชย จากหมู่ที่ 1 และ 2 เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานในฐานะของตัวแทนหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีศักยภาพในการประสานงานหน่วยงานภายในและภายนอก เช่น การขอรับการสนับสนุนสถานที่ของ อบต. เพื่อจัดประชุมคณะทำงาน การขอรับการสนับสนุนทรัพยากรจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี

(3) กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน จำนวน 13 คน ได้แก่ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชน จำนวน 4 คน ประกอบด้วยแกนหลักที่ทำหน้าที่ในการประสานงานและรับผิดชอบโครงการ ได้แก่ ประธานสภาองค์กรชุมชน กรรมการ และเลขานุการ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่

รับผิดชอบในฐานะองค์กรที่รับการสนับสนุนงบประมาณ การเบิกจ่ายงบประมาณ รวมถึงบริหารจัดการโครงการ และการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับเครือข่ายคณะทำงานในภาพรวมทุกขั้นตอน

ตัวแทนจากกลุ่ม อสม. จำนวน 4 คน จากหมู่ที่ 4, 5, และหมู่ที่ 6 จำนวน 2 คน ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสานงานภายในหมู่ของตนเอง คณะทำงานมีความรู้และความเข้าใจต่อการดำเนินโครงการ เนื่องจากเคยร่วมขับเคลื่อนประเด็นงานพื้นที่ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนมาก่อน บางคนเป็นอดีตผู้นำท้องที่ก่อนจะหมดวาระจึงเข้ามาร่วมในฐานะของ อสม.

ภาคประชาชน จำนวน 3 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้เดือดร้อน หมู่ที่ 5 และ 9 เข้ามามีส่วนร่วมในการประสานการทำงานและหนุนเสริมการทำงานด้านต่างๆ ของเครือข่าย ซึ่งบางคนมีทรัพยากรความรู้ความสามารถในการจัดทำบัญชีมาช่วยในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ สามารถหนุนเสริมการทำงานร่วมกันในเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

4.1.3.2 ลักษณะที่โดดเด่นของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกะไชย

จากการศึกษา พบว่า ตำบลบางกะไชยมีลักษณะที่โดดเด่นของตัวแสดงที่เข้ามาร่วมทำงานของเครือข่ายคือ ตัวแสดงที่มาจากตัวแทนผู้นำท้องที่แต่ละหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรชุมชนและประชาชน ผู้เดือดร้อน ที่สนใจและให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและปฏิบัติงานทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งตัวแสดงในเครือข่ายต่างมีความคุ้นเคยและสามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มผู้เดือดร้อนจากการทำงานร่วมกันในพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ มีการกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้บทบาทและหน้าที่ของตนเองทำให้สามารถเข้ากลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่โดยตรง เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและการทำงานเชิงพื้นที่

จากการศึกษา ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของจังหวัดจันทบุรี พบว่าเป็นรูปแบบเดียวกันคือการใช้กลไกคณะทำงานเป็นกลไกกลางการประสานความร่วมมือระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ โดยมีตัวแสดงที่มาจากผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน การเข้ามาร่วมของตัวแสดงทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและกลุ่มองค์กรชุมชนแต่ละพื้นที่มีตัวแสดงที่เข้ามาร่วมหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ตามศักยภาพและความสามารถในการเชื่อมโยงเหล่าตัวแสดงของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเครือข่าย ตลอดจนการระดมทรัพยากรสำหรับการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ การดำเนินงานของแต่ละพื้นที่มีการกำหนดรูปแบบกลไกของคณะทำงานแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ ตำบลขุนซ่องและตำบลบางกะไชยมีคณะทำงานในการพิจารณาและดำเนินงานเพียงคณะเดียว ขณะที่ตำบลสะตอน

มีการแบ่งคณะทำงานออกเป็นสองชุด คือ คณะทำงานบริหารโครงการเป็นผู้กำหนดการจัดการในภาพใหญ่และบริหารโครงการ ส่วนคณะทำงานประสานงานในระดับพื้นที่ทำหน้าที่ในการประสานการสื่อสารระหว่างคณะทำงานและกลุ่มผู้เดือดร้อน อย่างไรก็ตาม ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานต่างเข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด และตัดสินใจร่วมกัน

ลักษณะของตัวแสดงในเครือข่ายของแต่ละพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในทางการบริหารจัดการโครงการอยู่ที่ การมีตัวแสดงที่หลากหลายรวมกันเป็นเครือข่ายและมีลักษณะบทบาทและภารกิจคล้ายคลึงกัน ต่างนำศักยภาพที่ตนมีอยู่มาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยการทำงานมีการใช้ประเด็นกิจกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในการพูดคุยปรึกษาหารือการดำเนินการแก้ปัญหาาร่วมกันลักษณะการทำงานเป็นรูปแบบการทำงานในแนวราบ ซึ่งตัวแสดงเครือข่ายมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา ทำให้การประสานการทำงานและเชื่อมโยงการทำงานภายในพื้นที่เกิดความคล่องตัว และผู้นำมีการติดต่อสื่อสารที่สร้างการรับรู้และความเข้าใจตรงกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย ซึ่งตัวแสดงในเครือข่ายต่างมีความคุ้นเคยและมีความเข้าใจปัญหาและสามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มผู้เดือดร้อนจากการทำงานร่วมในพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ มีการกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง ตัวแสดงในเครือข่ายต่างสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่โดยตรงทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและการทำงานเชิงพื้นที่

ในขณะที่ภาพรวมการดำเนินงานโครงการทั้งสามพื้นที่ที่ผ่านมาประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยกลุ่มผู้เดือดร้อนแต่ละตำบลมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปีเดียว และด้วยข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้คณะทำงานตำบลละตอนและตำบลบางกะไชย ต้องมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. ตรงข้ามกับตำบลขุนซ่องที่มีการบริหารจัดการกองทุนจนสามารถนำมาใช้ในการต่อยอดการดำเนินงานซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของตนเองจากทรัพยากรที่มีอยู่ จึงทำให้ปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงในเครือข่ายมีความต่อเนื่องภายใต้การปฏิบัติงานร่วมกันเป็นระยะเวลานาน

ตาราง 6 ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียง

ตัวแสดง ในคณะทำงานฯ	ตำบลขุนซ่อง (17 คน)	ตำบลสะตอน (25 คน)	ตำบลบางกระไชย (24)
1.ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน 4 คน - ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 13, 16 และ 18 - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4	จำนวน 3 คน - ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 6,10	จำนวน 9 คน - กำนัน ม.1 - ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6, 8 - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1, 2, 3, 7 และ 8
2.ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน 2 คน - สอ.บต.ขุนซ่อง	ไม่มี	จำนวน 2 คน - สอ.บต.บางกระไชย - ประธานสภาฯ อบต.บางกระไชย
3.องค์กรชุมชนและ ภาคประชาชน	จำนวน 8 คน - แกนนำสภาองค์กร ชุมชนตำบล - กลุ่มผู้พิการ - กลุ่มผู้สูงอายุ - กลุ่มสตรี กลุ่ม อสม. - และกลุ่ม อพม.	จำนวน 22 คน - สภาองค์กรชุมชนตำบล - กลุ่มพัฒนาอาชีพคลอง ขนุน - กลุ่มวิสาหกิจชุมชน - กลุ่มฌาปนกิจ ม.5,12 - กลุ่มทรัพย์สินบูรณอริคิด - กลุ่มเกษตรผสมผสาน ม.6 - กลุ่มสวัสดิการชุมชน ม.2,6, 7,10 - กลุ่มผู้สูงอายุ - กลุ่มกองทุนคนพิการ - กลุ่มเด็กและเยาวชน - กลุ่มพลังงาน ม.8 - กลุ่มเกษตรพอเพียง ม.10	จำนวน 13 คน - สภาองค์กรชุมชนตำบล - กลุ่มองค์กรชุมชน - อสม. - ประชาชนผู้เดือดร้อน
4.ลักษณะที่โดดเด่น ของตัวแสดง ในเครือข่าย	ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มจิตอาสาในชุมชน	ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น และองค์กรชุมชน

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี

สำหรับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของตัวแสดงในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี เป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานและแนวทางการดำเนินงานที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำหนดไว้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเกิดขึ้นตามกระบวนการปฏิบัติงานและ เป็นไปในแนวราบเช่นเดียวกันกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งอาจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากนโยบายได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาให้มีการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรและการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบท จากสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบท ทั้งสามพื้นที่ ได้แก่ ตำบลขุนซ่อง ตำบลสะตอน และตำบลบางกะไชย ตามองค์ประกอบสำคัญ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน 4 ประการ ได้แก่ การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร การกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรมความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนทรัพยากร มีผลการศึกษาดังนี้

4.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง

4.2.1.1 การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร

การดำเนินงานของเครือข่ายคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนซ่อง มีการแบ่งหน้าที่ การปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจน ลักษณะการทำงานมีลักษณะของเครือข่ายแนวราบ เป็นการ ประสานความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ ไม่ได้มีการใช้ระบบ สั่งการตามสายบังคับบัญชา แต่มีการใช้กลไกรูปแบบของคณะกรรมการเป็นกลไกในการประสาน การทำงานระหว่างตัวแสดงในพื้นที่ ซึ่งตัวแสดงแต่ละส่วนก็จะมีการปฏิบัติตามบทบาทภารกิจ หลักของตนเองเป็นหลัก เช่น ตัวแทนคณะกรรมการที่มาจากสภาองค์กรชุมชนจะทำหน้าที่ เป็นผู้ประสานงานเจ้าหน้าที่ พอช หรือการเข้าร่วมประชุมเครือข่ายในเวทีระดับจังหวัด ส่วนตัวแทนที่มาจาก อพม. จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ และแกนนำแต่ละหมู่บ้านจะทำหน้าที่ในการประสานผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้เดือดร้อนในพื้นที่ร่วมกัน เนื่องจากความคุ้นเคยจากทำงานร่วมกันมาอย่างยาวนาน การทำงานจึงมีความยืดหยุ่นและสมาชิกในเครือข่ายสามารถปรับตัวในการทำงานเพื่อบรรลุ เป้าหมายร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีการประสานงานผ่านการจัดประชุมวางแผนการทำงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล รับฟังความเห็นของสมาชิกในเครือข่าย และตัดสินใจร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนงานย่อยที่ต้องปฏิบัติร่วมกันหรือการประสานงานหน่วยงานภายนอก

การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในเครือข่ายคณะทำงานตำบลขุนช่องอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการผ่านการประชุมคณะทำงาน มีการสร้างเวทีพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อเชื่อมโยงการทำงานและจัดโครงสร้างการทำงานระหว่างสมาชิกในเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ทั้งการประสานงานในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด เพื่อกระจายบทบาทหน้าที่การทำงานและลดความซ้ำซ้อนและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน หากเป็นเรื่องที่ต้องมีการตัดสินใจร่วมกันก็จะใช้เวทีการประชุมเป็นพื้นที่พูดคุยและตัดสินใจผ่านมติที่ประชุมคณะทำงาน การติดต่อสื่อสารที่อยู่ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยปรึกษาหารือนอกกรอบ หรือการพูดคุยโทรศัพท์ระหว่างสมาชิกเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล การสอบถามความคืบหน้าในการดำเนินงาน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานตำบลขุนช่อง ที่ว่า

“มีการแบ่งหน้าที่ที่เป็นเอกลักษณ์ แต่เราทำจริงๆ อาจจะไม่ได้ตรงเป๊ะตรงนั้น แต่เราช่วยกันทำทุกอย่าง ยามใดที่เรามีปัญหาต้องการความช่วยเหลือ ทุกคนก็จะมา จะขาดน้อยมาก เราจะพูดคุยกันทุกเดือนแต่มันเหมือนไม่เป็นทางการ ใครมีเรื่องอะไรก็มาพูดคุยกัน ณ วันนั้น กับคณะทำงานถ้าเป็นเรื่องที่สืบเนื่องที่จะต้องให้คณะทำงานตัดสินใจ ผมก็จะเชิญคณะทำงานประชุม ทุกอย่างไม่ได้ตัดสินใจโดยมีพื้นฐานพวกเราคนใดคนหนึ่ง แต่อาจจะชี้แจงผ่านคนใดคนหนึ่งได้ แต่การสรุปวาระสุดท้ายจะต้องอยู่ในมติที่ประชุมครับ”

(ประสิทธิ์ ศุภรัตน์, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

ในช่วงระยะเริ่มต้นการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลขุนช่อง มีกิจกรรมที่ต้องร่วมดำเนินการและมีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่เมื่อการดำเนินโครงการเข้าสู่ปีที่สามผลการบริหารจัดการงบประมาณโครงการผ่านกองทุนบ้านสร้างวินัยเริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจน มีทุนหมุนเวียนมากเพียงพอที่จะดำเนินการด้วยชุมชนเองโดยไม่ต้องขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. ทำให้กิจกรรมในกระบวนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณระหว่างสมาชิกในเครือข่ายลดน้อยลงไป แต่ยังคงมีการขับเคลื่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนหรือสมาชิกของกองทุนตามแผนที่วางไว้ ซึ่งจะมีคณะทำงานบางส่วนที่รับผิดชอบด้านการเงินที่จะต้องมีการประสานงานร่วมกันเป็นประจำสม่ำเสมอทุกวันที่ 10 ของเดือน เนื่องจากต้องเก็บเงินสมทบกองทุน ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้ทำให้

ดำเนินงานโครงการหยุดนิ่ง เพราะมีการใช้งบประมาณจากกองทุนบ้านสร้างวินัยดำเนินการทำให้ คณะทำงานยังคงมีการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมหรือ การรายงานผลการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงาน ตำบลขุนซ่อง ที่ว่า

“พื้นที่เราก่อนข้างห่างกันก็จะมี การสอบถามและติดตามการทำงานของคณะทำงาน แต่ละหมู่บ้านมีปัญหาอะไรไหมซึ่งไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นทางการก็จะเป็นการเรียก ประชุมคณะทำงานซึ่งประชุมปีละ 3-4 ครั้ง แต่ส่วนใหญ่ที่ประชุมกันทุกวันที่ 10 ของ เดือน การประชุมก็มีการพูดคุยกันเฉพาะคณะทำงานที่เกี่ยวกับการเงิน”
(พิรุณ เชื้อแขก, การสัมภาษณ์, 18 เมษายน 2564)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า กลไกการทำงานของคณะทำงานตำบลขุนซ่อง มีการ แบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายไว้อย่างชัดเจนและร่วมกันรับผิดชอบ เนื่องจากการ ประสานงานมีตัวแสดงเข้ามามีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน โดยพิจารณาตามศักยภาพและ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตัวแสดงแต่ละส่วนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ทำให้การแสดงผล บัพทาทของสมาชิกแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่ามาจากภาคส่วนใดของสังคม เพื่อให้การประสาน การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น พิจารณาได้จากลักษณะการประสานงานของเครือข่ายอยู่ ในแนวราบ เป็นไปอย่างหลวมๆ ตัวแสดงต่างมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งใน นอกจากนี้ ระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการติดต่อสื่อสารในการทำงานร่วมกันยังช่วยให้เกิดความเข้าใจ ในกระบวนการทำงานร่วมกันและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ดังที่เห็นได้จาก ขั้นตอนในส่วนของการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐหายไป เนื่องจากคณะกรรมการบริหารจัดการงบประมาณโครงการผ่านกองทุนของตนเอง ทำให้การติดต่อ ประสานงานระหว่างคณะทำงานลดน้อยลง แต่ยังคงมีกิจกรรมร่วมกันผ่านการบริหารจัดการ กองทุนและการรายงานข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความเลื่อมใสของเครือข่าย

4.2.1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินโครงการในระดับพื้นที่ยังไม่มีระเบียบปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีเพียงแนวทางการขอรับการสนับสนุนงบประมาณและขั้นตอนการดำเนินงานตามที่ พอช. กำหนดไว้เท่านั้น ทำให้เครือข่ายมีการจัดตั้งกลไกคณะทำงานขึ้น ภายหลังจากนั้นได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ โดยมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของงบประมาณและตัวแทนขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดคยเป็นพี่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการดำเนินงานให้กับคณะทำงาน โดยคณะทำงานสามารถกำหนดรูปแบบการทำงานและการบริหารจัดการร่วมกันได้อย่างมีอิสระ แต่ต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขการขอรับการสนับสนุนงบประมาณของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรีที่กำหนดไว้ร่วมกันว่า ตำบลบลที่ได้รับงบประมาณต้องมีการจัดตั้งกองทุนในรูปแบบทุนหมุนเวียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของพื้นที่

ทั้งนี้ ตามนโยบายโครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นการสนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่า ทำให้คณะทำงานต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการบริหารจัดการกองทุนร่วมกัน โดยคณะทำงานได้จัดตั้ง “กองทุนบ้านสร้างวินัยตำบลขุนซ่อง” ขึ้น และกำหนดเงื่อนไขหลักเกณฑ์ผู้ที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตำบลขุนซ่องต้องมีการสมทบเงินคืนเข้ากองทุน 100% เพื่อนำไปขยายผลต่อยอดการดำเนินงานให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม มีการกำหนดเงื่อนไขการให้เปล่าเฉพาะกรณีของผู้เดือดร้อนที่ไม่มีศักยภาพในการสมทบเงินเข้ากองทุน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงของโครงการ หรือในกรณีที่ผู้เดือดร้อนอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้พิการ คณะทำงานซึ่งเป็นเครือข่ายอาสาสมัคร อพม. ก็จะมีการเชื่อมโยงงบประมาณโครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานตำบลขุนซ่องที่ว่า

“ปีแรกที่เรารับงบประมาณมาไม่มีระเบียบจาก พอช. ให้เราเลย ก็มากำหนดหลักเกณฑ์ให้เข้ากับวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการและจุดมุ่งหมายการทำงาน แล้วก็นำเสนอกับสมาชิกและได้รับการยอมรับจนออกมาเป็นระเบียบการดำเนินงานกองทุนบ้านสร้างวินัย”

(ประสิทธิ์ ศุภรัตน์, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

คณะทำงานมีความเห็นพ้องต้องกันว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของเครือข่าย คือ การช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในชุมชน ทั้งผู้ที่ไร้ที่อยู่อาศัย คนด้อยโอกาสทางสังคม ผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือแค่เพียงแค่เรื่องที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของสมาชิกในโครงการผ่าน การบริหารจัดการกองทุนบ้านสร้างวินัย เช่น การส่งเสริมการออมเงิน การใช้รูปแบบทุนหมุนเวียนสำหรับการประกอบอาชีพ การเชื่อมโยงสวัสดิการและการช่วยเหลือภัยพิบัติในชุมชน นอกจากเป็นการต่อยอดการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนในชุมชน ยังสามารถต่อยอดการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตให้กับผู้เดือดร้อนได้อีก ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์และระเบียบการดำเนินงานของกองทุนก็ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้เดือดร้อนในฐานะสมาชิก พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานตำบลขุนซ่อง ที่ว่า

“ที่ผ่านมาการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กลุ่มผู้เดือดร้อนที่ปรากฏในตำบลขุนซ่อง ได้รับงบประมาณซ่อมสร้างจากหน่วยงานภาครัฐฟรี ช่วงนั้นถ้าผมจำไม่ผิดรัฐบาลณรงค์ว่าเราให้เบ็ดดีกว่าให้ปลา จึงเสนอโครงการนี้ทำครั้งแรกรอบแรกเราได้งบประมาณสองแสน ก่อนเราจะดำเนินโครงการผมได้ทำประชาคมที่หมู่บ้าน บอกส่วนดีส่วนเสียชาวบ้านก็เห็นด้วยทั้งที่ไม่ได้แน่ใจ”
(ประสิทธิ์ ศุภรัตน์, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกในเครือข่ายคณะทำงานของตำบลขุนซ่อง มีการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายอยู่ในระดับของเครือข่ายความร่วมมือ (collaboration) ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมต่างมีความเข้าใจว่าต้องการที่จะบรรลุสิ่งใดร่วมกัน เป้าหมายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการจูงใจและนำไปสู่การขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือในทางปฏิบัติ เนื่องจากสมาชิกต่างเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ จึงเกิดความต้องการพัฒนาเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกันทำให้เกิดการแสวงหาแนวทางและวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และสอดคล้องกับวิธีการและขอการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ นำไปสู่รูปธรรมความสำเร็จในการบริหารจัดการโครงการ ผ่านการบริหารจัดการกองทุนที่อยู่ในรูปแบบของทุนหมุนเวียน จนสามารถนำไปต่อยอดการทำงานกลุ่มเป้าหมายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ

4.2.1.3 กิจกรรมความร่วมมือ

การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลขุนซ่อง เริ่มต้นจากสภาองค์กรชุมชนตำบลขุนซ่องได้เชื่อมโยงตัวแสดงจากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมทำงานลงตัวเรียบร้อยแล้ว มีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการซึ่งอยู่ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ มีการประชุมคณะทำงานเพื่อชี้แจงแนวทางดำเนินโครงการร่วมกับผู้นำชุมชนที่ให้ความสนใจโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับเป้าหมาย วิธีการทำงานและการวางแผนการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาครัวเรือนที่ได้รับผลประโยชน์ตามที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน การทำงานของเครือข่ายคณะทำงานตำบลขุนซ่อง เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลกลุ่ม ผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน ในระยะเริ่มต้นมีการใช้ฐานข้อมูลผู้ประสบปัญหาทางสังคมและกลุ่มเปราะบางของตำบลขุนซ่องจากการสำรวจของกลุ่ม อพม. ได้ดำเนินการจัดทำไว้เป็นฐานข้อมูลระดับตำบล สามารถนำมาใช้ในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานสำหรับการค้นหากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เพื่อได้กลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมทั้งตำบล ได้แก่ ผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนไร้บ้าน และคนที่มีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ตามกระบวนการรับรองสิทธิจากเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน

เมื่อคณะทำงานร่วมกันสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนและผู้ที่มีความต้องการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นคณะทำงานจะนำข้อมูลมาพิจารณาจัดลำดับและรับรองข้อมูลร่วมกัน โดยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการจัดลำดับมาจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับตำบล ซึ่งความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างคณะทำงานในขั้นตอนนี้มีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน โดยร่วมกันพิจารณาจากสภาพปัญหาความเดือดร้อนและความจำเป็นเร่งด่วนของผู้เดือดร้อน รวมถึงการพิจารณาศักยภาพและความซ้ำซ้อนในการขอรับการรับการสนับสนุนงบประมาณของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น และการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนนโยบายกำหนดและเกิดความต่อเนื่องการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนเป็นไปตามลำดับ โดยข้อมูลที่ได้จากการรับรองของคณะทำงานที่ได้จัดทำเป็นแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลขุนซ่อง ใช้เป็นแผนดำเนินงานในการเสนอขอรับงบประมาณจากพอช. และการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าภายหลังปี 2562 ตำบลขุนซ่องจะไม่ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ก็ยังคงมีการดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนในพื้นที่ตามแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลขุนซ่องที่ได้จัดลำดับไว้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การบริหารจัดการงบประมาณจากกองทุนบ้านสร้างวินัยตำบลขุนซ่อง เนื่องจากมีการขยายโครงการต่อเนื่องทำให้มี

สมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี จึงต้องมีการประชุมคณะทำงานและผู้นำท้องที่และท้องถิ่นเพื่อแจ้งนโยบายและหารือร่วมกัน โดยได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมสำหรับผู้เดือดร้อนรายใหม่ที่จะเข้าร่วมโครงการ ต้องได้รับการรับรองจากผู้นำชุมชน เพื่อเป็นการรับรองสิทธิให้กับผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกรายใหม่ของโครงการ

การดำเนินงานในระยะแรกผู้นำบางส่วนยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมหรือให้ความสำคัญกับโครงการมากนัก เพราะยังขาดความเชื่อมั่นในเรื่องของการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ต่อมาภายหลังเห็นความสำคัญของประชาชนเป็นหลัก จึงให้ความร่วมมือในการรับรองสิทธิให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานตำบลขุนซ่อง ที่ว่า

“เวลาประชุมประจำปีก็จะเชิญผู้นำท้องถิ่น ท้องที่เข้าร่วมประชุมประจำปี เพื่อแจ้งนโยบายและแผนการทำงานในปีถัดไป การขยายโครงการให้คณะทำงานหารือร่วมกัน ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้รับรองให้กับสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ ระยะแรกไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ระยะหลังเขาเห็นความสำคัญลูกบ้านและผลประโยชน์ของลูกบ้านก็เข้าร่วม”

(พิรุณ เชื้อแขก, การสัมภาษณ์, 18 เมษายน 2564)

การนำโครงการไปปฏิบัติ เมื่อคณะทำงานได้รับแจ้งผลการพิจารณาอนุมัติโครงการและการแจ้งการจัดสรรงบประมาณจาก พอช. ซึ่งโอนงบประมาณผ่านบัญชีของสภาองค์การชุมชนตำบล ก็จะมีการเรียกประชุมแจ้งสมาชิกในเครือข่ายรับทราบและให้สมาชิกที่รับผิดชอบประสานแจ้งไปยังกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ได้รับงบประมาณดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ เนื่องจากแนวทางการเบิกจ่ายได้กำหนดให้พื้นที่ดำเนินการซ่อมสร้างและเบิกจ่ายเป็นรายงวดๆ ละประมาณ 10 หลังคาเรือน และต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานแต่ละงวดจึงจะสามารถเบิกจ่ายงบประมาณในงวดถัดไปได้ สำหรับการดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยมีการแบ่งกลไกการทำงานออกเป็นทีมงาน ได้แก่ ทีมจัดซื้อวัสดุ ทำหน้าที่ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยตามแบบประมาณการค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง (BOQ) และทีมตรวจสอบ ทำหน้าประสานงานระหว่างกลุ่มผู้เดือดร้อนในการส่งมอบวัสดุอุปกรณ์และติดตามการดำเนินงาน และทีมบริหาร จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการงบประมาณและรายงานผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ ตัวแสดงที่อยู่ในพื้นที่แต่ละหมู่บ้านรับผิดชอบในการ

หนุนเสริมการทำงานและติดตามการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ของตนเอง มีการรายงานผลการดำเนินงานผลการดำเนินงานในการประชุมทราบอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบปัญหาอุปสรรคในการทำงานเครือข่ายมีการประชุมปรึกษาหารือและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ที่ว่า

“ในคณะทำงานจะมีการแบ่งการทำงานหน้าที่มี ตรวจสอบ จัดซื้อจัดจ้าง บริหาร ใน 17 คนจะแบ่งย่อยตรงนี้ด้วย คณะกรรมการหน้าที่หลักจะมี 3 ส่วน ตรวจสอบ จัดซื้อจัดจ้าง บริหาร ทุกส่วนจะทำงานร่วมกัน ถ้าไม่ได้มาด้วยกันจะโทรคุย ปรึกษาหารือกัน หรือเราก็จะเชิญประชุมในสิ่งที่ต้องการประชุมทำวาระต่างๆ เพราะในแต่ละวาระจะออกจากที่ประชุม จะไม่ได้ออกมาโดยผมซึ่งเป็นประธานคิดเอง แล้วปรึกษากันในที่ประชุมครับ”
(ประสิทธิ์ ศุภรัตน์, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการขับเคลื่อนงานโครงการบ้านพอเพียงตำบลขุนช่องที่ผ่านมา มีการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาในลักษณะของการซ่อมแซมปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเพื่อ บรรเทาความเดือดร้อนให้กับผู้เดือดร้อนในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้สมาชิก **“ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”** มากกว่า **“การให้เปล่า”** จึงเกิดแนวคิดการต่อยอดการดำเนินงานของเครือข่ายผ่าน **“กองทุนบ้านสร้างวินัย”** เพื่อใช้กองทุนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการงบประมาณ รูปแบบ การดำเนินงานเป็นการบริหารจัดการร่วมกันของคณะทำงาน ซึ่งมีการกำหนดแนวทางการ ดำเนินงานร่วมกันอยู่ในรูปแบบของทุนหมุนเวียน โดยมีผู้เดือดร้อนที่ได้รับงบประมาณเป็นสมาชิก ของกองทุน และมีการสมทบเงินเข้ากองทุนตามที่ได้งบประมาณ 100% โดยแบ่งเป็นงวดแบ่งเป็น เงินสมทบและเงินออมส่วนหนึ่งของสมาชิก ต้องนำมาส่งให้กับคณะทำงานทุกเดือน ณ ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตำบลขุนช่อง โดยจะมี คณะทำงานสลับหน้าที่กันมารับเงินสมทบในแต่ละเดือน นอกจากการปรับปรุงที่อยู่อาศัยมีการนำ เงินทุนที่ได้จากการหมุนเวียนมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น การช่วยเหลือภัยพิบัติ การป้องกัน และโรคติดต่อในพื้นที่ ปัจจุบันมีการใช้ทุนหมุนเวียนจากกองทุนในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับ กลุ่มเป้าหมายตามแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยของตำบลขุนช่องอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ หากเป็นผู้เดือดร้อน รายใหม่ที่ประสงค์จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกจะต้องได้รับการรับรองสิทธิจากชุมชนและได้รับการ

พิจารณาจากคณะทำงานซึ่งต้องเป็นไปตามการจัดลำดับ พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของ คณะทำงานโครงการ ที่ว่า

“งบประมาณโครงการบ้านพอเพียงชนบทคือโครงการแรกที่เราได้รับจาก พอช. แต่กองทุนบ้านสร้างวินัยคือเงินที่หมุนกลับจากการออมของสมาชิกกองทุนที่ได้รับ งบประมาณซ่อมแซมในปีแรก ทุนหมุนเวียนนี้เราจะเอามาสร้างบ้านให้พี่น้อง ในตำบลทั้งหมดตามแผนงาน รวมถึงมีผู้เดือดร้อนรายใหม่ที่ต้องการจะดำเนินการ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยอีก ตอนนี้สามารถดำเนินการซ่อมแซมได้จำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบครัวเรือนรวมกับงบ พอช.”

(รัตนวัน นิยมรัตน, การสัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาความร่วมมือที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทของคณะทำงานตำบลขุนซ่อง จะเห็นได้ว่ามีลักษณะการทำงานในรูปแบบของความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งอยู่ในระดับสูงสุด (Empower) สมาชิกที่เข้ามาร่วมในเครือข่ายต่างเข้ามาร่วมกันดำเนินการกิจภายใต้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบและการทำงานด้วยวิธีการเป็นหุ้นส่วน (partnerships) ซึ่งเป็นกลไกการประสานงานการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ สามารถเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมภาคส่วนต่างๆ ในสังคม โดยมีหน่วยภาครัฐทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานและให้อิสระพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการหรือบริหารจัดการงบประมาณเป็นการพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย และสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการ ส่งผลให้เกิดรูปธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการขับเคลื่อนโครงการผ่านกองทุนหมุนเวียนของตำบลขุนซ่อง ที่นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ยังมีการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาผู้เดือดร้อนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4.2.1.4 การแลกเปลี่ยนทรัพยากร

เครือข่ายคณะทำงานตำบลขุนซ่องประกอบไปด้วยตัวแสดงที่หลากหลายและล้วนเป็นแกนนำกลุ่มองค์กรหรือปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างมีความสัมพันธ์ที่กว้างขวาง สามารถเชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายได้ดี การเข้ามาร่วมทำงานมีทรัพยากรติดตัวมาแตกต่างกันออกไปทั้งอำนาจหน้าที่ ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรแรงงาน แต่ตัวแสดงในเครือข่ายได้มีการนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เกิดการเติมเต็มข้อมูลและความรู้จากการทำงานร่วมกัน ซึ่งในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนต้องมีการแชร์ข้อมูลและแบ่งปันข้อมูลต่างๆ

ให้สมาชิกในเครือข่ายได้รับรู้รับทราบร่วมกัน ยกตัวอย่าง การจัดลำดับข้อมูลผู้เดือดร้อน คณะทำงานที่รับผิดชอบต้องนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ให้คณะทำงานแต่ละส่วนทราบ เพื่อที่จะวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วนร่วมกัน สามารถนำมาหนุนเสริมการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านการทำงานของเครือข่ายมีการพึ่งพาอาศัยการทำงานและขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานและใช้ความร่วมมือในการทำงานต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินโครงการ

ในช่วงเริ่มต้นการดำเนินงานพบว่ามีอุปสรรคในด้านความเพียงพอของทรัพยากรด้านแรงงาน มีการประสานกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ได้รับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยแล้วเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยปรับปรุงซ่อมสร้างให้กับผู้เดือดร้อนรายอื่นๆ ด้านงบประมาณ มีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกที่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือจากการประสานความร่วมมือผ่านการประสานงานโดยตรงของคณะทำงาน ได้แก่ หน่วยทหารสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี การขอรับความช่วยเหลือดังกล่าวเริ่มจากการรับรู้ปัญหาร่วมกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคณะทำงานในช่วงแรก เพื่อทำความเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เนื่องจากได้ปรึกษาหารือร่วมกันแล้วเห็นว่าการขอรับการสนับสนุนแรงงานมีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ไม่มีงบประมาณสำหรับการจ้างแรงงานและได้รับการตอบรับความช่วยเหลือในการปฏิบัติการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยจากกำลังพลจากหน่วยทหารในพื้นที่ และเครือข่าย อพม. ได้ร้องขอความช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ยากไร้จากสำนักงานพัฒนาสังคมของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี ซึ่งก็ได้รับการตอบรับและให้ความช่วยเหลือด้านทรัพยากรการเงินกับผู้มีรายได้น้อยและผู้ยากไร้

จากการศึกษาการแลกเปลี่ยนทรัพยากรของเครือข่ายคณะทำงานตำบลขุนซ่อง จะเห็นว่าสมาชิกในเครือข่ายมีความหลากหลายและเป็นแกนนำกลุ่มองค์กรหรือปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างมีความสัมพันธ์ที่กว้างขวาง สามารถเชื่อมโยงการทำงานภายในและภายนอกเครือข่ายได้ดี มีกระบวนการที่หนุนเสริมการทำงานร่วมกันของสมาชิกเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อระดมทรัพยากรทั้งด้านการเงินและแรงงานในการดำเนินงานของเครือข่ายให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน

4.2.2.1 การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร

การดำเนินงานของเครือข่ายคณะทำงานตำบลสะตอน มีตัวแสดงที่เข้ามาร่วมที่หลากหลายแต่ไม่ได้มีระบบการสั่งการจากผู้มีอำนาจหรือสายบังคับบัญชา ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานต่างมีบทบาทในการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน ลักษณะการทำงานจึงอยู่ในรูปแบบของแนวราบ ในการประสานการทำงานมีการกำหนดกลไกคณะทำงานเพื่อประสานงานระดับพื้นที่และส่วนกลาง ซึ่งได้กำหนดกลไกทำงานออกเป็น 2 คณะทำงาน โดยพิจารณาจากบทบาทและหน้าที่และศักยภาพในการดำเนินงานของตัวแสดงเป็นหลัก ประกอบไปด้วย (1) คณะทำงานประสานงานพื้นที่ จำนวน 22 คน เป็นกลไกการประสานงานในระดับพื้นที่ โดยใช้วิธีการเชื่อมโยงแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการประสานงานและกลไกกลางในการติดตามความคืบหน้าการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยและรับทราบปัญหาของกลุ่มผู้เดือดร้อนอยู่ก่อนแล้ว ช่วยทำให้การทำงานเกิดความรวดเร็วและคล่องตัวในการปฏิบัติงานเชิงพื้นที่ สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่โดยตรง และ (2) คณะทำงานบริหารโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน จำนวน 10 คน ซึ่งคัดเลือกมาจากตัวแทนคณะทำงานประสานงานพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกกลางในการบริหารจัดการและประสานงานโครงการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าบทบาทของคณะทำงานทั้งสองคณะจะมีบทบาทซ้อนทับกันแต่ไม่ได้ส่งผลให้การทำงานเกิดความซ้ำซ้อน แต่กลับสามารถสนับสนุนและหนุนเสริมการทำงานให้เกิดความสะดวก รวดเร็วและเกิดความคล่องตัวในการประสานการทำงานระหว่างเครือข่ายได้เป็นอย่างดี พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ตำบลสะตอน ที่ว่า

“บทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบหลัก ๆ ก็คือจะให้คณะทำงานในหมู่ของตัวเอง มีการลง
เยี่ยมเยียน มีการเก็บข้อมูล มีการติดตามผลงานการทำงาน แล้วก็ถือว่าสมาชิกเขามี
ปัญหาอะไรยังไงไร้เปล่า ติดตามดูแลและกับบทบาทในเรื่องของการนำข่าวสารจาก
กลุ่มพื้นที่ต่างๆ ไปให้สมาชิกทราบ ถ้ามีกิจกรรมอะไรคณะกรรมการประสานงานตรง
นี้ก็จะเป็นคนประสานในหมู่ของตนเอง เนื่องจากแต่ละหมู่จะมีคณะกรรมการจะมี
ความรู้จักกันเป็นการส่วนตัว กรรมการก็จะรู้จักสมาชิกเป็นอย่างดีมีความสัมพันธ์ที่ดี
รู้จักการไปถึงต้นตระกูล เพราะเราไม่ใช้กรรมการข้ามหมู่เพราะกรรมการอาจจะไม่
รู้จักสมาชิกหรืออาจจะรู้จักกันแค่เพียงผิวเผิน แต่กรรมการของเราจะรู้จักสมาชิก คือ
ข้อดีตรงนี้เราไม่ได้ใช้ว่ารวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง แต่คนที่ตัดสินใจหลักๆ ก็คือ
กรรมการแต่ละหมู่ แล้วถ้าอะไรที่เขาไม่แน่ใจเขาก็จะเข้าที่ประชุมว่าทุกคนมี
ความเห็นอย่างไร”

(สรินยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

การติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็น
ทางการ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่าย ส่วนใหญ่การติดต่อสื่อสาร
ของคณะทำงานจะอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการมีการประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอ ทุกวันที่
30 ของทุกเดือน เพื่อให้เกิดกระบวนการรับรู้ สร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการประสานการทำงาน
ร่วมกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย มีการแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ทำงานของแต่ละพื้นที่
การนำเสนอความคืบหน้าการดำเนินงาน และการทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
ซึ่งปรากฏอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานจะช่วยให้การประสานงานเกิดความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น
ส่วนการติดต่อสื่อสารในรูปแบบไม่เป็นทางการจะมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์
กลุ่ม เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร การพูดคุย แลกเปลี่ยนการทำงาน หรือปรึกษาหารือเมื่อพบกันระหว่าง
การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่หรือทางโทรศัพท์ ทั้งนี้ กรณีการทำงานเกิดปัญหาหรือมีอุปสรรค
ไม่สามารถแก้ไขได้และมีความจำเป็นเร่งด่วนก็จะมีกรเรียกประชุมคณะทำงานเพื่อร่วมกันหาทาง
จัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ที่ว่า

“มีสองรูปแบบ อย่างที่เป็นทางการคือเราจะมีการประชุมกันเดือนละหนึ่งครั้งทุกเดือน ทุกวันที่ 30 ของเดือน แต่ละหมู่บ้านก็จะมาประชุมร่วมกันและนำข่าวสารหรือปัญหาอะไรต่างๆ หรือข้อติดขัดต่างๆ ในการทำงานมาคุยมาเล่าสู่กันฟัง และก็หาข้อสรุปร่วมกัน มันเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะว่าบางหมู่บ้านมีปัญหาเกิดขึ้น แต่บางหมู่บ้านไม่มีปัญหา อะไรประมาณนี้ร่วมกัน ส่วนที่ไม่เป็นทางการก็จะมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างหมู่บ้านและการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานกับพี่ด้วย ถ้าเป็นปัญหาเร่งด่วนก็จะมีการประชุมงานทางโทรศัพท์อย่างเร่งด่วน เช่น หมู่นี้มีปัญหานะ เกิดเหตุไฟไหม้บ้านสมาชิกแล้วเขาไม่ได้อยู่ในรายชื่อที่จะได้รับความช่วยเหลือในปีนี้ ก็เป็นเคสเร่งด่วน คณะทำงานก็จะโทรคุยกันและนัดกันประชุมร่วมกันว่ากองทุนของเราช่วยเหลืออะไรเขาได้บ้าง และเชื่อมกับทางผู้ใหญ่บ้าน เป็นเคสเร่งด่วนแล้วมีปัญหาอะไรก็จะคุยกันรอบนอก”

(สรินยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าคณะทำงานโครงการตำบลสะตอน ได้มีการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายที่มีตัวแสดงที่เข้ามาร่วมในเครือข่ายเป็นจำนวนมาก และมีการออกแบบโครงสร้างกลไกคณะทำงานขึ้นมาทำหน้าที่ประสานการทำงานร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่และบริหารจัดการโครงการ ซึ่งตัวแสดงแต่ละส่วนต่างมีอำนาจและการแสดงบทบาทในการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน ลักษณะความสัมพันธ์จึงอยู่ในแนวราบ แม้ว่าบทบาทของคณะทำงานทั้งสองคณะจะมีบทบาทซ้อนทับกัน แต่ไม่ได้ส่งผลให้การทำงานเกิดความซ้ำซ้อน เนื่องจากมาจากสมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำหลักในการประสานงานของแต่ละหมู่บ้านหรือตามขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบ มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าแต่ละสมาชิกในเครือข่ายสามารถหนุนเสริมการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี พิจารณาได้จากการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายคณะทำงานโครงการที่มีความสม่ำเสมอช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายรับรู้รับทราบกระบวนการทำงานร่วมกันเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นและช่วยรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

4.2.2.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอในระยะแรก ยังไม่มีแนวทางการดำเนินงานและระเบียบปฏิบัติงานที่ชัดเจน คณะทำงานมีการประชุมร่วมกันกำหนดทิศทางการทำงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายทุกชั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดระเบียบการทำงานร่วมกันและหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานและขั้นตอนการดำเนินโครงการของ พอช. เพื่อให้การทำงานของเครือข่ายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประกอบกับเงื่อนไขการขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการ ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน คณะทำงานมีความเห็นต่อการดำเนินงานร่วมกันว่า การจัดตั้งและการบริหารจัดการกองทุนบ้านพอเพียงตำบลสะตอ ในรูปแบบของทุนหมุนเวียน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ทั้งในกรณีฉุกเฉินและการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนที่มีงบประมาณไม่เพียงพอตลอดจนการจัดสวัสดิการสำหรับสมาชิก ซึ่งมีการกำหนดข้อตกลงและระเบียบปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจนได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งเครือข่ายคณะทำงานและกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เพื่อให้การปฏิบัติงานโครงการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอ ที่ว่า

“ที่ผ่านมาเงินหมุนเวียนของกองทุนบ้านพอเพียงจะถูกนำไปใช้ในเรื่องของการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน ด้านที่อยู่อาศัยกรณีฉุกเฉิน และการสนับสนุนในเรื่องของค่าแรงสำหรับบ้านที่ไม่มีงบประมาณสำหรับการซ่อมสร้างโดยมีการใช้รูปแบบของทุนหมุนเวียน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน เพื่อที่จะสามารถที่จะนำไปซ่อมแซมให้กับชาวบ้านที่เดือดร้อนฉุกเฉินได้ก่อน ในส่วนของเงินที่หมุนกลับมาจะใช้เป็นในรูปแบบของทุนหมุนเวียนกรณีที่ชาวบ้านประสบปัญหาความเดือดร้อนฉุกเฉินและอยู่ในช่วงระยะที่ยังไม่สามารถเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณได้ เราก็ใช้เงินกองทุนนำมาซ่อมแซมให้เขาก่อนได้เลย กรณีที่สมาชิกที่เราช่วยเหลือบางส่วนแล้ว หากเกิดเสียชีวิตก็ไม่ต้องเป็นภาระให้คนรุ่นหลังเราตัดเป็นเคสสงเคราะห์”

(สรินยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นการทำงานของเครือข่ายคณะทำงานตำบลสะตอนว่าเป้าหมายของการดำเนินงานของเครือข่ายเป็นรูปแบบความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งตัวแสดงแต่ละส่วนเข้ามาร่วมกันริเริ่มดำเนินโครงการ โดยการกำหนดเป้าหมายการทำงานรูปแบบใหม่ร่วมกัน ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย โดยมีการนำทุนหมุนเวียนมาต่อยอดการดำเนินงานในรูปแบบของการช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านสวัสดิการและด้านแรงงาน ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการช่วยเหลือหรือความสามารถในการเข้าถึงงบประมาณของกลุ่มเป้าหมายหลักตามวัตถุประสงค์ของโครงการลดน้อยลงไป เนื่องจากการบริหารจัดการและต่อยอดการดำเนินงาน และสมาชิกในเครือข่ายและกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมต่างยอมรับกฎกติกาและบรรทัดฐานในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างสมัครใจ

4.2.2.3 การปฏิบัติงานตามขั้นตอนโครงการ

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลสะตอน เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2560 โดยเริ่มจากการเชื่อมโยงสภาองค์กรชุมชน ซึ่งทำงานควบคู่กับกองทุนสวัสดิการชุมชน และมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน จากการประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรในชุมชน เข้ามาร่วมกันสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน เนื่องจากความเร่งด่วนในการเสนอแบบขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ในปีต่อมามีการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาเป็นความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายคณะทำงาน สมาชิกในเครือข่ายคณะทำงานจะมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันในการประสานงานและสำรวจรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนตามพื้นที่รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้าน เพื่อจัดทำโครงการเสนอขอรับงบประมาณ

ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวต้องผ่านเวทีประชาคมให้ประชาชนในชุมชนช่วยกันรับรองสิทธิ จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาประชุมพิจารณาจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในการให้ความช่วยเหลือ กระบวนการดังกล่าวจะมีการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน โดยคณะทำงานจะนำเสนอสภาพปัญหาความต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อจัดลำดับความเดือดร้อนและความจำเป็นเร่งด่วนในภาพรวมทั้งตำบล ในแต่ละปีจะมีการจัดสรรงบประมาณลงมาแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน ซึ่งคณะทำงานทุกคณะก็จะนำข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนมาเข้าที่ประชุมพิจารณาหารือร่วมกันอีกครั้ง ดังสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอน ที่ว่า

“เราทำงานกันมาก่อนโครงการบ้านพอเพียงจะมี เมื่อก่อนเป็นประธานกองทุนสวัสดิการด้วย พอจะทำบ้านพอเพียง จะมีการกำหนดหน้าที่ของคณะทำงานแต่ละหมู่หลังจากประชุมกำหนดการทำงานร่วมกัน จะมีการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนแต่ละหมู่ ผู้เดือดร้อนและยากจน มีใครใครต้องการความช่วยเหลือ แล้วนำเข้าที่ประชุมเสนอโครงการ พออนุมัติงบประมาณลงมาเราก็มีการคัดเลือกถ้าเงินลงมาน้อยเราก็จะมาพิจารณาคัดเลือก 1 2 3 ใครก่อนใครหลัง ทุกหมู่เหมือนกันเลย”
(น้อย เปรมประสิทธิ์, การสัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

คำอธิบายดังกล่าวแสดงให้เห็นกระบวนการทำงานของคณะทำงานบริหารโครงการ ในส่วนของการประสานงานในระดับพื้นที่ จะมีตัวแทนทำหน้าที่ประสานงานทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เนื่องสมาชิกในเครือข่ายมีความคุ้นเคยกันจากการทำงานในพื้นที่ร่วมกันมาก่อนและรู้จักกลุ่มผู้เดือดร้อนจากการอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกัน ทำให้สามารถเข้าถึงปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอน ที่ว่า

“คณะกรรมการทำหน้าที่ประสานงาน อย่างผู้ใหญ่เข้ามาช่วยเพียงคนเดียวก็จะประสานผู้ใหญ่บ้านหมู่อื่นว่ามีคนที่ไม่มีบ้านหรือยากจนไหม ผู้ใหญ่ก็ติดต่อแต่ละหมู่เป็นทางสายของผู้ใหญ่อยู่แล้ว แล้วก็ประสาน อสม. ก็ติดต่อประธานแต่ละหมู่มาช่วยลงพื้นที่ร่วมกันตัดสินใจว่าบ้านหลังแต่ละหลังสมควรได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ หลังไหนแยก็ช่วยเหลือบ้านหลังนั้นก่อน เพราะผู้ใหญ่เองก็เป็น อสม. ด้วยก็เลยรู้จักบ้านทุกหลังว่าเป็นยังไง ต้องการความช่วยเหลืออะไร”
(อริสรา สัมฤทธิ์, การสัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

การจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยของตำบลสะตอน เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากข้อมูลการจัดลำดับผู้เดือดร้อนมาพูดคุยหารือร่วมกัน เนื่องจากผู้เดือดร้อนมีจำนวนมากจึงต้องมีการกำหนดเป็นแผนในการเสนอขอรับงบประมาณในแต่ละปี พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอน ที่ว่า

“ทุกคนจะคุยกันด้วยเหตุผล โดยเอาเหตุผลมาคุยให้กันฟัง สมมติว่ามีหมู่หนึ่งอยากช่วยเหลือสมาชิกรายนี้ คณะทำงานหมู่นี้ก็จะต้องเอาเหตุผลว่าสมาชิกคนนี้เป็นอะไร ยังไง ทำไมเราจึงต้องช่วยเหลือ แล้วก็พิจารณาร่วมกันว่าสมควรได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ ทุกคนก็จะพิจารณาร่วมกันว่าเห็นควรให้ความช่วยเหลือหรือไม่”
(อริสรา สัมฤทธิ์, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลสะตอมีจำนวนผู้เดือดร้อนมากเกินกว่าที่หน่วยงานภาครัฐจะจัดสรรงบประมาณสำหรับการช่วยเหลือได้ครอบคลุมทั้งตำบลภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งปี งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจะถูกนำไปดำเนินการตามลำดับ ซึ่งคณะทำงานจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนหรือกรณีผู้เดือดร้อนมีความจำเป็นเร่งด่วน คณะทำงานแต่ละพื้นที่จะมีการเรียกประชุมเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนในรายที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อน เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และระเบียบการดำเนินงานของโครงการที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน บางรายเป็นกลุ่มผู้เดือดร้อนที่ไม่มีงบประมาณเพียงพอหรือบางรายเป็นกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ไม่มีศักยภาพในการสมทบเงินเข้ากองทุน คณะทำงานก็จะเชิญผู้รับผลประโยชน์เข้าร่วมประชุมพิจารณาหาทางออกร่วมกัน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอ ที่ว่า

“มีการเรียกประชุมคณะกรรมการเข้ามาพูดคุยเรื่องประเด็นของสนับสนุนงบประมาณ แต่เราจะหาหรือว่าทำอย่างไรกรณีที่ผู้เดือดร้อนไม่มีเงินสมทบ ก็มีการระดมความคิดเห็นกันว่าคนไหนควรจะได้รับการสงเคราะห์รูปแบบการให้เปล่า เพราะว่าคณะกรรมการแต่ละหมู่จะรู้ว่าคนที่เสนอมา คนไหนมีกำลังในการสมทบเงิน หากคนไหนไม่มีกำลังส่งก็เอาเข้าที่ประชุมพิจารณาร่วมกันว่าผ่านหรือไม่ผ่าน คนนี้ส่งคืนได้หรือไม่ได้โดยที่เราช่วยเหลือบางส่วน ซึ่งจะใช้เวลาที่ประชุมสภาองค์กรชุมชน ร่วมกับการประชุมโครงการบ้านพอเพียงไปในคราวเดียวกัน และบางครั้งที่เสนอโครงการใหม่ก็จะมีให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมด้วย”
(สรินยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

เมื่อได้แผนพัฒนาที่อยู่อาศัยคณะทำงานจัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการไปยังขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนพิจารณาอนุมัติโครงการตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีการนำแผนพัฒนาดังกล่าวมาเชื่อมโยงแผนงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อนในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านโครงการฝึกอาชีพ ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้ให้การสนับสนุนในการฝึกอาชีพให้กับผู้เดือดร้อนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อสร้างความรู้และอาชีพให้กับกลุ่มผู้เดือดร้อนสามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดอาชีพต่อไป

การนำโครงการไปปฏิบัติ เมื่อสำนักงานภาคกรุงเทพ ปริมณฑลและตะวันออก แจ้งผลการอนุมัติงบประมาณ จะมีการเรียกประชุมคณะทำงานเพื่อประสานแจ้งให้กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณทราบและแจ้งแนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยทั้งด้านสถานที่และแรงงานช่างที่จะเข้ามาดำเนินการ สำหรับการจัดซื้อวัสดุเป็นไปตามแบบประมาณการค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง (BOQ) และดำเนินการจัดซื้อวัสดุจากร้านค้าในพื้นที่ โดยมอบหมายคณะทำงานของแต่ละหมู่ทำหน้าที่ประสานงาน การส่งมอบวัสดุอุปกรณ์ การติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีการรายงานผลการดำเนินงานผ่านการประชุมคณะทำงานในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงาน รวมถึงการแจ้งข่าวสาร ความคืบหน้าการทำงานระหว่างคณะทำงาน หากมีปัญหาที่ต้องใช้การตัดสินใจหรือไม่สามารถหาข้อยุติได้ จะมีการเรียกประชุมคณะทำงานรูปแบบเป็นทางการเพื่อหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ทั้งนี้ ในกรณีงบประมาณไม่เพียงพอหรือผู้เดือดร้อนไม่มีเงินสำหรับการจ้างแรงงาน คณะทำงานก็จะมีการปรึกษาหารือและประสานความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี เพื่อสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการดำเนินโครงการ คณะทำงานมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบการทำงานตามพื้นที่ในการประสานกลุ่มผู้เดือดร้อนและการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และสนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีการติดตาม ประสานงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการรายข้อมูลการทำงานและแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงาน นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อกันในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เพื่อแจ้งข่าวสารและแลกเปลี่ยนการทำงานระหว่างคณะทำงาน หากมีปัญหาที่ต้องใช้การตัดสินใจหรือไม่สามารถหาข้อยุติได้ จะมีการเรียกประชุมคณะทำงานเพื่อหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

กองทุนบ้านพอเพียงชนบทตำบลสะตอน คณะทำงานได้กำหนดการดำเนินการในรูปแบบของทุนหมุนเวียน โดยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของคณะทำงาน เพื่อนำไปต่อยอดการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ ซึ่งมีการกำหนดให้ตัวแทนคณะทำงานรับผิดชอบในการนำส่งเงินสมทบกองทุนจากสมาชิกในหมู่ของตนเองเป็นประจำทุกเดือนจนครบกำหนด ปัจจุบันมีการใช้งบประมาณไปต่อยอดการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการสงเคราะห์สำหรับสมาชิกที่เสียชีวิต และแก้ไขปัญหากรณีฉุกเฉินและภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่

“ที่ผ่านมาเงินหมุนเวียนของกองทุนบ้านพอเพียงจะถูกนำไปใช้ในเรื่องของการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน ด้านที่อยู่อาศัยกรณีฉุกเฉิน และการสนับสนุนในเรื่องของค่าแรงสำหรับบ้านที่ไม่มียางงบประมาณสำหรับการซ่อมสร้างโดยมีการใช้รูปแบบของทุนหมุนเวียน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน (1) เพื่อที่จะสามารถที่จะนำไปซ่อมแซมให้กับชาวบ้านที่เดือดร้อนฉุกเฉินได้ก่อน (2) ในส่วนของเงินที่หมุนกลับมาจะใช้เป็นในรูปแบบของทุนหมุนเวียนกรณีที่ชาวบ้านประสบปัญหาความเดือดร้อนฉุกเฉินและอยู่ในช่วงระยะที่ยังไม่สามารถเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณได้ เราก็ใช้เงินกองทุนนำมาซ่อมแซมให้เขาก่อนได้เลย (3) กรณีที่สมาชิกที่เราช่วยเหลือบางส่วนแล้ว หากเกิดเสียชีวิตก็ไม่ต้องเป็นภาระให้คนรุ่นหลังเราตัดเป็นเคสสงเคราะห์”

(สรินยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา กิจกรรมความร่วมมือที่เกิดขึ้นของเครือข่ายในระยะเริ่มต้นเป็นการเชื่อมโยงตัวแสดงที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายเข้ามาแสดงบทบาทในการดำเนินงานบางกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นการปฏิบัติงานบางขั้นตอน ในลักษณะของการร่วมมือในการปฏิบัติงาน (Co-operation) ภายใต้กระบวนการเดียวกัน แต่มีการดำเนินการต่อเนื่องจึงพัฒนาความร่วมมือเป็นการร่วมกันดำเนินงาน (Collaboration) แบบประสานการทำงานให้สอดคล้องกันระหว่างคณะทำงานทั้งสองคณะ ซึ่งเป็นความร่วมมือกันในระดับสูงสุด พิจารณาได้จากการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันภายในเครือข่าย ซึ่งอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในเครือข่ายในการดำเนินภารกิจหรือกิจกรรมภายใต้เป้าหมายที่ร่วมกันวางไว้

อาทิเช่น การบริหารจัดการ การเห็นชอบร่วมกัน ความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนทรัพยากร การแก้ปัญหาาร่วมกัน

4.2.2.4 การแลกเปลี่ยนทรัพยากร

การแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเกิดขึ้นหลังจากสมาชิกในเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานและประสานการทำงานร่วมกัน แต่ละส่วนมีการนำทรัพยากรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากน้อยต่างกันภายใต้บทบาทและขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ตัวแสดงแต่ละส่วนมี อาทิเช่น ทรัพยากรแรงงาน ทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรการเงินและอื่นๆ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และร่วมกันระดมทรัพยากรจากภายนอก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้ สมาชิกในเครือข่ายยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการทำงานร่วมกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแบ่งปันข้อมูลของแต่ละพื้นที่ ประสพการณ์ทำงาน และเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานและการจัดประชุมหารือร่วมกัน ตลอดจนการติดต่อสื่อสารเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาในการทำงานร่วมกัน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลละดอน ที่ว่า

“บางคนก็ประสพการณ์เยอะกว่าก็ต้องมาเสริม ตรงนี้ขาด ตรงนี้เกิน แต่ก็มีมีการ
ปรึกษาร่วมกัน ประสพการณ์ของเราก็แตกต่างกัน อย่างเราชาวบ้านเข้ามาเป็น
กรรมการก็ไม่ว่ายรู้เรื่อง ก็ต้องมีการพูดคุยสอบถามกันบ้าง”
(อริสรา สัมฤทธิ์, การสัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานตำบลละดอน
ต่างมีศักยภาพสูงต่ำแตกต่างกันไป บางคนมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางสามารถเชื่อมโยง
การทำงานของเครือข่ายได้ดี ยกตัวอย่าง ตัวแทนคณะทำงานที่เข้ามามีส่วนร่วมไม่ครบทุกหมู่บ้าน
จำเป็นต้องพึ่งพาตัวแทนคณะทำงานจากหมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาดูแลและรับผิดชอบแทน แต่ละส่วนก็
มีการนำศักยภาพหรือทรัพยากรที่ตนมีนำมาหนุนเสริมการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงาน
สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ
ตำบลละดอน ที่ว่า

“อย่างบางคนเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เขาก็จะมีความชำนาญในการทำระบบบัญชี ก็จะเป็นคนทำบัญชีของตำบล แต่คนที่ไม่ได้เป็นเขาก็ได้ประสานงานกับคนอื่น ๆ บางคนประชาสัมพันธ์เก่งก็จะประสานงานกับคนได้ทั้งหมู่บ้าน ก็มีหลากหลาย บางคนมีความสามารถในการบันทึกข้อมูลก็จะมีหน้าที่ในการจัดบันทึกการประชุม”
(นางสรีนยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

เนื่องจากเครือข่ายมีทรัพยากรการเงินที่ได้จากการขอรับการสนับสนุนงบประมาณค่อนข้างจำกัด และเงื่อนไขการเบิกจ่ายสามารถนำไปใช้สำหรับการซื้อวัสดุอุปกรณ์ การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเท่านั้น ซึ่งผู้เดือดร้อนบางรายไม่มีงบประมาณเพียงพอหรือไม่มีงบประมาณจ้างแรงงาน สมาชิกในเครือข่ายจึงต้องมีการระดมทรัพยากรเงิน แรงงาน ทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เช่น การประสานผู้นำชุมชนเพื่อขอแรงงานจิตอาสาในหมู่บ้านเข้ามาช่วยดำเนินการ บางพื้นที่ผู้นำชุมชนช่วยสนับสนุนทั้งค่าอาหาร ค่าพาหนะในการเดินทางของแรงงาน หรือบางหมู่บ้านที่มีศักยภาพสามารถประสานหน่วยงานทหารในพื้นที่เข้ามาเป็นแรงงานซ่อมแซมปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อน ดังคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอน ที่ว่า

“บางบ้านที่ด้อยโอกาส ผู้ใหญ่จะเอาคนมาช่วย ทั้งกรรมการหมู่บ้าน จิตอาสา เพราะว่าไม่มีค่าแรงข้าง อย่างหมู่ 6 จะมีทหาร ตชด. มาช่วย หมู่อื่นถ้าเราไปร้องขอ เขาก็ช่วย”
(น้อย เปรมประสิทธิ์, การสัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

คำบอกเล่าจากการทำงานสะท้อนให้เห็นว่านอกจากคณะทำงานจะมีการระดมทรัพยากรจากภายในชุมชนแล้ว ยังมีประสานการทำงานร่วมกับแกนนำชุมชนเพื่อระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริมการทำงาน ตรงกันกับคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลสะตอนอีกท่าน ที่ว่า “มีการประสานหน่วย ตชด.114 แจ้งประสานผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้าน ทำหนังสือไปขอช่างมาช่วยซ่อมแซมบ้าน เราจะใช้จิตอาสาในการทำแล้วเขาจะมีหัวหน้าช่างมา หรือบางทีก็เป็นลูกมือมาช่วยซ่อมแซมบ้าน” (สรีนยา พูลเวช, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าเครือข่ายคณะทำงานตำบลสะตอประกอบไปด้วยสมาชิกที่หลากหลายการดำเนินงานสมาชิกในเครือข่าย ต่างมีทรัพยากรเข้ามาร่วมในกระบวนการทำงานมากขึ้นแตกต่างกันออกไป ส่งผลให้เกิดการเกื้อหนุนทรัพยากรและหนุนเสริมความสามารถระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรร่วมกันทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย ส่งผลทำให้การทำงานของเครือข่ายบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

4.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย

4.2.3.1 การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร

การขับเคลื่อนโครงการของเครือข่ายคณะทำงานตำบลบางกะไชย มีการกำหนดกลไกการประสานการทำงานร่วมกันอยู่ในรูปแบบคณะทำงาน เนื่องจากการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับตัวแสดงจากหลายภาคส่วนที่มาจากผู้นำชุมชนและกลุ่มองค์กรของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีการเชื่อมโยงแกนนำที่มาจากหมู่บ้านๆ ละ 2 คน ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายในรูปแบบไม่เป็นทางการและเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ เนื่องจากการทำงานร่วมกันไม่มีระบบการสั่งการ เป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันของบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชน สมาชิกที่เข้ามาร่วมมีความเข้าใจการดำเนินงานโครงการในภาพรวมและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี การประสานการทำงานมีการแบ่งบทบาทการทำงานในแต่ละกิจกรรมแตกต่างกันตามขอบเขตและอำนาจหน้าที่ ในการประชุมร่วมกันสมาชิกในเครือข่ายจะมีความเสมอภาคกันในการเสนอความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการตัดสินใจ ทำให้การทำงานระหว่างเครือข่ายมีการประสานงานที่ดีและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการ ผ่านการประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอทุกวันที่ 12 ของเดือน เพื่อพูดคุยเรื่องการทำงานหรือการเสนอประเด็นปัญหาจากการดำเนินงานที่เกิดขึ้นมาแลกเปลี่ยนร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้ศาลาการเปรียญวัดบางกะไชยเป็นพื้นที่กลางในการทำงานระหว่างเครือข่าย ทั้งนี้ การติดต่อที่อยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นการปรึกษาหารือระหว่างคณะทำงานในการติดตามหรือแลกเปลี่ยนการทำงานผ่านการพูดคุยนอกรอบหรือการพูดคุยโทรศัพท์ การสื่อสารภายนอกเครือข่าย ใช้กลไกตัวแทนคณะทำงานทำหน้าที่ในการประสานงานร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเข้าร่วมเวทีประชุมประชุมโครงการ

บ้านพอเพียงกับหน่วยงานระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด และนำข้อมูลข่าวสารหรือประเด็นที่ได้จากการประชุมมาสื่อสารให้เครือข่ายคณะทำงานรับทราบร่วมกัน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลบางกะไชย ที่ว่า

“ส่วนมากกองทุนของเราจะประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 12 มันเกี่ยวกับคณะกรรมการหมดเกือบทุกส่วน เพื่อขับเคลื่อนบ้านพอเพียงทุกประเด็นงานในตำบล ถ้าใครมีปัญหาหรือมีเรื่องอะไร หรือข่าวจากบ้านพอเพียงประธานฯ จะมาแจ้งเรา วันที่ 12 ว่าการขับเคลื่อนบ้านพอเพียงไปถึงไหนยังงี้ ได้รับงบประมาณมาเท่าไร”
(รัชนี้ ม่วงสุข, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา การทำงานของเครือข่ายคณะทำงานตำบลบางกะไชย จะเห็นได้ว่าการประสานการทำงานร่วมกันผ่านกลไกคณะทำงานที่มีการจัดโครงสร้างการทำงานขึ้น ซึ่งอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ ลักษณะของการประสานงานที่เกิดขึ้นจึงอยู่ในแนวราบ เป็นไปอย่างหลวมๆ มีการกำหนดบทบาทการทำงานร่วมกันไว้อย่างชัดเจนและร่วมกันรับผิดชอบตามขอบเขตการปกครองของตนเอง อีกทั้งสมาชิกในเครือข่ายต่างความเสมอภาคกันในการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนและการตัดสินใจร่วมกันผ่านการประชุมอย่างสม่ำเสมอ พิจารณาได้จากการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการและการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ สะท้อนให้เห็นว่าเครือข่ายยังคงมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และเป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

4.2.3.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

การเข้าร่วมในเครือข่ายคณะทำงานเป็นไปด้วยความสมัครใจและมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง ในช่วงระยะเริ่มต้นการดำเนินโครงการเริ่มต้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 หลักการดำเนินงานตามนโยบายได้กำหนดให้มีการบูรณาการระหว่างทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อเกิดกระบวนการทำงานรูปแบบเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชน โดยใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และให้อิสระในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้การทำงานมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น คณะทำงานได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ โดยต้องมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกองทุนบ้านพอเพียงชนบทของตำบล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรี

สำหรับครัวเรือนที่มีผู้พิการอาศัยอยู่หรือเป็นครัวเรือนของผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาสที่ไม่มีบุตรหลานดูแลจะได้รับการสงเคราะห์โดยการให้เปล่า ในส่วนของกลุ่มผู้เดือดร้อนรายอื่นๆ มีศักยภาพเพียงพอต้องสมทบเงินเข้ากองทุน ซึ่งคณะทำงานจะร่วมกันพิจารณาเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงงบประมาณของกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเท่าเทียมกัน และเพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณเกิดความยั่งยืนและสามารถนำไปต่อยอดการดำเนินงาน

การกำหนดระเบียบการบริหารจัดการกองทุนบ้านพอเพียงชนบทตำบลบางกะไชย เกิดขึ้นภายใต้แนวทางการดำเนินโครงการและแนวทางการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรี สมาชิกในเครือข่ายได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันโดยกำหนดให้สมาชิกของกองทุนคือ ผู้เดือดร้อนที่ได้รับงบประมาณสำหรับการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเรียบร้อยแล้ว จะต้องสมทบเงินบางส่วนเข้ากองทุนตามเงื่อนไขที่คณะทำงานกำหนดคือ ร้อยละ 6 โดยนำทุนหมุนเวียนที่ได้รับการสมทบจากสมาชิกไปต่อยอดการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ต่อไป

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การเข้ามาร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกในเครือข่ายคณะทำงานของตำบลบางกะไชย มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันอยู่ในระดับของเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสมาชิกที่เข้ามาร่วมต่างมีความสมัครใจและเข้าใจวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน โดยมีการกำหนดระเบียบการปฏิบัติงานและหลักเกณฑ์ในการพิจารณา กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการอย่างเท่าเทียม เพื่อให้การทำงานของเครือข่ายเป็นไปในทิศทางเดียวกันและการบริหารจัดการโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับเงื่อนไขการทำงานสะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกในเครือข่ายมีความพยายามในแสวงหาแนวทางและวิธีการทำงานที่คำนึงถึงสอดคล้องกับเป้าหมายที่แท้จริงของการดำเนินงานโครงการและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มผู้เดือดร้อนสามารถเข้าถึงงบประมาณได้ครอบคลุมทั้งตำบลและการดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

4.2.3.3 กิจกรรมความร่วมมือ

การดำเนินงานโครงการของคณะทำงานตำบลบางกะไชย จะมีการเรียกประชุมสมาชิกในเครือข่ายคณะทำงานก่อนเริ่มดำเนินงาน เพื่อชี้แจงแนวทางการและสร้างความเข้าใจในการขอรับงบประมาณโครงการจาก พอช. และแนวทางการคัดเลือกผู้เดือดร้อนตามที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยมีการวางแผนการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย คณะทำงานทุกคนจะทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการ

ประสานงานในหมู่บ้านของตนเองและลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อน มีการประสานการทำงานร่วมกับผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่เป็นคณะทำงานและไม่ได้เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน เพื่อหนุนเสริมการทำงานร่วมกัน ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เดือดร้อนได้โดยตรง ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและความคุ้นเคยจากการทำงานในพื้นที่อยู่ก่อนแล้วและรู้จักกับกลุ่มผู้เดือดร้อนเป็นอย่างดี ทำให้การทำงานเกิดความรวดเร็วและคล่องตัวในการทำงานเชิงพื้นที่ พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลบางกะไชยที่ว่า

“มีการเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกิสมาชิก อบต. ร่วมกัน เพื่อบูรณาการหาบ้านที่ยากจนหรือทุรกันดาร มีงบประมาณสนับสนุนซ่อมแซมช่วยเหลือ กำนันดาเขา เป็นประธานสภาองค์กรชุมชน มีการประสานผ่านมาทางสมาชิก อบต. แล้วก็ผู้ใหญ่บ้าน แล้วก็ อสม. เข้ามาร่วม”
(รัชณี ม่วงสุข, การสัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

เมื่อได้ข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนจากการสำรวจเรียบร้อยแล้ว จะนำมาประชุมพิจารณาในภาพรวมระดับตำบล โดยตัวแทนคณะทำงานแต่ละพื้นที่จะต้องนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนเพื่อจัดลำดับความจำเป็นและเร่งด่วน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคณะทำงาน การเสนอความคิดเห็น เพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกับการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น หรือสามารถนำข้อมูลไปบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่หวังงบประมาณจากโครงการเพียงอย่างเดียว

ทั้งนี้ ในช่วงระยะเริ่มต้นการดำเนินงานยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องที่เท่าที่ควร อุปสรรคของการทำงานเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของการดำเนินงาน เนื่องจากผู้นำในพื้นที่ยังขาดความเข้าใจและความเชื่อมั่นในการจัดสรรงบประมาณ ด้วยข้อจำกัดในด้านงบประมาณ เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้รับงบประมาณทั้งหมดหรือไม่จึงไม่ได้เสนอข้อมูลผู้เดือดร้อนเข้าร่วมโครงการ ทำให้การสำรวจข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในรอบแรกของการดำเนินการยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกะไชย แต่ต่อมาภายหลังเมื่อได้รับการสนับสนุนงบประมาณครั้งแรกจำนวน 56 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นโครงการที่การจัดสรรงบประมาณไปยังกลุ่มผู้เดือดร้อนได้จำนวนมาก เมื่อเทียบกับการสนับสนุนงบประมาณโครงการของหน่วยงานรัฐที่ผ่านมา ทำให้ผู้นำเริ่มมีความเชื่อมั่นว่าจะได้รับสนับสนุนงบประมาณ และในปีถัดมาคณะทำงานจึงมีการสำรวจ

ข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนเพิ่มเติม เพื่อนำเข้าแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลบางกะไชย พิจารณาได้จาก คำสัมภาษณ์ของคณะกรรมการโครงการตำบลบางกะไชย ที่ว่า

“หลังจากได้เข้าร่วมประชุมกับ พอช. เรื่องงบประมาณโครงการบ้านพอเพียง ผมได้เชิญประชุมผู้นำท้องที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผมให้ผู้เฒ่าแต่ละหมู่บ้านสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน ผู้พิการ และขอข้อมูลบัตรประจำตัวเจ้าของบ้านพร้อมถ่ายภาพ ครึ่งแรกสำรวจได้ทั้งหมด 205 หลัง มีบางหลังส่งข้อมูลให้หลังเดียว เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้หมดหรือไม่ ผมเลยส่งข้อมูลไปทั้งหมด แต่ในปีแรกถ้าผมจำไม่ผิดรอบแรกได้รับการจัดสรรงบประมาณมา 56 หลัง ตอนนี้อยู่ได้รับการจัดสรรงบประมาณโดยรวมแล้วประมาณร้อยละ 50”

(มนัส ขาวชัย, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

เนื่องจากในพื้นที่ตำบลบางกะไชยมีกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการจัดสรรงบประมาณมีจำนวนจำกัด จึงมีการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลบางกะไชย ซึ่ง ระยะสั้น 5 ปี เพื่อใช้เป็นแผนในการเสนอขอรับงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และเชื่อมโยงแผนงานร่วมกับหน่วยงานเกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการเสนอขอรับงบประมาณโครงการตามกำหนดไว้ในแผนเป็นไปตามลำดับ ทั้งนี้ ถ้าหากผู้เดือดร้อนมีความจำเป็นเร่งด่วนสมาชิกในเครือข่ายคณะกรรมการจะรายงานข้อมูลมายังประธานคณะกรรมการ และเรียกประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาการให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนร่วมกัน รวมถึงการวางแผนการใช้งบประมาณจากกองทุนบ้านพอเพียงชนบทมาในการดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ผู้เดือดร้อนที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือกลุ่มเป้าหมายตามแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยของตำบลอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดขึ้นหลังจากที่สำนักงานภาคกรุงเทพมหานคร ประเมินผลและตะวนออก แจกผลการอนุมัติงบประมาณโครงการ มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายทำหน้าที่ประสานแจ้งกลุ่มเป้าหมายทราบและเตรียมความพร้อมดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยตามแนวทางการดำเนินงาน ทั้งด้านสถานที่ งบประมาณ และแรงงานช่างที่จะเข้ามาดำเนินการ ซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีการวางแผนจัดลำดับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยตามการเบิกจ่ายงบประมาณ ซึ่ง พอช. ได้กำหนดแบ่งการเบิกจ่ายออกเป็นรายงวด ซึ่งสามารถดำเนินการได้ครั้งละประมาณ 10 ครัวเรือน จนครบตามจำนวนที่ได้รับงบประมาณ ทั้งนี้ ในกรณีที่

งบประมาณไม่เพียงพอหรือผู้เดือดร้อนไม่มีเงินสำหรับการจ้างแรงงาน คณะทำงานก็จะมีการปรึกษาหารือและประสานความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น การเชื่อมโยงกลุ่มกองทุนชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดจันทบุรี ร้านค้าและภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการดำเนินโครงการ

สำหรับการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปรับปรุงที่อยู่อาศัย คณะทำงานได้ตกลงกันว่าให้ผู้เดือดร้อนสามารถนำแบบประมาณการ (BOQ) ตามรายการที่ขอรับงบประมาณไว้ไปจัดซื้อได้ที่ร้านขายวัสดุก่อสร้างในชุมชนซึ่งคณะทำงานได้ประสานงานไว้ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์จะต้องเป็นไปตามรายละเอียดที่ระบุไว้ตามวัตถุประสงค์ของการปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยคณะทำงานที่รับผิดชอบในส่วนของการเบิกจ่ายจะทำหน้าที่ในการติดตามและเบิกจ่ายงบประมาณค่าวัสดุให้กับร้านค้าวัสดุก่อสร้าง หรือหากวัสดุที่ต้องการร้านค้าวัสดุก่อสร้างในพื้นที่ไม่มี ผู้เดือดร้อนสามารถไปติดต่อซื้อวัสดุที่ต้องการ สำรองจ่ายแล้วนำไปเสร็จกลับมาเบิกเงินได้ที่ คณะทำงาน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ที่ว่า

“มีการจัดซื้อวัสดุที่ช่างประมาณการไว้ตาม BOQ จากร้านในหมู่บ้านค่ะ ส่วนคณะทำงานจะทำหน้าที่เบิกจ่ายงบประมาณให้เขาค่ะ บางทีถ้าร้านในตำบลบางกะไชยไม่มีเขาก็ไปซื้อมา มีบิลมาเบิกมาเราก็เบิกค่าวัสดุให้ เพราะว่าร้านในบางไชยไม่มี อย่างเหล็กทำหลังคา เหล็กทำตรงเสาบ้านมันไม่มีขนาดที่เขาจะใช้”
(รัตติกาล สุขยิ่ง, การสัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมก็จะมีสมาชิกที่ทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้านคอยติดตามการดำเนินงาน เก็บรวบรวมข้อมูลความคืบหน้าการปรับปรุงที่อยู่อาศัย และรายงานผลการดำเนินงานในที่ประชุมให้สมาชิกทราบร่วมกัน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณทราบเป็นรายงวด เพื่อให้สามารถเบิกจ่ายงบประมาณงวดถัดไปจนกว่าดำเนินการจนครบตามจำนวนที่ได้รับการสนับสนุน พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการตำบลบางกะไชย ที่ว่า

“การรายงานผลการติดตามและการเบิกจ่ายก็จะเข้าที่ประชุมว่าหลังนี้เสร็จแล้ว แต่จะชี้แจงทุกเดือนที่ทำเสร็จ ว่าบ้านหลังไหน ใช้งบประมาณเท่าไร เราก็ไปดูเวลาเขาเอาเข้ามาดำเนินการทำงาน ตอนช่วงที่เขารื้อ เวลาเขาซ่อมบ้านก็ไปร่วมกันดูว่าช่างทำไ้เป็นยังงี้ เพราะว่าค่าแรงเขาไม่มีบให้ชาวบ้านต้องออกเอง เราก็ต้องไปตรวจดู ไม่อยากให้เขาทำล่าช้าจะเสียงบประมาณ เสียผลประโยชน์ของเจ้าของบ้าน รวบรวมถ่ายภาพ ก่อนทำ ตอนทำ หลังทำ เราจะเป็นคนถ่ายให้แล้วเราก็เก็บงานส่งท่านประธาน บ้านใครที่จะซ่อมเป็นรายต่อไป เพราะงบบประมาณเขามาเป็นงวดๆ คืองวดนี้ได้ซ่อมบ้านปีนี้ได้มาก็หลังก็ต้องประชุมกันว่าจะให้บ้านหลังไหนซ่อม ก่อน-หลัง”

(รัชนี้ ม่วงสุข, การสัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

กองทุนบ้านพอเพียงชนบทของตำบลบางกะไชย เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนชนจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีการนำทุนหมุนเวียนภายในกองทุนไปต่อยอดการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ทั้งในกรณีงบประมาณไม่เพียงพอในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และกรณีเกิดเหตุภัยพิบัติส่งผลทำให้ที่อยู่อาศัยได้ของประชาชนได้รับความเสียหาย ต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนโดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ที่ว่า

“มีการดำเนินการในรูปแบบกองทุน โดยสภาองค์กรชุมชนบางกะไชย มีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้เดือดร้อนที่ได้รับการช่วยเหลือสมทบเงินเข้ากองทุนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ สำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำกินได้ สภาองค์กรชุมชนจะดำเนินการซ่อมแซมให้โดยการให้เปล่า ซึ่งเงินในส่วนที่สมาชิกสมทบเข้ากองทุนบ้านพอเพียง มีการนำไปดำเนินการต่อยอดโดยแต่ละปีจะนำมาดำเนินการให้กับผู้เดือดร้อนรายใหม่ได้ปีละประมาณสิบหลัง”

(มนัส ขาวชัย, การสัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา กิจกรรมความร่วมมือของเครือข่ายคณะทำงานตำบลบางกะไชย สมาชิกในเครือข่ายล้วนเป็นแกนหลักในการประสานการทำงานร่วมกัน มีการวางแผนการทำงาน การพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันในทุกขั้นตอน จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในเครือข่าย พบว่ามีลักษณะของความร่วมมือ (collaboration) ในการดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจร่วมกัน ไม่ใช่แค่เพียงการประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานแค่บางกิจกรรมร่วมกันหรือการปฏิบัติงานบางขั้นตอน แต่สมาชิกต่างมีส่วนร่วมในการคิด แสดงความเห็นและลงมือปฏิบัติร่วมกันในทุกขั้นตอน

4.2.3.4 การแลกเปลี่ยนทรัพยากร

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการเครือข่ายคณะทำงานตำบลบางกะไชย มีตัวแสดงที่เข้าร่วมเป็นจำนวนมากและมาจากแกนนำหลักของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะมีทรัพยากรติดตัวมากน้อยต่างกันออกไป ประกอบกับทรัพยากรที่เครือข่ายมีอยู่ค่อนข้างจำกัด สมาชิกในเครือข่ายจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรร่วมกันทั้งด้านความรู้ ด้านแรงงาน ประสิทธิภาพการทำงาน เช่น ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ และความร่วมมือ รวมถึงการแลกเปลี่ยนการทำงานระหว่างเครือข่ายทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและประสิทธิภาพการทำงาน และการแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แสร์ประสิทธิภาพการทำงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคณะทำงานเพื่อเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ในขณะเดียวกันทรัพยากรของเครือข่ายอยู่ในสถานะจำกัด สมาชิกในเครือข่ายจำเป็นต้องร่วมกันระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก เพื่อนำมาช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อน เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานมีค่อนข้างจำกัด นำไปใช้สำหรับการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการ คณะทำงานจำเป็นต้องมีการระดมทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อขอรับสนับสนุนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินโครงการทั้งที่เป็นเงิน สิ่งของหรือวัสดุ สำหรับการปรับปรุงที่อยู่อาศัย เช่น การเชื่อมโยงกองทุนการเงินในชุมชน ร้านค้าเอกชน การประสานขอความช่วยเหลือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พิจารณาได้จากคำสัมภาษณ์ของคณะทำงานโครงการ ที่ว่า “มีการเชื่อมโยงกับกองทุนการเงินชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน เพื่อสนับสนุนงบประมาณเข้ามาสมทบ รวมถึงร้านค้าเอกชนในพื้นที่ เพื่อร่วมสนับสนุนเงินเข้ากองทุน” (รัตติกาล สุขยิ่ง, การสัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าเครือข่ายคณะทำงานตำบลบางกะไชย มีตัวแสดงที่หลากหลายและล้วนเป็นแกนนำชุมชน ในการดำเนินงานเนื่องจากตัวแสดงเพียงคนเดียวไม่สามารถทำงานให้เครือข่ายประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนและพึ่งพาทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมกัน ตลอดจนการระดมทรัพยากรร่วมกันเพื่อหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี รูปแบบของนโยบายได้ถูกกำหนดเป็นแผนงานและโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบท ซึ่งการจากหน่วยงานส่วนกลางยังส่วนภูมิภาคตามลำดับ อาศัยกลไกการควบคุมและสั่งการตามระบบราชการ จากนั้นได้ปล่อยให้หน่วยระดับพื้นที่ ทำหน้าที่เชื่อมโยงภาคีและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินการ ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคณะทำงานในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท จังหวัดจันทบุรี ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี

กิจกรรม/ การดำเนินงาน	ตำบลขุนซ่อง	ตำบลสะตอน	ตำบลบางกะไชย
การประสานงาน	-ลักษณะการทำงานของ เครือข่ายแนวราบ	-ลักษณะการทำงานของ เครือข่ายแนวราบ	-ลักษณะการทำงานของ เครือข่ายแนวราบ
	-การประสานงานผ่าน กลไกคณะทำงานที่มา จากเครือข่ายจิตอาสา	-การประสานงานผ่าน กลไกคณะทำงาน ประสานงานพื้นที่และ บริหารโครงการ	-การประสานงานผ่าน กลไกคณะทำงานที่มา จากตัวแทนแกนนำ หมู่บ้านฯ ละ 2 คน
	-มีการแบ่งหน้าที่ในการ ประสานงานร่วมกันอย่าง ชัดเจน	-มีการแบ่งหน้าที่ในการ ประสานงานร่วมกันอย่าง ชัดเจน	-มีการแบ่งหน้าที่ในการ ประสานงานร่วมกัน อย่างชัดเจน

ตาราง 7 (ต่อ)

การติดต่อสื่อสาร	การประชุมแบบเป็น ทางการไม่เป็นทางการ อย่างต่อเนื่อง -การประชุมแบบเป็น ทางการ 3 - 4 ครั้ง/ปี -การพูดคุยยนอกรอบ -การพูดคุยโทรศัพท์	การประชุมแบบเป็น ทางการไม่เป็นทางการ อย่างสม่ำเสมอ -การประชุมทุกวันที่ 30 ของทุกเดือน -การพูดคุยยนอกรอบ -การพูดคุยโทรศัพท์	การประชุมรูปแบบเป็น ทางการและ ไม่เป็นทางการอย่าง สม่ำเสมอ -การประชุมทุกวันที่ 12 ของทุกเดือน -การพูดคุยยนอกรอบ - การพูดคุยโทรศัพท์
การกำหนด จุดมุ่งหมาย	-การกำหนดระเบียบการ ทำงานร่วมกัน -การกำหนดหลักเกณฑ์ การช่วยเหลือผู้เดือดร้อน -การกำหนดระเบียบการ บริหารกองทุน	-การกำหนดระเบียบการ ทำงานร่วมกัน -การกำหนดหลักเกณฑ์ การช่วยเหลือผู้เดือดร้อน -การกำหนดระเบียบการ บริหารกองทุน	-การกำหนดระเบียบ การทำงานร่วมกัน -การกำหนดหลักเกณฑ์ การช่วยเหลือผู้ เดือดร้อน -การกำหนดระเบียบ การบริหารกองทุน
กิจกรรม ความร่วมมือ	-การปรึกษาหารือร่วมกัน -การแลกเปลี่ยนข้อมูล -การตัดสินใจร่วมกัน -การลงพื้นที่ปฏิบัติงาน - การใช้กองทุนบ้าน พอเพียงต่อยอดการ ดำเนินงานในพื้นที่โดยไม่ ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจาก หน่วยงานรัฐ	-การปรึกษาหารือร่วมกัน -การแลกเปลี่ยนข้อมูล -การตัดสินใจร่วมกัน -การลงพื้นที่ปฏิบัติงาน -มีการขอรับการสนับสนุน งบประมาณต่อเนื่อง คณะทำงานมีการทำงาน ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	-การปรึกษาหารือ ร่วมกัน -การแลกเปลี่ยนข้อมูล -การตัดสินใจร่วมกัน -การลงพื้นที่ปฏิบัติงาน -มีการขอรับการ สนับสนุนงบประมาณ ต่อเนื่องคณะทำงานมี การทำงานร่วมกันอย่าง ต่อเนื่อง
การแลกเปลี่ยน ทรัพยากร	การระดมทรัพยากรทั้ง ภายในและภายนอก เครือข่าย	การระดมทรัพยากรทั้ง ภายในและภายนอก เครือข่าย	การระดมทรัพยากรทั้ง ภายในและภายนอก เครือข่าย

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบททั้ง 3 พื้นที่ พบว่า มีการเชื่อมโยงการทำงานผ่านกลไกการทำงานในรูปแบบคณะทำงาน ซึ่งอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการร่วมกับทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน โดยการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการผ่านกิจกรรมโครงการ ดังนี้

1) การประสานงานและการติดต่อสื่อสาร ลักษณะการทำงานของเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงจังหวัดจันทบุรี มุ่งเน้นการทำงานในแนวราบ เป็นการทำงานแบบที่เชื่อมโยงถึงกันหมด ไม่ได้ใช้ระบบสั่งการตามสายบังคับบัญชา เนื่องจากเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรในพื้นที่ มีสภาองค์กรชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงตัวแสดงจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยใช้กลไกรูปแบบของคณะทำงานในการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย การทำงานจึงมีความยืดหยุ่นและตัวแสดงสามารถปรับตัวในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน การดำเนินงานของเครือข่ายมีการแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน มีการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความเห็น และตัดสินใจร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนงานย่อยที่ต้องปฏิบัติร่วมกันหรือการประสานงานหน่วยงานภายนอก สมาชิกในเครือข่ายก็จะมีการปฏิบัติตามบทบาทภารกิจหลักของตนเอง

ในการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานของแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบที่เป็นทางการผ่านประชุมคณะทำงานหรือการประชุมประจำเดือน มีการนำประเด็นที่ได้เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือการลงพื้นที่ปฏิบัติงานของตัวแสดงที่รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมจะต้องนำข้อมูลที่ได้จากพื้นที่มานำเสนอและแลกเปลี่ยนร่วมกันในที่ประชุม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย ส่วนการติดต่อสื่อสารในรูปแบบไม่เป็นทางการจะมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านการพูดคุยนอกรอบเพื่อ แลกเปลี่ยนการทำงาน หรือปรึกษาหารือเมื่อพบกันระหว่างการทำงานตามอำนาจหน้าที่หรือทางโทรศัพท์ ทั้งนี้ กรณีการทำงานเกิดปัญหาหรือมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ไขได้และมีความจำเป็นเร่งด่วนก็จะมี การเรียกประชุมคณะทำงานเพื่อร่วมกันหาทางจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2) **การกำหนดจุดมุ่งหมาย** ในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทของ ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงาน ต่างมีวัตถุประสงค์ในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนในพื้นที่ ภายใต้บทบาทภารกิจและหน้าที่หลักของ ตนเอง และร่วมกันจัดการและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผ่านการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน ภาครัฐ โดยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นหน่วยขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งพื้นที่ตำบล ชุนช่อ ตำบลสะตอน และตำบลบางกะไชย ถือได้ว่าเป็นพื้นที่นำร่องโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในพื้นที่ 7 ตำบล ที่เริ่มดำเนินงานในปีแรกของจังหวัดจันทบุรี ทำให้ในระยะเริ่มต้นของการดำเนิน โครงการยังไม่มีแนวทางการดำเนินงานและระเบียบปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ที่ชัดเจนมากนัก เช่น การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การบริหารงบประมาณของโครงการ มีเพียงแนวทางการขอรับ การสนับสนุนงบประมาณและขั้นตอนการดำเนินงานหลักของโครงการ โดยมีเจ้าหน้าที่ของ สำนักงานภาคกรุงเทพฯ ปริณทลและตะวันออก และขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเป็นที่ปรึกษา ให้กับคณะทำงาน ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมต่างมีความเข้าใจว่าต้องการที่จะบรรลุสิ่งใดร่วมกัน เป้าหมายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการจูงใจและนำไปสู่การขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือ ในทางปฏิบัติ เนื่องจากสมาชิกต่างเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่จึงเกิดความต้องการพัฒนาเป็น แรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นเป้าหมายของการดำเนินงานของเครือข่ายซึ่งอยู่ ในรูปแบบความร่วมมือ โดยมีการร่วมกันริเริ่มดำเนินโครงการและการกำหนดเป้าหมายการทำงาน รูปแบบใหม่ร่วมกัน ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการ เพื่อช่วยเหลือ ผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของตนเอง ผ่านการบริหารจัดการงบประมาณจนบรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน พิจารณาได้จากการต่อยอดการดำเนินงานผ่านกองทุน หมุนเวียน ทั้งในรูปแบบของการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ช่วยเหลือกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านสวัสดิการและ ด้านแรงงาน แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายหลักตามวัตถุประสงค์ของ โครงการ หรือความสามารถในการเข้าถึงงบประมาณของกลุ่มเป้าหมายลดน้อยลงไป เนื่องจาก เป็นการบริหารจัดการและต่อยอด และสมาชิกในเครือข่ายและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม ต่างยอมรับกฎกติกาและบรรทัดฐานในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างสมัครใจ ยกตัวอย่าง การดำเนินการจัดตั้งกองทุนบ้านสร้างวินัยของตำบลชุนช่อ คณะทำงานมีความเห็นพ้องต้องกัน ว่าการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากเป็นการต่อยอดการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในชุมชน ยังสามารถ ต่อยอดการพัฒนาอาชีพให้กับผู้เดือดร้อนได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นรูปธรรมความสำเร็จตามที่ คณะทำงานได้กำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ผลการดำเนินงานกองทุนบ้านสร้างวินัยตำบล

ชุมชนท้องถิ่นที่สามารถต่อยอดการปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยไม่ขอรับงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลชุมชนท้องถิ่นจะขอรับงบประมาณเพียงปีเดียว แต่ยังมีการดำเนินงานต่อเนื่องโดยใช้กองทุนดังกล่าวเป็นเครื่องมือบริหารจัดการโครงการให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่อง ในส่วนการดำเนินงานกองทุนบ้านพอเพียงชนบทของตำบลสะตอและตำบลบางกะไชย คณะทำงานมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารจัดการกองทุน เป็นไปเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้เดือดร้อนและมุ่งเน้นการบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืน โดยให้สมาชิกสมทบเงินบางส่วนเข้ากองทุนได้มีการนำงบประมาณไปต่อยอดการดำเนินงานปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนรายอื่นๆ ในพื้นที่แสดงให้เห็นถึงรูปธรรมความสำเร็จในการบริหารจัดการและการต่อยอดการดำเนินงาน

3) กิจกรรมความร่วมมือ เกิดขึ้นจากการทำงานหรือกิจกรรมตามขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท จะเห็นได้ว่าในการทำงานของโครงการคณะทำงานมีการทำงานที่เป็นระบบมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลและงบประมาณผ่านความร่วมมือของเครือข่าย มีการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการตัดสินใจร่วมกัน ในเวทีการประชุมคณะทำงานทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการทำงานระหว่างคณะทำงาน จากการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยพบว่า แต่ละพื้นที่มีกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีมีจำนวนจำกัด ทำให้เกิดการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบลซึ่งจะมีข้อมูลครอบคลุมกลุ่มผู้เดือดร้อนทั้งตำบล นำมาใช้ในการวางแผนการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและเป็นไปตามการจัดลำดับความเดือดร้อนของกลุ่มเป้าหมาย จึงต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับตำบลเพื่อใช้ในการเสนอขอรับงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และการเชื่อมโยงแผนงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ แต่ละพื้นที่ก็ได้มีการส่งตัวแทนคณะทำงานหรือทีมงานทำหน้าที่ในการประสานงาน ติดตามการจัดซื้อวัสดุสำหรับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อน ตลอดจนการติดตามการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินงานให้ ทั้งนี้จะพบว่าการทำงานยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรเงินและแรงงาน คณะทำงานจึงต้องร่วมกันระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เพื่อนำมาหนุนเสริมการทำงานจนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ นอกจากนี้ การบริหารจัดการกองทุนบ้านพอเพียงของแต่ละพื้นที่มีการนำมาต่อยอดปรับปรุงที่อยู่อาศัยและเป็นเครื่องมือที่ทำให้เครือข่ายมีการประสานงานกัน

ตลอดเวลาและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าการดำเนินงานกองทุนบ้านพอเพียงเป็นรูปธรรมความสำเร็จในการบริหารจัดการงบประมาณและการต่อยอดการดำเนินโครงการ และเป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้คณะทำงานมีการประสานงานร่วมกันมาอย่างยาวนานเริ่มตั้งแต่ช่วงเริ่มก่อตั้งกองทุนจนถึงปัจจุบัน ทำให้ความสัมพันธ์และการปฏิบัติงานของเครือข่ายคณะทำงานมีความต่อเนื่องจากการติดต่อประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงาน

จากการศึกษาความร่วมมือที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทของคณะทำงานตำบลขุนซ่อง จะเห็นได้ว่ามีลักษณะการทำงานในรูปแบบของความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งอยู่ในระดับสูงสุด (Empower) สมาชิกที่เข้ามาร่วมในเครือข่ายต่างเข้ามาร่วมกันดำเนินภารกิจภายใต้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบและการทำงานด้วยวิธีการเป็นหุ้นส่วน (partnerships) ไม่ใช่แค่เพียงการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานแค่บางกิจกรรมร่วมกันหรือการปฏิบัติงานบางขั้นตอน แต่สมาชิกต่างมีส่วนร่วมคิด แสดงความเห็น และลงมือปฏิบัติร่วมกันในทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นกลไกการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ สามารถเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมภาคส่วนต่างๆ ในสังคม โดยมีหน่วยภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน และอิสระในการบริหารจัดการเป็น การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการ ส่งผลให้เกิดรูปธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนนอกจากการดำเนินงานช่องแสมที่อยู่อาศัย โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากกว่าการรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

4) การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการล้วนเป็นแกนนำชุมชน กลุ่มองค์กรหรือปฏิบัติงานในพื้นที่มาเป็นระยะเวลานานจึงมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างกว้างขวาง ส่วนใหญ่เคยทำงานร่วมกันและพึ่งพาอาศัย ในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมร่วมกันมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง การเข้ามาร่วมทำงานมีทรัพยากรติดตัวมาแตกต่างกันออกไปทั้งอำนาจหน้าที่ การเงิน ความรู้ แรงงาน แต่ตัวแสดงในเครือข่ายได้มีการนำทรัพยากรมาใช้เชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกลไกประสานงานต้องทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงการทำงานทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย ในการบริหารจัดการและงบประมาณในการดำเนินงานเครือข่าย นอกเหนือจากการใช้งบประมาณจากหน่วยงานหลักที่สนับสนุนงบประมาณแล้ว ยังมีการระดมทรัพยากรจากภายในและภายนอกพื้นที่

การพึ่งพาการทำงานระหว่างคณะทำงานเกิดขึ้นผ่านความร่วมมือในการปฏิบัติงานโครงการ เช่น มาแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เกิดการเติมเต็มข้อมูลและความรู้จากการทำงานร่วมกัน บางคนมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางสามารถเชื่อมโยงการทำงาน of เครือข่ายได้ดี

รวมถึงการพึ่งพาทรัพยากรการทำงานที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้ง และในขณะเดียวกันการดำเนินงานบางครั้งมีอุปสรรคด้านความเพียงพอของทรัพยากรจึงจำเป็นต้องมีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้การดำเนินงานสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจะไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ หากขาดการพึ่งพาอาศัยการทำงานร่วมกันและการพึ่งพาทรัพยากรประเภทต่างๆ ของเหล่าตัวแสดงในเครือข่าย จะเห็นได้ว่าการที่เครือข่ายอยู่ในสถานะจำกัดทั้งด้านทรัพยากรการเงิน ความรู้ แรงงาน จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันจะทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่ตัวแสดงในเครือข่ายต่างสร้างความเข้มแข็งโดยการเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานและการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทของเครือข่ายคณะทำงานบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี โดยแบ่งหัวข้อในการสรุปผลได้ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดการศึกษาพื้นที่ดำเนินการโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลขุนซ่อง ตำบลสะตอนและตำบลบางกะไชย โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท จำนวน 9 ราย ซึ่งมาสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

5.1.1 เพื่ออธิบายองค์ประกอบและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี รูปแบบของนโยบายได้ถูกกำหนดเป็นแผนงานและโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยจากหน่วยงานส่วนกลางและสั่งการมายังส่วนภูมิภาคตามลำดับ อาศัยกลไกการควบคุมและสั่งการตามระบบราชการ มีระบบการจัดสรรงบประมาณผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล จากนั้นได้ปล่อยให้หน่วยระดับพื้นที่เชื่อมโยงภาคีและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามาร่วมดำเนินการ มีการใช้รูปแบบของเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกิจกรรมโดยใช้กลไกประสานการทำงาน ในรูปแบบคณะทำงาน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากตัวแสดงจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ประกอบไปด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน โครงสร้างของเครือข่ายคณะทำงานมีตัวแสดงที่หลากหลายและมีความเข้มแข็ง การแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดรูปแบบการประสานงานให้กับตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานในการแสดงบทบาทที่สอดคล้องและแตกต่างกันตามที่มาของตัวแสดงแต่ละส่วน

ของสังคม ทำให้เกิดการใช้ศักยภาพของเหล่าตัวแสดงในเครือข่ายได้อย่างเต็มที่ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นประเด็นร่วมของเครือข่าย นำไปสู่การปฏิบัติงานร่วมกัน โดยใช้เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นกลไกในการดำเนินงานและการปฏิบัติงานผ่านความร่วมมือในภาพรวมทั้งระบบ ลักษณะความโดดเด่นของเครือข่ายคณะทำงานคือและการมีตัวแสดงที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถในการเชื่อมโยงเหล่าตัวแสดงของสภาองค์กรชุมชน คุณลักษณะของตัวแสดงในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท คือมีบทบาทและภารกิจคล้ายคลึงกันต่างนำศักยภาพที่ตนมีอยู่มาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยใช้ประเด็นกิจกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในการพูดคุยปรึกษาหารือการดำเนินการแก้ปัญหาาร่วมกัน

5.1.2 เพื่ออธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

จากการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายคณะทำงานปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเกิดขึ้นตามกระบวนการมีส่วนร่วมตามแผนการปฏิบัติงานและเป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำหนดไว้ เกิดกระบวนการพึ่งพาทรัพยากรและการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการเชื่อมโยงกลไกคณะทำงานระดับตำบลอย่างไม่เป็นทางการ ลักษณะการทำงานอยู่ในแนวราบและเป็นความสัมพันธ์แบบหลวมๆ ไม่มีสายการบังคับบัญชา เนื่องจากตัวแสดงในเครือข่ายมีบทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายมีความแน่นที่แน่นจากการทำงานร่วมกันมาก่อนหน้าและมีความกว้างขวางในพื้นที่ สามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันและกลุ่มผู้เดือดร้อน ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากการทำงานร่วมกันมาอย่างยาวนานและสม่ำเสมอ ทำให้สามารถเชื่อมโยงการทำงานอย่างเป็นระบบไม่เกิดการทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การทำงานและการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายคณะทำงานแต่ละตำบลมีการสร้างความเข้าใจก่อนการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการประชุมคณะทำงานซึ่งอยู่ ในรูปแบบที่เป็นทางการ เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงฐานข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการตัดสินใจร่วมกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกันและร่วมกันระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอก เช่น เงิน สิ่งของ และแรงงาน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานแบบประสานและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ นำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ ตลอดจนการติดตามการดำเนินงานและการรายงานผลการทำงาน

ในส่วนของการประสานงานรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

จากการศึกษายังพบว่า ผลจากการดำเนินงานแต่ละพื้นที่ที่มีรูปธรรมความสำเร็จของการทำงาน จากการบริหารจัดการงบประมาณผ่านกองทุนบ้านพอเพียงชนบท โดยมีการต่อยอดการดำเนินงาน มีการนำทุนหมุนเวียนภายในกองทุนไปต่อยอดการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ทั้งในกรณีงบประมาณไม่เพียงพอ ในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และกรณีเกิดเหตุภัยพิบัติส่งผลทำให้ที่อยู่อาศัยได้ของประชาชนได้รับความเสียหาย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินโครงการ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการโครงการและทรัพยากรชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยมีประเด็นที่พบจากการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายตามหลักแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. โครงสร้างการทำงานของเครือข่ายเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจังหวัดจันทบุรี เป็นการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่าย แนวทางการดำเนินโครงการทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกหลักในการตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกันผ่านการเชื่อมโยง กิจกรรม ฐานข้อมูล งบประมาณ และความร่วมมือ ตลอดจนสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในพื้นที่ทั้งรูปแบบของทุนแรงงาน ลักษณะการดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยจากการศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่าง ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานระดับตำบล ซึ่งอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากตัวแสดงที่เข้ามามีร่วมในการทำงานหลากหลายและมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามบทบาทภารกิจของตนเอง ในส่วนของการทำงานมีการจัดโครงสร้างการทำงานของเครือข่ายเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดจากการศึกษาตัวแสดงในเครือข่ายแต่ละพื้นที่คือ ตัวแสดงที่เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานส่วนใหญ่ล้วนมีบทบาทเป็นแกนนำหลักของแต่ละหมู่บ้านหรือกลุ่มองค์กรชุมชน มีความสามารถในการเข้าถึงกลุ่ม

ผู้เดือดร้อนและมีศักยภาพในการปฏิบัติงานเชิงพื้นที่เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยตัวแสดงมีการแสดงบทบาทพร้อมกันไป ตามลักษณะของกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พันธุ์ศิริ ธนาธิวงษ์, 2556) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยหมู่บ้านเก่าก้อ ซึ่งมีตัวแสดงเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายจำนวนมากและมาจากแหล่งที่หลากหลาย การจัดการมีรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการตามกฎหมายและความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรจากตัวแสดงภายในและตัวแสดงภายนอกในการจัดการภัยพิบัติ

2. ลักษณะของเครือข่ายเป็นในรูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) และ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network)

เมื่อพิจารณากระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะการระดมตัวแสดงในพื้นที่เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานสอดคล้องกับแนวคิดการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเชื่อมโยงผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนและตัวแทนภาคประชาชน โดยอาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นหลักในการสร้างพื้นที่ทำงานร่วมกัน ซึ่งขอบเขตพื้นที่ทำงานของเครือข่ายอยู่ในระดับตำบล นอกจากนี้การดำเนินงานยังมีลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปแบบเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) มีการดำเนินกิจกรรมผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาหรือจัดการปัญหาที่อยู่อาศัยที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเข้ามาร่วมของภาคีเครือข่าย การปรึกษาหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายจึงมีลักษณะการทำงานในแนวราบ ซึ่งมีอิสระในการดำเนินงานภายใต้ศักยภาพของตนเอง ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่เป็นแกนหลักในการเชื่อมประสานและสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ จะเห็นได้ว่ารูปแบบของนโยบายได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการและแก้ไขปัญหาสาธารณะผ่านโครงการของหน่วยงานภาครัฐ โดยคาดหวังให้เกิดความร่วมมือระหว่างตัวแสดงทุกภาคส่วนในพื้นที่และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งเมื่อเทียบกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นถึงการเสริมพลังอำนาจให้ กลุ่มองค์กรชุมชนหรือภาคประชาชนมีขีดความสามารถอย่างเต็มที่ ในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ การบริหารงาน และการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติในชุมชนแทนหน่วยงานภาครัฐ เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ดำเนินการกิจอย่างมีอิสระและหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของเครือข่ายทางสังคมตามที่ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547, น. 89-96) ได้อธิบายลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) ว่าเป็นรูปแบบกระบวนการทำงานหรือกิจกรรมร่วมกัน โดยอาศัยพื้นที่ดำเนินการ

เป็นหลักและมีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมปรึกษาหารือ แนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในรูปแบบคณะกรรมการและการบูรณาการ โดยใช้กิจกรรมเป็น การกิจในการทำงานร่วมกัน และเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) รูปแบบเครือข่าย ที่เกิดขึ้นจากประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือ กับภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์กรหลักหรือหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการทำงาน เป็นผู้สนับสนุนการทำงานของเครือข่ายในระดับพื้นที่ ซึ่งเครือข่ายในระดับพื้นที่จะมีอิสระในการ ดำเนินงานภายใต้ศักยภาพของตนเอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงภายในเครือข่ายเน้นความสัมพันธ์ใน

แนวราบ

ภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 3 ตำบล การเข้ามาร่วมของตัวแสดงในเครือข่ายในระยะเริ่มต้น พบว่า มีลักษณะการประสานงาน (Coordination) และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ ตัวแสดงใน เครือข่ายของแต่ละพื้นที่จะเห็นได้ว่าล้วนมีฐานที่มาจากเครือข่ายกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เมื่อพิจารณาการทำงานของเครือข่าย แม้ว่ากลไกคณะทำงานระดับตำบลจะถูกกำหนดขึ้น เหมือนกันทุกตำบล แต่การจัดโครงสร้างการทำงานในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป แต่กระบวนการดำเนินกิจกรรมโครงการอยู่ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันเป็นไปตามแนวทาง ที่หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณกำหนด พิจารณาได้จากการติดต่อประสานงานร่วมกันจาก กิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท มีการกำหนดกลไกการทำงานอยู่ในรูปแบบ ของคณะทำงานโครงการ ระยะแรกของการทำงานแต่ละพื้นที่มีการทำงานในลักษณะของการ ประสานงาน (Coordination) ตั้งแต่การพูดคุยแนวทางการแก้ไขปัญหา การประสานการทำงาน และเชื่อมโยงฐานข้อมูล ผู้เดือดร้อนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ต่อมา มีการขอรับการสนับสนุน งบประมาณอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างคณะทำงานอย่างต่อเนื่องทำให้ การทำงานเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือ (Collaboration) การสื่อสารภายในเครือข่ายอยู่ใน รูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากการแลกเปลี่ยนการ ทำงาน หรือปรึกษาหารือร่วมกัน ให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีความแน่นแฟ้นค่อนข้างสูง พิจารณาได้จากความถี่ในการจัดประชุมคณะทำงานและการพูดคุยในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ อย่างสม่ำเสมอ ผ่านการประชุมซึ่งอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป ในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ การบริหารจัดการกองทุนและขอรับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ทำให้เครือข่ายคณะทำงานยังคงมีการติดต่อสื่อสารและประสานการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันจำเป็นต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างตัวแสดงภายในเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเสนอความคิดเห็น จะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และยังช่วยให้การทำงานหรือกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงาน จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าเครือข่ายคณะทำงานมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance) ซึ่งสามารถกระทำผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เนื่องจากเป็น การบริหารจัดการผ่านความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย หลายองค์กร เพื่อประโยชน์สาธารณะ และเป็นการสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน (ศศิธร ทองจันทร์, 2559, น. 26-27) ในลักษณะของการประสานงาน (Co-ordination) ซึ่งเป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงในการประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย อาจเกิดขึ้นระหว่างองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในภาคส่วนเดียวกันหรือคนละภาคส่วนของสังคมจนสามารถพัฒนาไปสู่การเข้ามามีความร่วมมือกันทำงาน (Collaboration) ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคน ที่เข้ามามีความร่วมมือกันทำงานหรือดำเนินภารกิจ ภายใต้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์และการจัดองค์กรที่เป็นทางการ เช่น การเข้ามามีร่วมกันจัดตั้งเป็น คณะทำงาน (Working group) หรือ ทีมงานโครงการ (Project) ที่ประกอบขึ้นจากตัวแทนของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดขึ้น

4. การกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่นำไปสู่ความสำเร็จ

การเข้ามามีร่วมของตัวแสดงในเครือข่ายต่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อร่วมกันจัดการและการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนในตำบลของตนเอง ในระยะเริ่มต้นแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานระดับนโยบายยังไม่มีความชัดเจนมากนัก การดำเนินงานในระดับพื้นที่จึงมีอิสระในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของตนเองภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของโครงการ โดยมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบนโยบายคอยทำหน้าที่กำกับดูแลและให้คำปรึกษาให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดจันทบุรีได้มีการกำหนดเงื่อนไขให้แต่ละพื้นที่ที่ได้รับงบประมาณต้องดำเนินการจัดตั้งกองทุนบ้านพอเพียงระดับตำบล คณะทำงานแต่ละพื้นที่จึงได้มีการกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินงาน หลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ และระเบียบการบริหารจัดการกองทุนในพื้นที่ของตนเองให้สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานและการบริหารจัดการงบประมาณ

ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งต้องมีการเจรจาต่อรองและการสร้างข้อตกลงร่วมกัน ทั้งคณะทำงานและผู้รับผลประโยชน์ โดยแนวทางการปฏิบัติงานหรือระเบียบข้อตกลงได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จ พิจารณาได้จากกรอบความสำเร็จในการดำเนินโครงการและการจัดตั้งกองทุนบ้านพอเพียงชนบทของแต่ละพื้นที่ สะท้อนให้เห็นรูปธรรมความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ชัดเจน จนสามารถนำทุนหมุนเวียนที่ได้ไปต่อยอดการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของตนเอง

ทั้งนี้ หากพิจารณาการดำเนินงานตามระดับของเป้าหมาย (ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560, น. 293-294) จะอยู่ในระดับของการประสานความร่วมมือ (collaboration level) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมต่างเข้าใจว่าต้องการที่จะบรรลุสิ่งใดร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายประเภทนี้ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของการประสานความร่วมมือ ในทางตรงกันข้ามเป้าหมายระดับองค์การและบุคคล ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการจูงใจและนำไปสู่การกระทำที่ขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือในทางปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานในรูปแบบเครือข่าย

5. บทบาทของตัวแสดงและปฏิสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายช่วยกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันในเชิงปฏิบัติ

ภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงจังหวัดจันทบุรี พบว่าสถานะของตัวแสดงในเครือข่ายต่างมีความเท่าเทียมกันและอยู่ในฐานะหุ้นส่วน (partner) จะเห็นได้ว่ากระบวนการประสานความร่วมมือที่เกิดขึ้นในภาพรวมต่างมีการพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านขอบเขตและอำนาจหน้าที่ ประสิทธิภาพการทำงาน และศักยภาพของตัวแสดงที่แต่ละฝ่ายมีเข้ามาช่วยหนุนเสริมการทำงานร่วมกัน สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันในเชิงปฏิบัติในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลเพื่อเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการบริหารจัดการโครงการ ส่งผลให้การประสานงานและการปฏิบัติงานเชิงพื้นที่เกิดความคล่องตัว คณะทำงานต่างมีอำนาจในการตัดสินใจในระดับที่เหมาะสมร่วมกันผ่านการประชุมคณะทำงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานมีการพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคณะทำงานความกระชับแน่นแฟ้นมากขึ้น ส่งผลให้สามารถดำเนินการได้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามนโยบายกำหนด โดยเฉพาะการดำเนินงานกองทุนบ้านพอเพียงชนบทเป็นสิ่งสำคัญที่ยึดโยงการทำงานของคณะทำงานในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ของคณะทำงานมีความแน่นแฟ้นและต่อเนื่อง

ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบของนโยบายได้เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ดำเนินการกิจหรือกิจกรรมอย่างมีอิสระ และคาดหวังให้เกิดความร่วมมือและการทำงานผ่านกลไกในรูปแบบของเครือข่าย โดยหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น เมื่อพิจารณาลักษณะของความร่วมมือจากการแสดงบทบาทของตัวแสดงและปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับหลักการมีส่วนร่วมจะพบว่าอยู่ในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นถึงการเสริมพลังอำนาจให้กลุ่มองค์กรชุมชนหรือภาคประชาชนมีขีดความสามารถอย่างเต็มที่ ในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ การบริหารงาน และการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีหน้าที่รับผิดชอบโครงการ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการดำเนินการ มีลักษณะของการเข้ามาร่วมทำงานแบบเป็นหุ้นส่วน และทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย มีการกำหนดบทบาทแต่ละภาคส่วนอย่างชัดเจนและร่วมกันรับผิดชอบ อยู่ในระดับร่วมคิดร่วมทำ (Collaboration) โดยหน่วยงานภาครัฐจะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลเท่านั้น ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนชุมชนรู้ถึงความเป็นเจ้าของโครงการ

6. การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเกื้อหนุนพึ่งพากันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย

เครือข่ายคณะทำงานโครงการของแต่ละพื้นที่ประกอบไปด้วยตัวแสดงที่หลากหลายและเป็นแกนนำกลุ่มองค์กรหรือมีการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ต่างมีความสัมพันธ์ที่กว้างขวางสามารถเชื่อมโยงการทำงานทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายได้ดี การเข้ามาร่วมทำงานมีทรัพยากรติดตัวมาแตกต่างกันออกไปทั้งอำนาจหน้าที่ การเงิน ความรู้ แรงงาน แต่ตัวแสดงในเครือข่ายได้มีการนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูลร่วมกันในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ให้สมาชิกในเครือข่ายได้รับรู้รับทราบร่วมกัน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันตลอดจนการช่วยกันระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ หากเครือข่ายมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ หรือตัวแสดงเพียงคนเดียวก็ไม่อาจทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรซึ่งกันและกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะทำให้ความสัมพันธ์ของเครือข่ายยึดโยงกันอยู่อย่างเหนียวแน่น

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าตัวแสดงในเครือข่ายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการจัดการกับปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เริ่มต้นจากการสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน จำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผ่านการวางแผน การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน

ทรัพยากรระหว่างกันผ่านกระบวนการทำงานของเครือข่าย ช่วยให้เกิดการยอมรับและช่วยรักษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายโดยมีการดำเนินกิจกรรมหรือการติดต่อกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการของเครือข่ายคณะทำงาน มีลักษณะการดำเนินงานแบบวนซ้ำด้วยขั้นตอนเดิมซ้ำกันทุกปีตามการจัดสรรงบประมาณ แต่แต่ละปีก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่แน่นอน แต่จะย้อนกลับมาเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือวนซ้ำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง กิจกรรมเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกเครือข่ายมีการประสานงานและติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง จนสามารถพัฒนาไปสู่การประสานความร่วมมือของเครือข่าย สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการโครงการและทรัพยากรชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้จะเป็นความท้าทายของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ โดยหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการสนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาสาธารณะ การกำหนดแผนงานโครงการ และการเสนอแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา เพื่อสร้างการยอมรับและการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับปัญหาและบริบทของแต่ละพื้นที่ อาจจะดำเนินการในรูปแบบของตัวแทนคณะกรรมการของแต่ละภาค หรือการทำเวทีเสวนาเพื่อรับฟังความเห็นของภาคประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่กำหนดระเบียบปฏิบัติและสนับสนุนงบประมาณหรือคอยกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย

2. ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายในระดับพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ และกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริง สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยชุมชนจัดการตนเอง โดยมุ่งเน้นทุกภาคส่วนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3. ควรมีการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพของเครือข่ายคณะกรรมการในการบริหารจัดการงบประมาณโครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงบประมาณและพัฒนารักษาเครือข่ายให้เกิดความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรเสริมสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการ เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังความคิดเห็น ผ่านการฝึกอบรมสัมมนา หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากเครือข่ายในพื้นที่หรือหน่วยงานภายนอก

2. ควรสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานให้กับคณะกรรมการโครงการ เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชน อย่างเพียงพอสำหรับการจัดการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินการของพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท ประเมินผลโครงการบ้านพอเพียงชนบททั้งในระดับโครงการและระดับแผนงาน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินโครงการความคุ้มค่า ความเพียงพอของงบประมาณ และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพื่อภาครัฐได้นำไปปรับปรุงหรือกระบวนการดำเนินงานโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาสาธารณะต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย
ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). สืบค้นจาก <https://www.nha.co.th>
- กุลทัต หงษ์ขยางกูร และปรีชญานันท์ เทียงจรรยา. (2560). การสร้างและการบริหารเครือข่าย.
สืบค้นจาก
http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf
- เกษม นครเขตต์. (2554). เอกสารวิชาการแนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network
Theory). สืบค้นจาก
http://www.thaindc.org/images/column_1325143518/Social%20Network%20Theory%20Dr_Kasem.pdf
- ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2560). การจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance):
แนวคิด วรรณกรรมคัดสรร และคำสำคัญ วารสารวิชาการ *Veridian E –Journal, Silpakorn
University* ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, กันยายน-ธันวาคม,
286-298. สืบค้นจาก [https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-
Journal/article/view/103996/85592](https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/103996/85592)
- ชินสัคค สุวรรณัจฉริย. (2549). เครือข่ายทางสังคม = *Social network* (พิมพ์ครั้งที่ 1..):
มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2549). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่ = *Introduction to
modern Public Management* (พิมพ์ครั้งที่ 2..): กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาระบบราชการ สำนักงาน ก.พ.ร.
- ธีรวุฒิ กายแก้ว. (2557). การสร้างเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษา นักฟุตบอลสมัครเล่น ในกลุ่ม
กรุงเทพเหนือ. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ).
สืบค้นจาก <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b182067.pdf>
- นันทิда จันทศิริ. (2558, พฤษภาคม-สิงหาคม). ธรรมชาติของระดับท้องถิ่น : มุมมองด้านการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 7(2), 95-117. สืบค้นจาก [https://e-
journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/306/pdf_142](https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/306/pdf_142)

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย. วารสารวิจัย

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 8(2). สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_research/article/view/48006/39842

ปิยะพงษ์ นุชบงก์ และ พบสุข ชำชอง. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). การให้ความสำคัญกับ

เครือข่ายในทางนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ: มุมมองเชิงวิพากษ์และกรอบการวิเคราะห์สำหรับข้ามพ้นสัญญาที่กลวงเปล่า วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 17(2), 113-136. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jssnu/article/download/201399/140690>

[thaijo.org/index.php/jssnu/article/download/201399/140690](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jssnu/article/download/201399/140690)

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2547). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ: กรุงเทพฯ :

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข สรส.

พลเดช ปิ่นประทีป. (2562). ภาศิการพัฒนาจังหวัดจันทบุรี. สืบค้นจาก www.csdi.or.th

พัชรภา ตันตราจิน. (2563, มกราคม-มิถุนายน). บทความปริทัศน์การจัดการปกครองแบบร่วมคิด

ร่วมทำ (Collaborative Governance): ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ8(1), 139-162. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/242959/164841>

[thaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/242959/164841](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/242959/164841)

พัชรี สีโรรส และ พรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: ตัวแบบและกรณีศึกษาสู่ความสำเร็จ. วารสารการจัดการภาครัฐและเอกชน, 24(2).

สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ppmjjournal/article/view/107679/85208>

[thaijo.org/index.php/ppmjjournal/article/view/107679/85208](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ppmjjournal/article/view/107679/85208)

พัชรี สีโรรส. (2557, มีนาคม-สิงหาคม). การจัดการปกครองและนโยบายสาธารณะ. วารสาร

การเมืองการปกครอง, 4(2), 1-12. สืบค้นจาก

<http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/4-2/180120171054381.pdf>

พันธุ์ศิริ ธนาริวงค์. (2556, มกราคม-มีนาคม). เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย หมู่บ้านแก้ว

กอด ตำบลทอนหงส์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 24(1), 51-71.

ไพศาล บรรจสุวรรณ์. (2554, มกราคม-มิถุนายน). การเคลื่อนตัวทางความคิดจากการบริหารรัฐกิจ

ดั้งเดิมสู่การบริหารปกครองแบบประชาธิปไตย: ตัวอย่างบทวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทย. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 5(1), 1-41. สืบค้นจาก

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/121658/92735>

วนิดา พรหมจันทร์. (2564). การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอน ต่ำบลดอน
อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี. สืบค้นจาก

<http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is59/vanida.pdf>

วีณา เทียงธรรม. (2554). การพัฒนาศักยภาพชุมชน : แนวคิดและการประยุกต์ใช้ = *Community capacity building : concept and applications* (พิมพ์ครั้งที่ 1.): กรุงเทพฯ : ภาควิชาการ
พยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

วุฒิไกร นามาศ. (2011). เครือข่ายการบริหารจัดการอค์ภัยในกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีการ
จัดการอค์ภัยในเขตวังทองหลาง บางกะปิ และบึงกุ่ม. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

<https://books.google.co.th/books?id=mwkRMwEACAAJ>

ศศิธร ทองจันทร์. (2559). การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันกับการขับเคลื่อนนโยบาย
ภาครัฐไทย กรณีศึกษาโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจน จังหวัด
พิษณุโลก. (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). สืบค้นจาก

http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5303031222_6519_5351.pdf

ศิริรักษ์ สิงหนสม. (2554). เครือข่ายนโยบายและการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย กรณีศึกษาเฉพาะ
จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย. (2560). ครวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ ปี2558-2560.
สืบค้นจาก

<https://housingkc.nha.co.th/files/article/attachments/7287c9ac07c41a2bdbaaf7768778439e.pdf>

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2561). คู่มือโครงการบ้านพอเพียงชนบท (ฉบับปรับปรุง ปี 2561).
กรุงเทพฯ: สำนักบ้านมั่นคง.

สมบัติ นามบุรี. (2562, มกราคม-เมษายน). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์.
วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197. สืบค้นจาก [https://so06.tci-](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/179213/128700)
[thaijo.org/index.php/jra/article/view/179213/128700](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/179213/128700)

สร้อยญา จุฑานิล และ พลอย สืบวิเศษ. (2557, พฤษภาคม-สิงหาคม). การบริหารเครือข่ายของ
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 8(2), 55-64. สืบค้นจาก [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/28555/24581)
[thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/28555/24581](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/28555/24581)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). สรุปบทเรียนการทำงานแบบมีส่วนร่วมใน
การบริหารราชการ ประจำปี พ.ศ. 2561.

สุพัฒพงศ์ แย้มอิม. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). ความเป็นหุ้นส่วนนโยบายในการบริหารพื้นที่ฟูคลอง
สาธารณะในกรุงเทพมหานคร วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 9(2), 153-
167. สืบค้นจาก [https://so01.tci-](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/115738/116933)
[thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/115738/116933](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/115738/116933)

เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครือข่าย = *Net work* : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง วัฒนธรรม
องค์กรของโลกยุคใหม่: กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

โอภาส สินธุโคตร. (2562). ขึ้นมือนั้วหน้า ผู้ว่าเมืองจันท์ มอบบ้านพอเพียง 212 หลัง งบ 3.8 ล้าน
บาท. สืบค้นจาก <https://web.codi.or.th/20190821-7667/>

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายในเครือข่ายคณะทำงาน
โครงการบ้านพอเพียงชนบท กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อองค์กรชุมชน.....ตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

1. บทบาทหรือภารกิจของท่าน/หน่วยงาน/องค์กร เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยหรือไม่ อย่างไร
 2. ท่าน/หน่วยงาน/องค์กร ได้รับบทบาทหรือภารกิจในโครงการบ้านพอเพียงชนบทอย่างไร
 3. หน่วยงานของท่านมีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในโครงการบ้านพอเพียงชนบทอย่างไร
 5. การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีการจัดสรร/ระบบการใช้งบประมาณอย่างไร
 6. การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีการกำหนดรูปแบบหรือแนวทางการทำงานร่วมกันอย่างไร
- ทั้งในภาพรวมและในแต่ละขั้นตอน
7. การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีแนวทางการจัดการวัสดุอุปกรณ์สำหรับการดำเนินโครงการอย่างไร
 8. การติดตามผลการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีแนวทางอย่างไร มีการติดตามผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานหรือไม่ อย่างไร
 9. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวกาญจนาพร สายทองคำ
วัน เดือน ปี เกิด	11 กุมภาพันธ์ 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดชัยนาท
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการภูมิสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

